

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

MARIANNE
ANTONIEWITZ

VALLØ GODS
OG DETS
EJERE
INDTIL 1461

*is: doo
alder
breff
aff kon
ing
vahl
mar*
Jem i thenne som mett
sligen skrivne er en *λ*
skri mett *λ* Dyer
vedii findes her doo
faldtes breff aff
Könning Waldemar
paa Vallø oc vaal
lød sampt: paa her
stede: Skolestrop: vyl
løff: skovlund:
skovdøer / vaalland
bætt: mett mare
gade

Skripte breff paa vaallød

Jem ibid et skripte
breff paa Vallø
som Könning vaalde
mar naar offvær

Könning Christoffers stadfæstelse

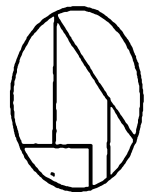
Jem ibid Könning *paa*
vaallød
Christoffers stad
festelse paa Vallø
som hand gaff her
skribet kvæge

MARIANNE ANTONIEWITZ

VALLØ GODS
OG DETS
EJERE
INDTIL 1461

SKRIFTER UDGIVET AF
LOKALHISTORISK AFDELING

NR. 5
KØBENHAVN 1976

Vallø gods og dets ejere indtil 1461

©Marianne Antoniewitz 1976

Trykningen er forestået af
Statens trykningskontor
Oplag: 500 eksemplarer
Papir: Offset 202-70, 100 g
Omslagskarton: 510-30, 200 g
Bogbinderarbejde er udført af
Ballerup Bogbinderi

Forsiden: Vallø-registraturen 1541,
side 2 og 3

Fot. : Marie Jensen
Landsarkivet for Sjælland

Der er ydet støtte til udgivelsen fra
Alfred Goods Personahistoriske Fond

LOKALHISTORISK AFDELING HAR ENDVIDERE UDGIVET

Skriftserien:

John Erichsen: Frederiksstaden. 1972
Jon Sundbo: Lokalsamfundet i defensiven? 1972
Peter Bredsdorff: Kortlægning og historiske studier. 1973
Margit Mogensen: Fæstebønderne i Odsherred. 1974

Småtryk:

Knud Prange: Fra "Frucktbare Herlighed" til herlig frugtbarhed. 1972
Knud Prange: Lokalhistorie og undervisning. 1974
Knud Prange: Slægt - miljø - samfund. 1972
Vagn Dybdahl: Lad os afskaffe lokalhistorien. 1972
Bernhardt Jensen: Storkommunen og det lokalhistoriske arbejde. 1972
Per Malmberg: Belgierne i Hellebæk. 1974
Lise Hesselager: Danske småtryk i Det kgl. Bibliotek. 1974
Annalise Børresen: Erfaringer fra et biblioteks arbejde med lokalhistorien. 1976
samt
Knud Prange: Hvorfor lokalhistorie? 1971
P.W. Becker & S.H. Petersen: Dansk Atlas 1831-35. 1974

ISBN 87-7423-049-2

Un 46-4

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Forord	7
Indledning	9
Valløbrevene 1541	11
Falkerne på Vallø	17
Falkernes genealogi	18
Gisselfeldlinjen	21
Bosarplinjen	24
Eskil Krage af Vallø	26
Politisk	26
Som godsejer	26
Bo Falk af Vallø	28
Politisk	28
Valløarven	29
Som godsejer	32
Ægteskab	35
Miljø	38
Eskil Falk af Vallø	39
Politisk	39
Ægteskab	39
Som godsejer	40
Miljø	42
Eskil Falks arvinger	42
Jens Falk af Vallø	44
Politisk	44
Ægteskab	44
Som godsejer	44
Miljø	47
Jens Falks arvinger	47
Konklusion	48
Vallø 1421	51
Oluf Akselsens besiddelse af Vallø	59
Thotterne	59
Oluf Akselsens ægteskaber	60
Oluf Akselsens forskellige rettigheder i Vallø	62
Efterspil om fru Birgittes rettigheder i Vallø	65
Oluf Akselsens godsadministration	68

	Side
Resumé	71
Kilder	73
Noter	84
Litteratur- og kildefortegnelse	87
Forkortelser	88
KORT: Den topografiske fordeling af brevene i Valløbogen	16
Valløs tilliggende ved skiftet 1421	57
STAMTAVLE: Falkslægten	89

FORORD

Denne bog er oprindelig skrevet som specialeopgave i historie ved Københavns Universitet og afleveret i februar 1974 til lektor, mag. art. Kai Hørby.

Både i forbindelse med specialeskrivningen og ved tilrettelæggelsen af manuskriptet, har lektor Kai Hørby vist en aldrig svigtende interesse og hjælpsomhed, for hvilken jeg vil takke på det varmeste.

Under specialearbejdet har jeg mødt megen imødekommenhed på biblioteker og arkiver, og her vil jeg især takke Vallø Stifts Arkiv og dets personale.

I forbindelse med udgivelsen er der foretaget enkelte ændringer, først og fremmest har en legatportion fra Stiftamtmand Regenburs Legat gjort det muligt for mig at forfølge og afrunde problemer i forbindelse med Hvideslægten. Her vil jeg gerne benytte lejligheden til at takke legatbestyrelsen for dens velvilje.

Udgivelsen er muliggjort med støtte fra Alfred Goods Personalhistoriske Fond, som jeg hermed takker for bistanden. Jeg skylder også megen tak til Lokalhistorisk Afdeling ved Københavns Universitet, der udgiver bogen i sin skriftserie, og især retter jeg min tak til afdelingens leder lektor, mag. art. Knud Prange, som utrætteligt har bistået mig med råd og vejledning både ved omskrivningen og manuskriptets tilrettelæggelse.

November 1975

Marianne Antoniewitz

INDLEDNING

I slutningen af det 14. og begyndelsen af det 15. århundrede skete en ændring i de middelalderlige godsers driftsformer og struktur. Landsbyen ophørte med at være en godsenshed, og de enkelte gårde og steder blev i højere og højere grad selvstændige brug. Senmiddelalderens hovedgård blev et administrativt centrum og størstedelen af tilliggendet var bortfæstede gårde.

Denne udvikling fremskyndedes af energiske godssamlere, som opstod i slutningen af det 13. århundrede. Tidligere var jord noget man arvede, nu blev den i højere grad end tidligere en handelsvare. I begyndelsen var det især bønderne, disse godssamlere købte fra, siden blev det mere almindeligt, at man handlede med standsfæller. På denne måde opstod en ny godstype, der var karakteristisk ved, at størstedelen af tilliggendet var strøgods.

Valløs tilliggende kendes fra et skifte fra 1421, hvor alt godset opregnes, og det fremtræder her som et typisk eksempel på et senmiddelalderligt gods.

For netop Vallø er det muligt at belyse den udvikling, som har ført frem til det resultat, vi kender fra 1421, fordi der - foruden den omhyggelige opgørelse af godset fra 1421 - findes en brevbog fra Vallø fra 1541. Ved at bruge den med omhu, er det muligt at afdække de forskellige stadier i processen, hvis enderesultat vi kender.

Den første kendte ejer af Vallø er Eskil Krage d. y. Han nævnes i årene 1316-37 og synes at have været temmelig nært knyttet til Kristoffer 2. Det er dennes stadfæstelsesbrev på Vallø, idag kun kendt i regest, der oplyser os om Eskil Krages ejerskab. Hans sønner Bo og Peder er begge velkendte fra Valdemar Atterdags regeringstid. De gik over til at bruge Falknavnet, måske som følge af en honnet ambition, måske for at undgå forveksling med de andre slægter Krag. De var begge ivrige godssamlere; Bo Falk i egnen omkring Vallø, som han havde overtaget efter faderen, og Peder Falk erhvervede store panterettigheder i Skåne. Bo Falks søn Eskil og hans sønnesøn Jens overtog senere Vallø, de var ikke som han politisk aktive, og man hører meget lidt om dem, undtagen i forbindelse med jordhandler, for de fortsatte hans energiske godssamling omkring Vallø.

Jens Eskilsen Falk døde omkring 1405, og begge hans døtre blev senere godt gift, den ene med Henning Podebusk, den anden med Oluf Akselsen Thott. Først ved skiftet i 1421 deltes Jens Falks efterladte

gods imellem svigersønnerne, således at Oluf Akselsen fik Vallø og de sjællandske besiddelser og Henning Podebusk det fynske og jyske gods. Skiftet er ganske vist opstillet som en foreløbig ordning, men hvis den er blevet fulgt af en endelig aftale, kender vi den ikke i dag. Henning Podebusk beholdt Bistrup og godset vest for Store Bælt. Oluf Akselsen blev siddende på Vallø og de sjællandske besiddelser, sådan som det blev foreløbig afgjort i 1421, men først i 1461, 40 år efter hans reelle overtagelse af Vallø, blev Oluf Akselsen formelt indført på godset og fik låsebrev derpå.

Min hensigt med denne bog er dels at beskrive godssamlingen indtil 1421, dels at forklare den udvikling, som efter 40 år endelig gav Oluf Akselsen låsebrev på Vallø. Da begge dele hviler på en analyse af de tidligere nævnte Valløbreve, har jeg valgt at analysere dem i første kapitel.

I andet kapitel vil jeg gennemgå Falkfamiliens godstransaktioner, både for at belyse resultatet i 1421, men også for at prøve at finde frem til, hvilke andre interessesfærer Falkerne har opgivet til fordel for et velarronderet godsområde i Østsjælland.

Skiftet fra 1421 er, for en historiker, et fixpunkt i Valløs udvikling, hvorfra både det forudgående og det efterfølgende skal ses. Derfor er hele 3. kapitel en gennemgang af skiftet med de pantsættelser, der gik forud og sammen med det.

Fjerde kapitel er en beskrivelse af Oluf Akselsens ejertid. Dels for at vise, hvordan han videreførte Falkerne godssamling og -administration, men især for at belyse den udvikling, som kun kendes fragmentarisk, men som dog til sidst gjorde ham til ikke blot faktisk, men også juridisk ejer af Vallø.

1. kapitel

VALLØBREVENE 1541

Når man i dag vil klarlægge et middelalderligt gods' historie, favoriseres arbejdet af den måde, brevene fra denne periode er overleveret på. Hele brevmaterialet fra middelalderen er kun pletvis bevaret, og brande og kassationer har gjort alvorlige indhug, men netop adkomster på jordegods er overleveret os under særlig gunstige omstændigheder. Det skyldes naturligvis brevenes specielle karakter som retsgyldige dokumenter med gyldighed i mange generationer efter udstedelsen.

Som nævnt i indledningen bestod en hovedgårds tilliggende - især i senmiddelalderen - af jord, der var erhvervet på forskellige tidspunkter og måder; ved arv, ved ægteskab, ved køb eller ved pant. Da der ikke fandtes officielle registreringssteder for ejendomsrettigheder, måtte hver enkelt ejer kunne føre bevis for - og være parat til at forsvare - sine rettigheder. En retssag om ejendomsretten til et stykke jord måtte ofte gribe langt tilbage for at finde beviserne, nogle gange flere generationer. Det kunne skyldes forkludrede arveforhold, således som vi ser et eksempel på i sagen om Bo Falks hustruarv fra 1347, der først blev afgjort i 1409. Lignende langtrækkende retsstridigheder kunne også opstå p. g. a. tidens udviklede panteret, hvor den jord som sættes i pant for et lån, overgik til kreditoren som brugeligt pant - d. v. s. at han dyrkede den og eventuelt kunne videre pantsætte denne brugsret, mens den egentlige ejendomsret selvfølgelig forblev hos den egentlige ejer, noget det kunne være svært at bevise efter en længere årrække.

Netop fordi en jordejer til enhver tid skulle være i stand til at bevise sit ejerskab, fulgte papirerne jorden og ikke personen. Når en gård blev solgt, afleverede sælgeren alle sine papirer på gården, fra sig selv og fra sine forgængere, til den nye ejer, og godsarkiver fulgte med en herregård og ikke en familie. Derfor er spredning af dokumenterne blevet undgået.

Nogle af de breve som nævnes i kildefortegnelsen bag i bogen er overleverede i original, en del kendes i kopier, hvis retsgyldighed er blevet bevidnet ved afskriften, andre er blevet overleverede ved afskrifter, der er dele af retsager, og en lang række kendes kun som korte referater i registraturer.

Da brevene var vigtige, men mange og forskelligartede, var det ikke sjældent, at en godsejer lod lave en registratur; en fortegnelse over sit arkiv. En sådan fortegnelse tjente så som oversigt over, hvad der fandtes i godsets brevskrin, og sådan kan vi bruge den i dag til op-

lysning om breve, der siden er gået tabt. Men p. g. a. brevenes karakter og overleveringsform vil en sådan registratur tillige ofte være en primitiv jordebog. Et register over alle de rettigheder som lå til godset på det tidspunkt, hvor registraturen blev lavet. Det er imidlertid vigtigt at gøre sig klart, hvad skriveren på et givet tidspunkt ville med sin fortegnelse, og hvordan hans hensigt forholder sig til de spørgsmål, historikeren ønsker at få besvaret af registraturen. Det efterfølgende er en analyse af registraturen på Vallø samt de konklusioner, det ud fra den er muligt at drage om Valløs tilliggender på forskellige tidspunkter.

Valløs historie kan nemlig belyses temmelig nøje ud fra den registratur, ejeren i 1541 lod affatte. Den kan suppleres med andre kilder til Valløs historie og sammenlignes med det vigtige skifte fra 1421.

Valløbrevene er et lille hefte på 54 sider med sirlige tegninger i rødt, der forestiller de forskellige herreders våben og bruges som overskrifter til de topografisk ordnede afsnit, som brevene er ordnet i. Den befinder sig nu på rigsarkivet og blev i 1897 udgivet af Anders Thiset i Danske Adelige Brevkister s. 126-65.

Tilblivelse

Registraturen over brevene i tårnet på Vallø blev skrevet i den "anden uge efter jul 1541". På det tidspunkt ejedes Vallø af Oluf Eriksen Rosenkrantz. Han havde i 1525 overtaget gården efter moderen, Birgitte Olufsdatter (Thott), der o. 1484 var blevet gift med Erik Nielsen (Rosenkrantz) til Skjern og Bjørnholm. Hr. Oluf havde 4 søskende: Henrik, som skrev sig til Bjørnholm, døde på Gotland i 1537; Kristoffer, der skrev sig til både Skjern og Bjørnholm; Anne, som var gift med Tyge Krabbe, og Mette, som var gift med Erik Banner.

I begyndelsen af 1541 opholdt hr. Tyge Krabbe sig på Vallø for, sammen med hr. Oluf, at udtage breve på egne, Kristoffer Rosenkrantz og Erik Banners vegne. Registraturen blev altså anlagt i anledning af et skifte mellem Oluf Rosenkrantz og hans søskende. Det var imidlertid ikke arven efter forældrene, der skulle deles. Faderen var død i 1516 og moderen i 1528, og det må være den ordning, som fandt sted efter dem, der kaldes "affkaldsbogin emellom her Oluff Rosenkrantz och hans metarwinge" (Valløbr. s. 129 1. 19).

Der er forskelligt, som tyder på, at det var hr. Oluf, der bestyrede broderen Henriks besiddelser, mens denne opholdt sig på Gotland fra 1530 til sin død i 1537. Dels var det Oluf, der i 1538 rejste til Gotland for at ordne broderens forhold, dels fandtes der i 1541 adskillige breve i arkivet på Vallø, som vedkom Henrik (Valløbr. s. 127 1. 1, s. 135 1. 18, s. 142 1. 19). Da Henrik døde ugift, arvede hans søskende ham, og det må være derfor hr. Tyge mødte op på Vallø for som repræsentant for de øvrige arvinger at udtage og fordele arven.

De breve, som blev udtaget til arvingerne, opremses i et særligt afsnit (s. 161-63). Efter registratures fuldførelse til denne bestemte lejlighed har den i en årrække fremover fungeret som arkivfortegnelse, men de senere tilføjelser er skrevet med andre hænder, og dette har Thiset oplyst i sin udgave.

Indhold

Når man læser registraturen igennem, får man indtryk af et særdeles velordnet arkiv. De over 310 breve er så vidt muligt ordnet topografisk i 64 æsker fordelt i 9 skabsrum. Registraturen følger indretningen af arkivet og kan opdeles således:

1. s. 128-61, ca. 250 breve fordelt i æsker med herredsnavne, der i brevbogen bruges som overskrifter.
2. s. 161-63, ca. 20 breve, som i december 1541 blev udtaget af arkivet og forsegleet i en særlig æske.
3. s. 163-65, en liste over stednavne fra ca. 40 breve, hvor Vallø gods ikke ejer jord, men hvortil der findes adkomster i arkivet.

Der er ingen dateringer i registraturen, men en række af brevene kan dateres, fordi vi kender originalerne, og andre kan dateres omtrentligt efter de personer, som optræder deri. Omkring 33 breve stammer fra Falkerne, deraf kender vi de 9 i original. Omkring 43 stammer fra Oluf Akselsen (Thott) og hans enke, deraf kendes de 10 i original. Omkring 61 breve stammer fra Rosenkrantzernes tid, heraf kendes originaler til de 10. Desuden er der ca. 54 breve, der kan dateres omtrentligt efter de personer, som optræder deri, men som ikke hører til Valløes ejere. Endelig er der ca. 120 udaterbare breve, deraf de 45 i den afdeling, som af hr. Oluf og hr. Tyge blev udtaget af de forskellige æsker.

Denne 2. afdeling af brevene, som straks blev forsegleet i særlige æsker, er alle udaterbare og har tilsyneladende ingen fællestræk. De lyder på gods i forskellige dele af landet. De største af adkomsterne lyder på jord i Jylland, Fyn og Halland, men der er også en række småbesiddelser på Sjælland i Bjæverskov, Fakse, Stevns, Tune, Smørum, Ringsted og Lyng-Frederiksborg herreder. Fælles for de fleste af stederne er, at der ikke findes andre adkomster på dem, eller kun Rosenkrantzbreve eller udaterbare breve. Der er enkelte af byerne, hvori vi kender Falk- eller Thottkøb, men i hovedsagen repræsenterer brevene Rosenkrantz-købegods.

Når man ser på den sidste fortegnelse (s. 163-64) "Item tesse efftherschreffne breffue på Valløø, och ingen aff arffwingen haffwer aff godzett, som thii lyder paa", ser man, at den ikke som den øvrige del af registraturen refererer breve (der er dog smuttet et ind), men

opremser 40 lokaliteter, hvortil man kan finde adkomst på de fleste tidligere i registraturen. Til de 11 af byerne mangler adkomster, de 6, som nævnes i Falster, kan dog straks trækkes fra, de må stamme fra det eneste refererede brev, nemlig Mogens Gøyes brev til Oluf Akselsen på hans hovedgård Bregninge i Falster. Dette brev forekommer sidst i fortegnelsen, der smukt begynder med et stednavn ad gangen, men senere er skriveren forfaldet til at nævne flere steder samlet, således at det er muligt at identificere brevene.

Der nævnes sidst i fortegnelsen 2 store godser, som vi med sikkerhed ved, ikke har tilhørt Rosenkrantzterne. Grubbe-Ordrup blev opkøbt i flere småbidder af Aksel Pedersen, og Thotterne har en overgang siddet på godset, men det blev senere frataget dem ved dom. Hyby i Skåne byttede Jens Falk med et sjællandsk område, som han kort efter solgte til dronning Margrete. Når man kontrollerer de øvrige steder, viser det sig, at en del er nævnt i pantebreve, andre samler sig om Oluf Akselsens handler med Gert Bryske, og en del er gods, som fru Anne Jensdatter (Present) skulle modtage på sine børns vegne efter svigerfaderen. Kontrollen viser, at det er en række tvivlsomme adkomster, der er samlet her. Der findes andre adkomster i registraturen, som kan synes tvivlsomme, men det, denne liste viser, er gods, som der findes adkomster på i arkivet, men som ikke besiddes. Det vil sige, at vi må regne med, at gods i alle de byer, som ellers er nævnt i registraturen, faktisk lå til Vallø i 1541.

Kildeværdi

Det er først, når man har gjort sig klart, hvad skriveren på Vallø ville med sin arkivfortegnelse, at man kan udnytte registraturen fuldt ud.

Den er en beskrivelse af adkomster, som ejere af Vallø har fået på gods, der stadig lå til gården i 1541. De er gengivet så nøjagtigt, som det har været nødvendigt, for at man kunne finde dem igen. De mange udaterbare adkomster må være de breve, som sælgerne afleverede sammen med godset, og de har kun betydning for Vallø ved ikke at befinde sig på andre hænder.

Der har været andre breve i arkivet end de, som havde praktisk værdi, og de fleste er samlede i de 12 sidste æsker fra første afdeling af brevbogen (f. eks. s. 158 1. 18 "mange gamle breve, som kun har ringe betydning"), men da skriveren ikke har anlagt registraturen af historisk interesse, er de kun overfladisk nævnt. Til denne afdeling har han også lagt købe- og pantebreve, som åbenbart kun er blevet på Vallø ved en fejltagelse (f. eks. s. 159 1. 21). Men i selve hovedafsnittet er kun refereret breve, som stadig havde juridisk gyldighed for Valløs ejer. Ind imellem disse er så smuttet nogle, hvortil godset var forsvundet, og disse lokaliteter er omhyggeligt optegnet til sidst.

Nogle af disse breve er nok refereret ved en fejltagelse, andre fordi kun noget af det opremsede gods er forsvundet (f. eks. s. 147 l. 16), og endelig er nogle måske refereret, fordi der stadig var et spinkelt håb, om at de kunne bruges igen (f. eks. Grubbe-Ordrup adkomsterne s. 140-41).

Dette betyder, at registraturen er mere end blot en sekundær kilde til breve, der nu er gået tabt. Den betyder for denne opgave, at de samlede Falkadkomster er beskrivelsen af, hvad Vallø gods i 1421 i det mindste har bestået af. Dette er det vigtigste resultat, men samtidig betyder den også, at vor opfattelse af Falkerne har slagside. Vi får her et indtryk af Falkerne som godskøbere; hvad vi ved om deres godssalg, er anderledes tilfældigt. Indtrykket af godssamlingen har yderligere en skævhed derved, at det er Falkernes efterfølgere på Vallø, som har bestemt, hvilke områder, der fortsat skulle blive ved Vallø. Det er disse områder, vi kender fra brevbogen.

Den topografiske fordeling af brevene i Valløbogen

X Adkomster på gods erhvervet af Falkerne

△ Adkomster på gods erhvervet af Thotterne

○ Udaterbare adkomster

2. kapitel

FALKERNE PÅ VALLØ

For at anbringe Falkerne på Vallø i deres familiemæssige sammenhæng, har jeg brugt første del af dette afsnit til en beskrivelse af slægten som helhed. Min gennemgang af sidelinjerne gav ikke det håbede resultat m. h. t. fælles arvegods, der kunne belyse ejendomsforholdene for de første generationer. Men da den medførte en del rettelser til Thisets stamtavle i Danmarks Adelsaarbog 1892, har jeg fundet det rimeligt at bruge temmelig megen plads til at forklare disse ændringer i min gennemgang af familien.

Troels Dahlerup har i sine heraldiske artikler påvist, at brugen af samme våben ikke altid kan forklares med slægtskab, og Erik Ulsig har i sin disputats demonstreret det frugtbare i at betragte genealogien ud fra jordbesiddelserne. Jeg tror, at både navn og våben var noget, man i middelalderen kunne lade andre benytte, men at slægtens jord var noget, man holdt anderledes fast ved. Vores agnatiske slægtsbegreb med våbnet som det faste holdepunkt trænger til en fornyelse. Men indtil den ældre adelsgenealogi har gennemgået en grundig revision, både med højst nødvendige rettelser og nye idéer, må man, så hæderligt som muligt, prøve at arbejde med de forhånden værende idéer. Når jeg har heftet "Bosarplinjen" på som en gren af Falkslægten, er det ud fra princippet om heraldisk samhörighed, men når jeg i Thisets 4. generation har strøget Peder Krage, er det fordi, jeg ikke tror på samme princips ufejlbarlighed.

Det centrale i dette afsnit er gennemgangen af de enkelte ejere af Vallø. For at få et så nuanceret billede som vel muligt af disse personer, har jeg prøvet at inddrage alle de kilder, hvori de optræder. Deres politiske karriere og den kreds, de optræder sammen med, betyder intet specielt for deres besiddelse af Vallø, men hjælper til at placere dem i en social sammenhæng. Deres familieforbindinger har også betydning for dette, men især for deres godssamling, hovedtemaet for denne undersøgelse.

For at undgå en bunke noter, der kun henviser til numre i de almindelige kildeudgaver, har jeg samlet alle kilderne til de enkelte ejere i en kildefortegnelse bagest i bogen, og henviser dertil med den pågældende ejers initialer og et nummer. Andre kilder er nævnt i teksten med fuld dato, så de nemt kan findes i Repertorium diplomatarium regni Danici Mediævalis og Diplomatarium Danicum.

Falkslægtens genealogi

Den første af slægten, som nævnes, er Eskil Krage. Vi ved meget lidt om ham, for han kendes kun fra 2 dokumenter. Det ene er Jacob Erlandsens love fra 13. 3. 1254 om forholdet mellem Københavns borgere og roskildebispen, hvor hr. Eskil Krage beseglede som lægmand. Da den samme stadsret blev vidimeret 20. 2. 1275, kaldte bispen ham "vor foged i København".

De 2 næste af slægten, som nævnes i kilderne er Bo Falk d. æ. og Eskil Krage d. y.

Bo Falk d. æ. optræder i tidsrummet 1325-38, og heller ikke han er særlig godt belyst; han optræder i 3 officielle dokumenter, en enkelt privat transaktion og omtales endelig som død i 1338. Første gang han figurerer, er i kongens forlig med Ludvig Albrechtsen 26. 8. 1325. Han nævnes her som en af kongens råder, men forblev hele sit liv væbner. I 1328 optrådte han igen på Kristoffer 2. s vegne, da han sammen med Eskil Krage d. y. fængslede den berygtede biskop Tyge af Børglum - og det glemte bispen ham ikke. Da bispen og kapitlet i Børglum 21. 2. 1337 sluttede forlig med grev Gerhard og hans danske indbyggere om fængslingen, blev det udtrykkelig fremhævet, at "dog arvingerne efter fornævnte herre, kong Kristoffer, samt hr. Eskil Krage rd. og Bo Falk, hovedmændene for den uret, som er os tilføjet og overfor hvem, vi har forbeholdt os vor og vore efterfølgeres ret til tiltale, er udelukket fra dette forlig." Som så mange andre adelsmænd under Kristoffer 2. og Valdemar Atterdag synes Bo Falk dog at skifte parti fra kongen til oppositionen, hvis mulighederne var bedre der. Om han virkelig har fået nogen fordel af at slutte sig til grev Gerhards parti, kan vi ikke se i dag, men han må selv have ment det, for da han 10. 1. 1332 igen optræder i et officielt dokument, nemlig da grev Gerhard sluttede forlig med kongen og fik Fyn og Nørrejylland i pant, står han som besegler for greven, mens hans slægting Eskil Krage d. y. besegler på kongens side. Det er ikke muligt at se i brevet fra 1337, om Bo Falk d. æ. endnu levede, da det blev udstedt, men i 1338 var han i hvert fald død. 29. 9. 1338 pantsatte nemlig hans enke Gertrud Jensdatter, sit gods i Gundsøllille for 4 mk. sølv til Poul Pedersen, borger i Roskilde. Det var, som man kan se af beløbets størrelse, et ganske ubetydeligt jordområde. Det er også det eneste gods, som nævnes i forbindelse med Bo Falk d. æ., og vi kan ikke en gang være sikre på, at det har tilhørt ham, for det kan lige så godt stamme fra hustruens familie, som vi ikke kender noget til. Selv optrådte Bo Falk kun i en enkelt privat transaktion. Det var, da han og Niels Rohweder 31. 12. 1330 lovede at betale Tideke og Radeke Fris en gæld på 20 mk. sølv.

Samtidig med, at Bo Falk d. æ. optrådte i periferien af den politiske scene, nævnes også Eskil Krage d. y. Han omtales allerede 1316 som hertug Kristoffers mand, og livet igennem forblev han trofast mod kongen. Måske netop derfor nåede han langt videre end sin slægting

både politisk og socialt. Han blev ridder, og besejlede en række af kongens dokumenter på fornem plads. Samtidig er han den første af slægten, som vides at have ejet en hovedgård, nemlig Vallø. Og som den første kendte ejer af Vallø vil han blive omtalt mere udtømmende senere i dette afsnit.

Vi kender ikke noget til, hvilke jordbesiddelser, der har tilhørt de første generationer af slægten. Først om Eskil Krage d.y. ved man, at han ejede Vallø, selv om han aldrig skrev sig til dette gods. For ingen af de 3 personer kender vi noget våben, det optræder først i næste generation. I ingen af de overleverede kilder gøres rede for familieskabet mellem Eskil Krage d.æ., Bo Falk d.æ., Eskil Krage d.y. eller i næste generation mellem Bo Falk d.y. og Peder Falk.

Familieskabet mellem disse personer er altså helt teoretisk. Men selv om hverken fornavnet Eskil eller tilnavnet Krage var særlig usædvanlige i dansk middelalder, er sammensætningen dog tilstrækkelig særpræget, til at man tør slutte, at der må være en slægtskabsforbindelse mellem de 2 bærere af navnet. Da vi desuden med sikkerhed ved, at Eskil Krage d.y. havde en søn ved navn Bo Falk, kan man derfra med rimelighed slutte tilbage til, at Bo Falk d.æ. også har været i familie med de 2 Eskil Krager.

Våbnet kender vi, som nævnt, først fra Bo Falk d.y. og Peder Falk. Fra Bos besejlinger kendes 3 forskellige signeter (DAS 322, 459 og 521), alle med skjoldet tredelt ved et gaffelsnit og det sidste med en baskende falk på hjelmen. Fra Peder Falk kender vi kun et sigil, og dette viser i skjoldet en siddende fugl, (DAS 410), men både hans søn Peder (DAS 700) og hans datter Ida (DAS 1090) brugte det gaffeldelte våben.

Jeg tror, at det oprindelige våben har været med en fugl, enten siddende, som hos Peder eller med udstrakte vinger, som på Bos hjelmtegn. Denne fugl skyldes muligvis en fælles oprindelse med slægterne Krag af Sjælland (herom mere under mine kommentarer til en af de "løse" personer i Thisets stamtavle) og slægten Skovgaard (herom også senere, når jeg under Bo Falk argumenterer for en familieforbindelse til Hviderne). Ændringen af navnet fra Krage til Falk kunne skyldes et ønske om at skille sig ud fra de andre familier Krag og de enkeltpersoner, som brugte navnet. Den kan også være resultatet af en honnet ambition, der omskabte våbnets krage til den ædlere falk.

Familieskabet mellem de første personer af slægten er ubevist, men sandsynligt. Langt mere hypotetisk bliver forsøget på at opstille deres indbyrdes slægtsforbindelse, især da desværre ingen af dem brugte patronym. Thiset har valgt at sætte Eskil Krage d.æ. som fader til både Bo Falk d.æ. og Eskil Krage d.y. Han lader derefter Bo Falk

d.æ. være fader til Peder Falk, stamfaderen til Gisselfeldlinjen. Eskil Krage d.y. sætter han som fader til Bo Falk d.y. og som stamfader til Vallølinjen. Desuden nævner han som Eskil Krage d.y.s børn en navnløs datter og en (efter min mening) fiktiv Eskil Krage.

Jeg har valgt at lade Bo Falk udgøre 2. generation og Eskil Krage d.y. 3. generation af slægten. Gennem hans børn opdeles slægten i 4. generation i 3 linjer, Vallølinjen efter Bo Falk, Gisselfeldlinjen efter Peder Falk og Bosarplinjen efter Peder og Niels Eskilsen. De 2 sidstnævnte findes ikke hos Thiset, men deres placering vil jeg gøre nærmere rede for under Bosarplinjen. Jeg har bibeholdt den navnløse datter, hvis eksistens skyldes en notits i Næstved kallendariet (SRD IV, 312), der nævner Niels Vind "consobrinus Boecii Falk". Den korrekte oversættelse er, at Niels Vind var søsterbarn til Bo Falk, men da disse slægtskabsbetegnelser jo ofte benyttedes ret tilfældigt, er han muligvis bare en slægtning. Da der imidlertid ikke findes andre kilder, som enten modbeviser eller bekræfter forbindelsen, og damen i øvrigt er betydningsløs, har jeg ligesom Thiset ladet hende stå med et spørgsmålstegn.

Derimod har jeg slettet Eskil Krage fra Thisets 3. generation. Thiset har berettiget hans eksistens med en henvisning til en regest fra 1336, som jeg mener henhører under Eskil Krage d.y. (EK 3). Når Thiset har medtaget ham som en særskilt person, tror jeg, det skyldtes, at han manglede en fader til den Peder Krag, som 18.8. 1376 beseglede med det gaffeldelte Falkvåben. Jeg mener imidlertid, at denne Peder slet ikke hører hjemme i Falkstamtavlen. 5.11. 1382 og 1.5. 1393 optræder en Peder (Jensen) Krag som vidne ved godshandler på Sjælland. Han besegler da med et våben med en siddende fugl (DAS 821) og regnes derfor af Thiset til familien Krag af Sjælland. Jeg mener, at Peder i 1376 er den samme, som optrådte 1382 og 1393. Han tilhørte slægten Krag og valgte at bruge sine fjerne, men mere betydningsfulde slægtninges våben (DAS 756). Muligvis har Falkerne beklaget sig over det, i hvert fald har han senere skiftet signet og fremover brugt sine direkte forfædres mærke.

Den vigtigste af ændringerne er flytningen af Eskil Krage d.y. til 3. generation, således at Bo d.y. og Peder står som brødre¹). Der er flere ting, der taler for denne ændring. Dels viser linjen fra Eskil Krage d.æ. over Bo Falk d.æ. og Eskil Krage d.y. til Bo og Peder Falk en jævn, men stadig social stigen. Dels er der en smuk logik i fader-søn veksling mellem navnene Eskil Krage og Bo Falk. Langt vigtigere er det dog, at Gisselfeldlinjen omkring 1400 ejede jord, som må være arvegods efter Eskil Krage d.y. Det drejer sig om jord i Østermark, der senere blev pantsat til Jens Falk (JF 15) af Falkerne på Gisselfeld, men som Eskil Krage d.y. (EK 1) i 1326 havde fået i leje af Gudhem kloster, og som alle de senere ejere af Vallø strededes med klosteret om. Ganske vist medfører det, at Eskil Krage d.y. skulle

have 2 sønner ved navn Peder, som levede samtidig. Imidlertid ved vi for lidt om middelalderens navneskik til at kunne udelukke det, således havde Oluf Akselsen Thott 2 døtre, der begge bar navnet Birgitte.

En anden mulighed er, at den jord, som jeg betragter som et afgørende bevis, på et eller andet tidspunkt af Vallølinjen er blevet solgt til slægtningene på Gisselfeld. Det er imidlertid temmelig usandsynligt, dels fordi denne jord allerede under Bo Falk til Vallø var et stridsspørgsmål mellem familien og klosteret, dels fordi Vallølinjen var langt rigere end Gisselfeldlinjen, og derfor næppe har solgt til dem.

Falkerne på Vallø er hovedemnet for dette kapitel og skal nu kun berøres kort. Der er ingen vanskeligheder med at følge dem generation for generation, det sørger bl. a. de stadige stridigheder med Gudhem kloster for. Der synes i hver generation kun at have været en søn, og de døtre, som nævnes, er usikre. Dette har sikkert været medvirkende til at gøre denne gren af familien meget rig, men har til gengæld gjort dens fortsatte eksistens usikker. Efter hver ejers død synes der at gå en årrække, før sønnen kan overtage godset, og hovedindtrykket er en familie med ringe livskraft, men med stor økonomisk stabilitet.

Gisselfeldlinjen

Falkerne på Gisselfeld var talrigere, uden nogensinde at blive en stor familie, men synes ikke nær så økonomisk stabile som familien på Vallø.

Den første af denne linje er Peder Falk, der dog aldrig selv skrev sig til dette gods. Han blev ridder ligesom broderen, men deltog kun lidt i politik. Han var tilstede, da kong Valdemar 2.8. 1343 sluttede fred med kong Magnus i Helsingborg. 16.6. 1353 var han ligesom broderen en af forloverne for kong Valdemar, da denne sluttede fred med greverne af Holsten. Han var også besejler sammen med broderen, da Niels Eriksen (Saltensee) af Linde skødede sin hustrus gods til sin svigersøn.

Det er sandsynligt, at Peder Falk var ejer af Gisselfeld, som 2 af hans sønner senere skrev sig til. Om hans far ved vi, at han ejede Vallø, som han efterlod til sønnen Bo. Eskil Krage ejede også gods i Skåne (EK 2), men dels ved vi, at også Bo Falk havde gods der (BF 2), og det må formodes, at Eskil Krages 2 sønner i Skåne har fået deres arvepart der. Vi har altså ingen mulighed for at se, hvilken arv Peder har modtaget efter faderen. Det er muligt, han har fået gods på Sjælland, hvor alle hans børn var bosat, men ud fra de kilder, vi kender, om hans godsbesiddelser, er det rimeligere at tro, at Gisselfeld gods er blevet skabt gennem hans ægteskab med Cecilie. Denne dame af

ukendt slægt var enke efter Jens Offesen (Neb), og da dette ægteskab var barnløst, gik Jens Offesens arvegods til hans svigersønner Niels Hak og Jens Lauridsen (Panter), mens enken fik det halve af købegodset (Eline Gøyes Jb. 316). Det er sandsynligt, at en del af dette købegods har ligget i Sydsjælland, hvor Jens Offesens ene hovedgård, Vemmetofte, var beliggende.

Bortset fra et ubetydeligt mageskifte med Næstved St. Peder kloster i 1353 (DD 3, IV, 69) var Peder Falks godstransaktioner nøje knyttet til arven efter Jens Offesen. Jens Lauridsen (Panter) afkøbte svogeren Niels Hak hans del af arven efter svigerfaderen for 600 mk., men havde åbenbart ikke råd til at beholde det, for 1.8. 1351 pantsatte han den sjællandske del af godset til Peder Falk, og 21.3. 1356 fik Peder dette gods tildømt på kongens retterting.

Langt større vanskeligheder var knyttet til den anden store panteforretning, Peder var involveret i. Det drejede sig om omfattende jordområder i Skåne, efter Ulsigs beregninger (Ulsig s.108) 80-90 gårde, som under betegnelsen "det store pant" i 1500-årene blev genstand for strid mellem flere store godssamlere. 9.3. 1356 pantsatte Ebbe Jensen Galt sin hustru, Margrete Nielsdatter (Brok)s arvegods for 500 mk. sølv til Peder Falk. Imidlertid synes Peder ikke at have kunne klare så store forpligtelser, for umiddelbart efter pantede han det videre til Esge Brok (DD 3, IV, 433, 434 og V, 89), men en del af rettighederne må dog være blevet i Falkfamilien (Eline Gøyes Jb.408).

Peder Falk havde 3 sønner: Bo, Peder og Eskil, og datteren Ida.

Sønnen Bo skrev sig 1391 til Gisselfeld (ÆDA III, 372), men nævnes allerede 3.2. 1360, da han på beskeden plads bevidner et godssalg. Ligesom fætteren på Vallø deltog han i fredslutningen med hansestæderne 24.5. 1370 og besejlede kong Olufs håndfæstning 1.7. 1377. Derudover hører man intet til ham før 29.6. 1396, da han bevidnede et mindre godskøb for Jens Falk på Vallø.

Broderen Peder ses ikke at have skrevet sig til Gisselfeld. 1369 nævnes han (ÆDA III, 323) i forbindelse med et mindre godssalg i Fakse herred. Politisk ligner hans karriere broderens og fætterens, han optræder i de samme 2 masseopbud.

Den 3. af sønnerne, Eskil, kendes først fra 30.3. 1384, da han optrådte som vidne på kongens retterting. Her nævnes han også 23.9. 1388, da han trættes med Henneke Olufsen (Bjørn) om jord i Varpelev. Politisk synes han kun at have optrådt 17.6. 1395 blandt vidnerne til fredsslutningen mellem dronning Margrete og Albrecht af Sverige. Da hans søster Ida oprettede testamente 11.8. 1398, var han død. Han synes at være den eneste af brødrene, som har været gift. I Idas testamente nævnes hans hustru Karen Jensdatter Rud, der senere blev gift med Jens Grim, som hun bragte, i hvert fald en del, af rettigheden til "det store pant".

Den af Peders børn, som gjorde sig mest bemærket, var datteren Ida, der 1. gang var gift med Torkil Nielsen (Bing) til Gladsaxe og 2. gang med Johan Snakkenborg, begge riddere. Hun er især berømt for sin gavmildhed mod kirken og er den eneste af Falkerne, som har vist interesse for denne institution. Da hendes børn imidlertid var døde før hun selv, havde hun mulighed for at stille store summer til rådighed, dels til oprettelsen af et nonnekloster, dels som gaver til enkeltpersoner og forskellige institutioner. Som fædrene arv havde hun 5.4. 1370 (Eline Gøyes Jb. 408) fået overdraget det skånske pant af moderen og brødrene på den betingelse, at det vendte tilbage til familien, såfremt hun døde barnløs.

Det er svært at se, hvad "det store pant" reelt har været i 1370, efter at Peder Falk, allerede i 1356 og 1357 havde pantsat det videre, men noget må der have været, når Torkil Nielsen samme dag erklærer, at det fuldt udgør Idas arvekrav. Det er også muligt, at de 3 brødre på Sjælland, hvis ringe aktivitet som godshandlere ikke tyder på overvældende gode økonomiske forhold, har været glade for at overlade en så besværlig arv til deres mere velfunderede svoger²⁾.

Heller ikke næste generation på Gisselfeld synes at have været velhavende. Eskil Falks 2 sønner skrev sig begge til Gisselfeld. Peder optræder kun som vidne på andres breve. For tanten 19.10.1396 og 14.8.1397 og på Sjællands landsting 15.10.1410. Broderen Eskil kendes fra en enkelt godshandel, nemlig da han fik 34 pund korn i Harager hrd. i pant fra Jens Grim for 800 mk. sølv d.14.10.1421. Det er ganske vist både stort gods og et imponerende beløb, men da pantet kommer fra stedfaderen og er en del af "det store pant", virker forretningen sær proformaagtig.

Næste og sidste generation af Falkerne på Gisselfeld bestod ifølge Thiset af Eskils 2 sønner: Eskil og Bo samt datteren Ida. De 2 sønner nævnes ikke i samtidige kilder, og Thiset har dem muligvis fra en slægtbog, men har ingen kildehenvisning til dem. Datteren Ida blev gift med Mogens Gøye til Krenkerup, der i 1440 prøvede at ordne forholdene om "det store pant".

Det synes, efter Peder Falk d.æ.s død, at være gået stærkt tilbage for familien på Gisselfeld. Hans politiske stilling, der aldrig var fremtrædende, kan selvfølgelig kun have haft personlig varighed. Men man skulle tro, at en godshandler, der kunne investere så voldsomt, som han gjorde i løbet af 1350'erne, ville efterlade et solidt grundlag for arvingerne at bygge videre på. Det synes imidlertid ikke at have været tilfældet (og var det sket, ville det have sat sig spor, i hvert fald i Eline Gøyes jordebog). Sandheden er nok, at han investerede så voldsomt, at arven, da den skulle deles mellem 3 sønner og en datter, var for vanskelig til, at nogen af efterfølgerne på Gisselfeld kunne administrere den. Først da Mogens Gøye kom ind i billedet, var der ressourcer til at samle rettighederne.

Bosarplinjen

Bagest i Thisets stamtavle nævnes nogle personer, som menes at høre til slægten, men ikke synes at passe ind nogen steder. Det drejer sig dels om Eggert Falk og hans hustru Grete, som nævnes i Næstved klostres dødebog, dels om væbner Niels Poulsen af Bosarp, som brugte Falkernes våben i 1486.

Ligesom Thiset har jeg opgivet at indpasse Eggert Falk i stamtavlen, men anser det dog for sandsynligt, at han hører til slægten, da han optræder i forbindelse med det eneste kloster, som har haft den ikke særlig gejstlig sindede families bevågenhed.

Derimod er det muligt at indpasse Niels Poulsen, der almindeligvis kaldes Jens og hans broder Karl i stamtavlen (supplerende oplysninger om disse 2 findes i rettelser til DAÅ 1897 s. 498 og 1901 s. 550), som grundlægger af en skånsk gren af familien opkaldt efter godset Bosarp, som de skrev sig til.

De to faste holdepunkter i rekonstruktionen af denne linje er Niels (Jens) Poulsen, der 4. 10. 1486 beseglede med Falkvåbenet og i perioden 1455-88 skrev sig til Bosarp og Jens Poulsen, som også skrev sig til Bosarp og 31. 8. 1390 beseglede med Falkvåbenet. Ved at kombinere brugen af Falkernes gaffeldelte våben og besiddelsen af hovedgården Bosarp er det muligt, med et enkelt hul i stamrækken, at føre en linje fra Jens Povlsen i 1486 tilbage til 2 sønner af Eskil Krage, som 1356-62 erhvervede det gods, som kom til at udgøre Bosarp.

Eskil Krage d. y. s sønner, Peder og Niels Eskilsen, forblev i modsætning til den øvrige familie øst for sundet, hvor faderen 1316-18 havde været hertug Kristoffers embedsmand, og hvor han vides at have ejet gods (EK 2). Der kendes 3 adkomster til det gods, som senere må have udgjort størstedelen af Bosarp. 29. 9 1356 pantsatte Jakob Holgersen, rd., 9 gd. i Luggude hrd (deraf 1 gd. i Bosarp) og 1 gd. i Nørre Åsbo hrd. til Peder Eskilsen. 28. 8. 1359 pantsatte Jacob Holgersen yderligere 4 gd., denne gang til Niels Eskilsen. 10. 8. 1362 pantsætter Peder Holgersen gods i Luggude herred til Peder Eskilsen, der da skrives "af Bosarp". Det er med disse 3 breve, Peders sønnesøn i 1377 møder på tinge.

Desværre er Peder Eskilsen ikke noget sjældent navn i Skåne i denne periode, og hvor han ikke betegnes som væbner til Bosarp, kan han ikke med sikkerhed skilles fra andre af samme navn, især da han synes at have haft interesse i købstadsgods. (f. eks. 11. 11. 1365 og 5. 5. 1365). Adkomstbrevene til Bosarp findes nævnt i Yngre Kallundborgske registratur over det gods, som 1551 lå under Helsingborg. Det vil derfor nok være naturligt at henhøre de andre breve til Peder Eskilsen i registraturen, til samme Peder Eskilsen. Det drejer sig om 3 gældsbreve: 1 fra Mogens Jensen og Esbern Rage på et ukendt beløb, 1 fra bisp Mogens af Børglum på 40 mk. sølv, og 1 fra Tue Galen på 6 mk. sølv. Da pantet fra Jacob Holgersen i 1356 var på 140 mk. sølv, synes han at have haft en ret stor kapital til rådighed.

Ligesom broderen Bo Falk har han tilsyneladende været knyttet til kongen, omend hans position var beskednere. Diplomatariet identificerer med forsigtighed den Peder Eskilsen, som 1361 tilskrev rådet i Stralsund om nedsaltning af sild på Hven, med den Peder Eskilsen som 21.6. 1364 var en af kongens råder og 24.5. 1370 høvedsmand på Laholm (DD 3, VI, 64 noten). Sikrere er imidlertid oplysningen fra Vordingborske registratur (DD 3, VII, 475), hvor Peder Eskilsen af Bosarp i 1366 skøder 2 gd. og 1 fæste til kong Valdemar, og det er sandsynligvis også ham, som findes blandt beseglerne, da Niels Ågesen af Karsholm solgte gods til kongen 22.9. 1366. Broderen Niels kendes med sikkerhed kun fra adkomsten til Bosarp gods 24.8. 1359, og med nogen usikkerhed fra det brev 5.5. 1365, hvor en bymand i Malmø sælger sin badstue til de forstandige og gode mænd, Peder Eskilsen og Niels Eskilsen, brødre.

Peder Eskilsens søn Povl Pedersen nævnes først efter sin død. Det sker, da hans søn Jens Povlsen af Bosarp 12.9. 1392 gav Abraham Brodersen ret til at indløse gods, som faderen havde pantsat.

Povl Pedersens søn Jens Povlsen skrives til Bosarp 1377-92. Han optrådte på tinge 20.5. 1377 med adkomstbrevene på Bosarp til Peder og Niels Eskilsen. 31.8. 1390 erklærede han sammen med (farmoderen) Margrete, enke efter Peder Eskilsen, at være Tue Pedersen (Rani) 40 mk. skyldig. Det er ved denne lejlighed, han beseglede med et våben, som repertoriet ikke henviser til seglværket, men i parentes kalder Hak. Det må være en fejltagelse. I registeret til Repertoriet står Jens Povlsen under Falkslægten, og det kan kun skyldes våbnet, da ingen af denne linje brugte Falknavnet.

Den næste generation på Bosarp kendes ikke, men da der 1455-90 sidder en Jens Poulsen på gården, som besegler med Falkvåbnet, vil det ikke være særlig letsindigt at indsætte en Povl Jensen i stamrækken.

Jens Poulsen, væbner, skrev sig til Bosarp i perioden 1455-90 og er tilsyneladende slægtens sidste mand. Han synes at have været en agtet mand og optræder i 11 dokumenter enten som tingvidne eller som vidne til godssalg mellem slægter som Gere, Thott, Vinstorpslægten, Sparre i Skåne og Krognos. Det eneste dokument, hvor seglet er bevaret er fra 4.10. 1486, og han kaldes der for Niels, en navneforveksling, som var ret almindelig. Broderen Karl optræder 1459-60 og var 1468 død barnløs. Han havde været gift med Karen af Bæltebjergslægten, som solgte sin fædrenejård til Johan Oxe.

Bortset fra Peder Eskilsen, der var knyttet til kongen og ofte optræder i forbindelse med samme kreds, som de øvrige Falke af denne generation, synes der fremover slet ikke at have været nogen forbindelse mellem denne gren af familien og slægtens øvrige medlemmer.

Eskil Krage af Vallø

Politisk.

Eskil Krage nævnes første gang i Sjællandske Krønike. Som hertug Kristoffers høvedsmand i Halland indtog han borgen Ørkelyng i 1316, 1317 gjorde han togt gennem hele Skåne lige til Rønneå, og 1318, da den svenske drost indtog Laholm og Falkenberg, lod han frit Eskil Krage og de andre, som havde siddet der, drage bort (EK 12).

Efter at Kristoffer var blevet konge, indtog Eskil Krage en fremtrædende stilling og beseglede adskillige officielle dokumenter på fornem plads. 1323, da kongen gav Wismar privilegier i Danmark, betegnedes han "en af vore tro råder" og beseglede umiddelbart efter drost og marsk (EK 6). Han var ikke, som det oplyses flere steder³), med ved kongens forlig med Ludvig Albrechtsen, det var derimod faderen Bo Falk d. æ. Men han var i Nykøbing i 1326, da Kristoffer sluttede forbund med fyrsterne af Mechlenburg og Werle (EK 7). I 1328 var han tilstede på Sjællands landsting ved behandlingen af den famøse sag om det gods, som Agnete kloster i Roskilde gjorde krav på efter Erik Ploppennings døtre Jutta og Agnes; han nævnes her som den 2. ud af 6 riddere (EK 8). Da kongen efter sin tilbagevenden 1329 sluttede forlig med grev Johan af Holsten nævnes Eskil Krage i § 12: "Fremdeles medtager vi i vor fred drosten Lars, hr. Uffe Nielsen, hr. Eskil Krage og alle de danske, som har sluttet sig til os" (EK 9). Hvilket kunne tyde på, at han i kongens fravær, havde indtaget en fremtrædende plads i det kongetro parti. Umiddelbart herefter optrådte han i Kristoffers ærinde, da han sammen med Bo Falk fængslede bisp Tyge af Børglum. At han var en af de ansvarlige bag denne formastelige handling, glemte bispnen ikke, for da han i 1337 sluttede forlig med grev Johan og indbyggerne i hans danske lande angående fængslingen, udelukkes udtrykkeligt både Bo Falk og Eskil Krage, over for disse 2 og deres arvinger forbeholder både bispnen og hans efterfølgere sig ret til tiltale (EK 11). Bisp Tyges efterfølger synes dog ikke at have taget dette efterretteligt, for bisp Mogens af Børglum havde forretninger med begge Eskil Krages sønner Peder Eskilsen af Bosarp og Bo Falk d. y. (BF 10). Det fremgår ikke klart af bispens brev om Eskil Krage endnu levede i 1337. Sidste gang han optræder i et officielt dokument er, da grev Gerhard i 1332 sluttede forlig med kongerne Kristoffer og Erik. Her omtales i § 7 blandt dem, som indbefattes i freden på kongernes side, hr. Eskil Krage, mens Bo Falk d. æ. nævnes på grevens side (EK 10).

Som godsejer.

Vi har kun 5 breve til belysning af Eskil Krage som godsejer, og deraf er de 4 kun overleveret i regest. Vigtigst er selvfølgelig oplysningen om, at han har ejet Vallø. Men da regesten i Valløbrevene indskrænker

sig til "Item ibidem koningh Christoffers stadfestelse paa Walløø, som hand gaff her Eskiild Krage.", har vi ingen mulighed for at skønne, hvornår, hvordan eller hvor meget han har fået (EK 4).

Den eneste egentlige erhvervelse på Sjælland, som Eskil har gjort, kendes også kun i regest (EK 5) og oplyser lakonisk, at Per Mortensen gav Eskil Krage brev på Havdrup og Ulvemose (Tune herred). Umiddelbart derefter følger regesten til et andet brev, nemlig kong Eriks vidisse på Havdrup og Ulvemose. Dette har fået Diplomatariet til at antage, at erhvervelsen skete på det tidspunkt, hvor Eskil optræder første gang o. 1316, og at det var Erik Menved, som vidimerede erhvervelsen. Jeg synes, det er mere sandsynligt, at købet er sket efter Eskils tid i Skåne, og vidimeringen er sket for hans efterkommere af Erik af Pommern. Af 2 udaterbare breve (Valløbr. s. 137 l. 22, og 138 l. 11) ses, at ejerne på Vallø på et eller andet tidspunkt desuden har erhvervet gods i og ved Ulvemose fra Sortebrødre kloster i Roskilde og en øde jord i Havdrup fra Roskilde Domkirke. Endelig findes et originaldokument fra 1326, hvorved abbedissen i Gudhem bortforpagter alle klosterets godser i Sjælland i Karlslunde, Kagstrup og Skamstrup og på Møn i Østermark for en årlig afgift på 18 mk. lødigt sølv efter kønsv vægt og 40 mk. nye sjællandske penge. Lejemålet aftales for 10 år, men forblev hos Falkerne trods talrige protester fra klosteret. Striden afgjordes først endeligt, da Abraham Brodersen købte jorden til sine børnebørn i 1405, og i forbindelse med denne kilde anslår Henry Bruun godset til at omfatte 15 gd. (Henry Bruun: Abraham Brodersen s. 135).

Desuden findes fra 1336 en regest i Roskildegårds registratur (EK 3), ifølge hvilken Eskil Krage pantsætter sit gods i Ll. Tved (Hammer hrd.) til Gødeke Mogensen (Drefeld). Thiset har som nævnt valgt at henføre dette brev til en ellers ukendt Eskil Krage. Da vi ikke kender Eskil Krages dødsår, og han sagtens kan have levet på dette tidspunkt, kan jeg ikke se nogen grund til, at det ikke skulle være den Eskil Krage, der ejede Vallø, som pantsatte godset.

Endelig findes en regest af et brev fra 1329, hvorved kong Kristofer skænker Eskil Krage gods i Skåne (EK 2).

Dette er et meget spinkelt materiale at bygge en konklusion om Eskil Krages godsadministration på, men med alle de forbehold, som oplysningernes sparsomhed medfører, vil jeg alligevel tillade mig at drage en beskeden slutning. Bo Falks stadfæstelsesbrev på Vallø, som er en lille smule mere oplysende end faderens, viser, at Vallø gods har bestået af to områder: selve Vallø med tilliggende og en godssamling i Smørum hrd. Hvis Valløs tilliggende har haft et lignende udseende i Eskil Krages tid, synes hans 2 erhvervelser (EK 1 og 5) at vise, at han hovedsagelig har interesseret sig for den nordlige del af godsområdet. Mens pantsættelsen i Hammer hrd. viser, at han ikke har ønsket at udvide sit godsområde så langt mod syd, selv om jorden ligger lige op til den del af Fakse herred, som sønnen interesserede sig for.

Oplysningen om kongens godsgave i Skåne fortæller os ikke noget, hverken hvor eller hvormeget. Det kan være det gods, Bo Falk senere fik frihed for (BF 2), eller det kan være gået over til Peder og Niels Eskilsen. Endelig kan det være forsvundet ud af familien igen, som det jo ofte skete med gaver, der bestod af konfiskeret gods.

Bo Falk af Vallø

Politisk.

Ved beskrivelsen af Bo Falks politiske karriere må man straks indrømme, at perioden frem til 1338 bygger på gætterier. Ikke, som så ofte i middelalderhistorie, fordi kilderne mangler, men fordi vi indtil da ikke har nogen mulighed for at skelne mellem Bo Falk d.æ. og Bo Falk d.y. 1338 var Bo Falk d.æ. død, men man må formode, at Bo Falk d.y. optrådte politisk inden bedstefaderens død. Derfor må identificationen blive et resultat af den helhedsopfattelse, man har af de 2 mænd.

Jeg mener, at den Bo Falk vi træffer under Kristoffer 2., og som 1332 tilhørte kongens modstandere, var Bo Falk d.æ. Det synes mig naturligt, at den Bo Falk, som senere var knyttet til Valdemar Atterdag, med en for perioden helt usædvanlig politisk stabilitet, startede sin karriere under Junker Ottos optimistiske erobringsforsøg. Bo Falk optræder som besejler på en række dokumenter, som junker Otte udstedte, mens han sad i Sakskebøbing 1333-34 (BF 30-34), og det er nok som tak for hans støtte i disse år, at prinsen i 1334 gav ham 2 breve (på gods). Brevene kender vi kun fra en registratur, der meget kort meddeler, at 2 breve fra junker Otto til Bo Falk blev vidimeret i 1340 (BF 1). Referatet er imidlertid så uldent udformet, at det ikke hjælper os i identificationsproblemet. En "vidisse af Roskilde kapitel" kan betyde, at Bo Falk d.y. under de ændrede politiske forhold har fået kapitlet til at vidimere sine breve. Men det kan også betyde, at brevene var udstedt til Bo Falk d.æ. og efter hans død er kommet til Roskilde bispestol, der så har ladet dem vidimere i 1340. Jeg har simpelthen valgt at tillægge dem Bo Falk d.y.

Efter junker Ottos kortvarige ophold i landet, forsvandt Bo Falk fra den politiske scene for først at dukke op igen, efter at Valdemar Atterdag havde holdt sit indtog i riget. Sandsynligvis har han levet tilbage trukket i Skåne, i 1340 gav kongen ham nemlig frihed for det gods, han beboede der (BF 2).

Politisk dukker han først op igen i august 1343, da han var tilstede ved beseglingen af freden mellem kong Valdemar og kong Magnus i Helsingborg. (BF 35). I midten af september samme år var han med i slaget mellem tyskere og danskere ved Fladsaamølle, hvor han blev taget til fange (BF 48). Fangenskabets har imidlertid ikke været langvarigt, for i august 1344 var han i Sønderborg, da kongen sluttede fred

med greverne Henrik og Klaus af Holsten (BF 36). Oplysningerne om ham fra resten af 1340'erne er af privat karakter; politisk dukker han først op igen i 1350, og var da ridder.

I begyndelsen af 1350 var han med kongen i Tyskland og besejlede voldgiftskendelsen i Bautzen mellem Karl 4. og Ludvig af Brandenburg (BF 38). I april var kongen atter hjemme (udstedte brev i Århus 19. 4. 1350), mens Bo Falk blev i Tyskland sammen med Bent Ahlefeldt og Klaus Jura til mæglingen mellem Albrecht og Johan af Mecklenburg og kong Valdemar, der endte med et forlig i Lübeck (BF 39-40). I november var han atter tilbage i Danmark og var tilstede i Kalundborg, da bisp Henrik af Roskilde overdrog København til kongen (BF 41). I 1352 drog kong Valdemar til Tyskland for at hjælpe hertugen af Mecklenburg mod hertugerne af Stettin, og i sit fravær indsatte han Roskildebispen, Bo Falk, Stig Andersen, Peder Lauridsen og Jacob Basse som rigsforsandere. De pålagde i november en landeskat, men intet i diplomerne oplyser om dette rigsforsanderskab, som vi kun kender fra Sjællandske Krønike (BF 48). I juni 1353 stod Bent Ahlefeldt, Bo Falk og Peder Falk sammen med 6 andre riddere og væbnere som garant for kong Valdemar ved aftalen om våbenstilstand med greverne af Holsten (BF 42). Fra Rostock stadskrivers optegnelser kender vi Bo Falks optræden i 1355 som en af voldgiftsdommerne i striden mellem kong Valdemar og kong Magnus (BF 43). Få måneder senere var han en af vidnerne ved et kongeligt gods køb (BF 44). I slutningen af 1355 lod kongen befale, at alle hans mænd skulle møde under Bo Falks ledelse og stode til ham i Jylland. (BF 48). I begyndelsen af 1356 var han med kongens retterting i Odense (BF 45). Det fortælles, at han blev taget til fange på en sendefærd til Sverige, og hvis det er sket i december (han købte selv gods i november (BF 8)), er det måske forklaringen på, at han ikke nævnes før i 1360, hvor han i marts var vidne på kongens retterting (BF 46) og i maj med ved beseglingen af Landefreden.

Disse 2 officielle funktioner i Kalundborg er sidste gang han optræder, både politisk og privat.

Valløarven

Selv om Eskil Krage aldrig selv skrev sig til Vallø, er der ingen grund til at betvivle regestens oplysning om, at kong Kristoffer gav ham stadfæstelse til Vallø. Bo Falk har da utvivlsomt arvet godset efter faderen. Selv skrev han sig til Vallø i adskillige dokumenter, første gang i 1346 (BF 25).

Om hans ejerskab findes 3 registre, som desværre hverken er udførlige eller entydige. I Valløbrevene findes dels refereret kong Valdemars stadfæstelsesbrev til Bo Falk (BF 13), dels nævnt et skifte på Vallø, som kong Valdemar sad over (BF 14), og i Danske Atlas oplyses i en note, at Oluf Jonsen Glug 1351 solgte Vallø til Bo Falk (BF 7).

Denne sidste kilde er meget vanskelig at passe ind i sammenhængen, og er desuden frygtelig dårligt overleveret. Pontoppidan oplyser i en note på s. 134 i 3. bind af Danske Atlas, at da dette bind var skrevet, fik han fra sognepræsten i Lidemark, magister Ryge, tilsendt efterretninger om Valløs gamle ejere, forfattet efter dokumenter, der endnu forefandtes på stedet. De vigtigste af disse oplysninger bringer han derfor i en note. Magister Ryge var en pålidelig historiker, men oplysningen passer så dårligt ind i, hvad vi ellers ved om Vallø, at jeg prøvede at forfølge sagen. Det viste sig, at magister Ryges indberetning til Pontoppidan stadig eksisterer og befinder sig på Nationalmuseet⁴). Her kan man så læse, at Bo Falk i 1351 købte jord i Himlingeøje af Oluf Jonsen Glug til Quislemark. Pontoppidan har i hastværket med at få sin bog udgivet skrevet forkert og eftertiden har gentaget hans oplysning, senest i Diplomatarium Danicum. Det er altså heldigvis unødvendigt, at prøve at forklare fælles ejendom for Bo Falk og den ellers ukendte Oluf Jonsen.

Det skifte som kong Valdemar sad over på Vallø (BF 14) kan være foretaget når som helst mellem 1340 og 1370 og fortæller os i virkeligheden intet. Eskil Krage optræder ikke efter 1336 og Bo Falk ikke efter 1360, så da vi ikke kender dødsår for nogen af dem, kan det ikke afgøres, efter hvem dette skifte holdtes. Sandsynligheden taler dog for, at det var efter Eskil Krage. Han havde nemlig adskillige børn, mens vi ikke kender noget til, at Bo skulle have haft andre børn end Eskil Falk.

Endelig ved vi, at Bo Falk på et eller andet tidspunkt ligesom faderen har søgt sin konges stadfæstelse på Vallø. Også dette kender vi kun fra Valløbrevene (BF 13). Heldigvis får vi lidt flere oplysninger denne gang. Det oplyses, at foruden Vallø og Vallø fang (og her ville det jo være rart at vide hvad fang dækkede, men sandsynligvis betyder det her mere end selve hovedgårdstilliggendet, og har omfattet al jord i nærheden af Vallø), og samtidig stadfæstedes også Bo Falks ejerskab af jord i Hersted, Glostrup, Vridsløse, Skovlunde, Avedøre og Vallensbæk (alt sammen i Smørum hrd.) med mere gods. Diplomatariet anbringer denne, som den første af de udaterbare regester i Valløbrevene, lige efter brevet om købet af Vallø fra Oluf Jensen. Det sker vel ud fra en formodning om, at netop dette køb kan have givet anledning til stadfæstelsen. Desuden gør noten opmærksom på, at Bo Falk første gang optrådte som ridder i 1350. Dette skal man nu nok ikke regne som dateringsmiddel, for alle de steder, hvor Bo Falk nævnes i Valløbrevene betegnes han hr. Det behøver ikke at være en korrekt gengivelse af brevets tekst, men kan bare have været naturligt for skriveren i 1541.

Det ejendommelige ved denne stadfæstelse er, at den efter mit skøn må have fundet sted ret sent i Bo Falks liv. Ikke umiddelbart efter faderens død, da børnene skulle dele kagen, for da sad kongen over skiftet. Sandsynligvis er det først sket ca. 1360.

Fra Roskildegårds registratur ved vi nemlig, at Bo Falk i 1360 mageskiftede jord i Ll. Værløse for gods i Himlingøje (BF 11). Ll. Værløse ligger i Smørum hrd. og må have udgjort en del af det nordlige godskompleks, som udgør anden del af stadfæstelsen. Når den ikke er medtaget der, mener jeg, den må være solgt fra inden kongen udstedte sit brev. Det er dog muligt, at den hører ind under "med mere gods".

Vallø gods beskrives af Erik Ulsig (s. 204 ff) som et velarronderet kompleks af strøgods, og han fortsætter med at sige, at dets tilliggende ikke kan tænkes at gå tilbage til den ældre middelalder, da man så skulle forvente, at al jorden i de 4-5 nærmeste byer så skulle ligge til hovedgården. Som det vil kunne ses af resten af dette kapitel, var Falkslægten energiske godssamlere, og størstedelen af den jord, som lå til Vallø i 1421, blev købt af dem i små portioner. Til trods for at skriveren på Vallø i 1541 var meget omhyggelig med at opregne adkomster til gårdene i nærheden af Vallø, mangler vi oplysninger om erhvervelser netop i de byer, hvor Vallø i 1421 havde flest gårde.

Dette kan kun forklares ved at Vallø gods er samlet omkring en ældre kerne, som måske oprindelig har tilhørt Hviderne. Grevinde Ingegerd af Regenstein, en datter af Jacob Sunesen, oprettede 1. 8. 1256 testamente til fordel for grundlæggelsen af et St. Clara kloster i Roskilde. Hun oprettede i 1257 et nyt testamente, hvor både klosteret og hendes familie blev tilgodeset. Disse 2 testamenter viser, at hun havde et ret betydeligt gods i Bjæverskov hrd. centreret omkring Hårlev. Af de 13 lokaliteter, som nævnes til det egentlige Hårlev gods, ejede Vallø i 1421 jord i de 4 byer. Det kan selvfølgelig være en tilfældighed, for når et storgods forsvinder, og et andet opstår i samme område 100 år senere, vil det naturligvis prøve at rykke ind, hvor forgængeren har skabt et vacuum. Det var i hvert fald ikke arven efter grevinde Ingegerd, Falkerne fik fingre i. Hendes jord gik dels til klosteret, dels over hendes arvinger til greverne af Halland. Jeg er overbevist om, at grevinde Ingerds Hårlev er del af et ældre Hvidekompleks, hvorfra noget kom til grevinden over Jacob Sunesen.

Lige som Valløgodsets sammenfald med Hårlevgodset, peger mod Hvideoprindelse, giver også det nordlige godsområde, som Bo Falk fik stadfæstelse på, mindelser om denne slægt. Jacob Sunesen har ejet Ledøje, hvis historie ganske vist først kendes fra 1282, da Otto af Ravensberg solgte det til Oluf Tagesen (Saltensee af Tystofte). Ulsig (s. 60 og bilag 2) skønner, at Jacob Sunesen har ejet hele byen, men vi mangler oplysninger om, hvad der eventuelt har ligget til Ledøje i de tilstødende byer og sogne. I hvert fald ejede han jord i Avedøre, for herfra skænkede han bl. a. 2 bol til oprettelsen af et præbende ved Roskilde domkirke (Ulsig 26). Også i Ll. Værløse ejede denne gren af Hviderne gods, for i 1248 mageskiftede Jon Lille gods herfra til Esrums kloster (Ulsig 59). De samme steder ejede Bo Falk jord, og selv om

2 sammenfaldende stednavne ud af et ellers ret ukendt godskompleks, ikke er bevis for et slægtskab, kan det indicere det.

Som godsejer.

De allerfleste af Bo Falks godshandler kender vi fra Valløbrevene, nogle også fra andre registraturer, men (bortset fra den mislykkede transaktion med Rackeby kloster) er kun et enkelt brev overleveret i original. De 9 breve stammer fra den brevsamling, som fandtes på Vallø i 1541, og 6 fra andre registraturer. Dette giver selvfølgelig en slagside i materialet. Valløbrevene har selvfølgelig kun interesse i at nævne hans godserhvervelser, og vel at mærke de erhvervelser, som stadig havde interesse for Vallø gods, som det tog sig ud næsten 200 år efter hans virke. Dog kan de, sammen med de 6 andre regester og 2 originale breve, alligevel tegne et realistisk billede af Bo Falk som godssamler.

Det er karakteristisk, at den eneste afhændelse, vi kender fra hans tid, er sket ved et mageskifte, hvor han bytter gods fra det nordlige godskompleks til fordel for jord nær ved Vallø (BF 11).

Det er også tydeligt, at hovedparten af hans køb og tilpantninger sker i Bjæverskov og Fakse herreder. Hvad han erhverver uden for disse 2 herreder er enten, som tilfældet med Stevns hrd. (BF 20, 21) og Ramsø hrd. (BF 15) i byer, som ligger lige op til herredsgrænserne af de 2 hovedområder, eller er en fortsættelse af faderens involvering med Gudhem kloster (BF 4, 5, 6). Faderens leje af jord fra dette kloster i 1326 (EK 1) var kun for 10 år, men lejemålet er sandsynligvis blevet forlænget. Endelig i 1347 forsøgte Bo Falk at købe godset, men der må have været lusk i foretagendet, for først bekræfter kong Magnus ved sin tilstedeværelse salget sammen med klosteret (BF 4), siden bevidner han samme dag salget (BF 5), og endelig hører vi i en regest, at han har fritaget Bo fra at betale (BF 6). Klosteret kaldes skiftevis Gudhem og Rackeby, og fejlskrives i registraturen som Arus, men stednavnene viser, at det drejer sig om samme gods (der nævnes ganske vist ikke lokaliteter i Valløbrevene, men brevet er ordnet under Møn, hvor en del af jorden var beliggende). Hvordan det end forholder sig med betalingsforholdene, så gik handelen i fisk, men Falkerne beholdt godset og blev med mellemrum krævet til regnskab.

Bo Falks tidlige forbindelse til Skåne, hører vi intet til efter 1340, da kongen gav Bo Eskilsen frihed for det gods, han beboede der (BF 2). Så det har han sandsynligvis afhændet eller mageskiftet til sine brødre. Dette er den eneste gang, Bo Falk betegnes med patronym, men da Diplomatariet ikke nævner andre personer ved navn Bo Eskilsen i perioden 1320-60, må identificationen, sammenholdt med faderens besiddelse af gods i Skåne, siges at være holdbar. Der er endnu en

forbindelse til denne landsdel, som vi dog først hører om senere (JF 1, 2). I 1359 lånte Bo Falk 320 mk. lød. sølv efter kølnsk vægt til Niels Hak (BF 9), og lånet blev året efter bekræftet af Børglum-bispen (BF 10). Dette lån må senere være blevet forøget eller erstat-
 tet af et andet, for i 1396 oplyses det, at Bo Falk har haft pant i Hyby for 400 mk. Både i Codex Esromensis og Molbech og Pedersen identi-
 ficeres pantet, som Højby i Ods hrd., men Ulsig (s. 171) argumen-
 terer overbevisende for, at det drejer sig om Hyby i Skåne.

Selv om han stod højt i kongens gunst, har han åbenbart ikke ud-
 nyttet denne økonomisk. Han vides ikke at have haft nogen forleneringer,
 men det står måske i forbindelse med hans mange rejser. Den eneste
 transaktion med kronen, som vi i dag kender noget til, er hans pant
 på 200 mk. i Fiskehoved (BF 3). Det er måske denne tidlige forbindel-
 se med Fakse hrd., som har medført hans interesser i den sydlige del
 af dette herred (BF 17, 18, 19). Det siger noget karakteristisk om Bo
 Falk, at vi intet hører om gaver til kirker og klostre. Han var dog
 en temmelig rig mand i en periode, hvor det var skik at vise sig gav-
 mild overfor kirken. Men hans eneste forbindelser her har været af
 helt forretningsmæssig karakter som mageskiftet med Roskildebispen
 (BF 11), eller biskop Mogens vidimering af hans gælds-brev fra Niels
 Hak (BF 10).

Mellem de personer, Bo Falk handlede med, var et stort socialt
 og økonomisk svælg. Til de fornemste hører kongefamilien. Prins
 Otto skænkede ham gods, vi ved ikke hvad, og kong Valdemar gav ham
 Fiskehoved i pant, selv om det kun var for en kort periode. Endelig
 må der også have fundet en handel sted, om det gods, kongen i 1366
 erhvervede fra Niels Ågesen (Galen), hvoraf noget, nemlig Olstrup og
 Egøje, var pantsat til Bo Falk (BF 12). Vi kender ikke noget til de for-
 handlinger, som i den anledning blev ført mellem Falkerne og kongen.
 Da gods i Olstrup og Egøje senere ses at ligge til Vallø, har kongen
 sandsynligvis overladt sine rettigheder enten til Bo Falk eller til hans
 søn, og så er det mærkeligt, at Valløbrevene ikke giver nogen oplys-
 ning derom. Men måske godset bare fortsat har ligget til Vallø ved en
 forglemmelse. Niels Ågesen hørte til den fornemme afdeling af per-
 soner, som Bo Falk handlede med, og det samme gjaldt Niels Hak.
 Det er typisk, at hans få forretninger med højadelen var panttagninger.

De øvrige personer, Bo Falk handlede med, tilhørte enten lav-
 adelen eller bondestanden. Asser Bentsen tilhørte ganske vist slægten
 Gyldenstjerne, men den ubetydelige nordsjællandske gren (BF 8). Jens
 Jul (BF 15), Bodil Assersdatter (BF 16), Ludvig Gregersen (BF 17) og
 Eggert Kat (BF 18) var så ubetydelige, at de ikke har efterladt sig
 andre spor end omtalen i Valløbrevene. Jens Jul og Bodil Assersdat-
 ter har sandsynligvis været lavelige, da de synes at sælge deres
 arveparter fra sammensatte godskomplekser. Mens de øvrige kan
 være lavel eller bønder.

Da så mange af disse godshandler kun kendes fra Valløbrevene, er det desværre umuligt at få overblik over rækkefølgen, men en topografisk ordning af godset viser tydeligt, hvor Bo Falks interesser har ligget, og kun pantet af Menstrup og Jenstrup i Flakkebjerg hrd. synes ikke at høre med i sammenhængen.

Skema over Bo Falks godshandler

Herred	Lokalitet	Omfang	Erhv. s art	Kilde	Antal gd. 1421	
Bjæverskov	Vallø		Stadfæstelse	13	4	
			arv	14		
		Himlingøje		køb	7	5
		-	1 bol 3½ ø.	køb	8	
		-		køb	11	
		Egøje		pant	12	4
		Olstrup		pant 50 mk.	-	2
		-		pant	19	
		Klemmenstrup		køb	15	1
		Herfølge		køb	15	2
		Søllerup		køb	15	-
		Åshøj		køb	15	-
		Hastrup		køb ?	16	1
		Svansbjerg		køb ?	16	1
	Fakse	Endeslev		køb ?	19	3
Børsted			køb ?	19, 22	3	
Borup			køb ?	19	2	
Vallebo			pant	17	1	
Kongsted			pant	18	1	
Fiskehoved			pant	3	-	
Stevns	Barup		køb	20, 21	6	
	Sigerslev		pant	23	-	
Flakkebjerg	Menstrup		pant	24	-	
	Jenstrup		pant	24	-	
Ramsø	Gl. Køge		køb	15	-	
	-		køb ?	16		
	Skamstrup	} 10 g.	leje	4, 5, 6	-	
Tune	Karlstrup		leje	4, 5, 6	-	
	Kagstrup		leje	4, 5, 6	-	
Smørum	Hersted		stadf.	13	-	
	Glostrup		stadf.	13	-	
	Vridsløse		stadf.	13	-	
	Skovlunde		stadf.	13	-	
	Avedøre		stadf.	13	-	

Herred	Lokalitet	Omfang	Erhv. s art	Kilde	Antal
					gd. 1421
Smørum	Vallensbæk		stadsf.	13	-
	Ll. Værløse		magesk.	11	-
Møn	Østermark	5 gd.	leje	4, 5, 6	-
Skåne	Hyby		pant	9, 10	-
	?		frihedsbr.	2	
?	?		gave	1	

Ægteskab.

Vi må resignere, når det drejer sig om at finde en forklaring til Eskil Krages overtagelse af Vallø og godsets oprindelige udformning. Til gengæld har Bo Falks ægteskab betydning for godsets videre udformning. Hvem var han gift med, og hvad bragte hun til Vallø?

Svaret på det første spørgsmål er langt mere speget, end den ældre adelsgenealogi vil fortælle os. Svaret på det sidste spørgsmål er til gengæld hurtigt givet - hun bragte intet. Da forholdene imidlertid er indviklede, og oplysningerne i DAA direkte misvisende⁵⁾, vil jeg redegøre for det resultat, jeg er kommet til.

Til oplysning af Bo Falks ægteskab har vi 2 kilder, dels en del af skiftet efter drost Peder Vendelbo i 1347, dels en rigsrådsdom fra 1408-10 om Vendelboarven.

25. 3. 1347 udstedte Arine, enke efter Peder Vendelbo, den umyndige Peder Pedersen Vendelbo og Niels Eriksen (Saltensee) af Linde et brev, hvori de lover at holde administratoren af det Vendelboske gods, Mikkell Pedersen, skadesløs for eventuelle følger af de aftaler om skiftet efter drosten, som indgås nu, og de som er gået forud.

Det, som nu aftales, er, at to af arvingerne, nemlig svigersønnerne, marsk Erik Nielsen (Gyldenstjerne) og Peder Poulsen (Munk med Bjælken), får udlagt gods af boet fra den godsmasse, som tilhørte alle arvingerne i fællesskab. Dette gods skal nu befri for de krav, 2 andre arvinger, Bo Falk og Ludvig Albrechtsen, har deri, men også fra andres krav.

Dette brev udgør ikke skiftet efter Peder Vendelbo. Drosten nævnes sidste gang 17. 6. 1345, og var død 25. 4. 1346. Inden brevet fra 1347 har der sikkert været en foreløbig aftale om deling mellem arvingerne. Det siges ikke direkte, men synes som om 2 grupper af arvinger, Erik Nielsen og Peder Poulsen på den ene side, og Bo Falk og Ludvig Albrechtsen på den anden, har været utilfredse med ordningen. Nu sørges der for, at den ene part, de 2 svigersønner, får udlagt gods, der frigøres fra de andre arvingers krav, men især for de krav, Bo

og Ludvig havde deri. Dermed skulle Erik Nielsen og Peder Poulsen være ude af boet. Bo Falk og Ludvig Albrechtsen skal betales ud af det gods, som de hidtil har været panthavere i, og skal i stedet have part i borgen Skjern, der dog alene skal tilfalde Peder Pedersen. Vi står altså med 2 utilfredse arvinger, der nu tilfredsstilles, tilsyneladende på bekostning af 2 andre arvinger, som måske i første runde havde forsynet sig lidt rigeligt, men nu må trække sig tilbage og afvente en senere afregning for deres arv.

Denne afregning fulgte ikke som lovet. Det viser det næste brev, vi kender om Vendelboarven. Det foreligger kun i regest mellem Folmer Jepsen Lunges breve og beskriver første del af forhandlingerne om arven (Danske adelige Brevkister s. 13). Resultatet af disse forhandlinger hører til under arven efter Bo Falks barnebarn Jens Falk, men oplysningerne deri er relevante for Bo Falks ægte-skabsforhold.

Det, som foreligger, er referatet af en rigsrådsafgørelse, hvor det af dronning Margrete og hendes råder bestemtes, at 2 af arvingerne efter Peder Vendelbo, Folmer Jepsen og Hans Podebusk, skal fremlægge bevis for, at Jens Falks forfædre har fået fuld godtgørelse for den søsterdel, som tilkom dem efter Peder Vendelbo. Kan de ikke det, skal de udlægge Abraham Brodersen (der repræsenterede Falkarvingerne) lige så godt jordegods, som var tilfaldet Per Nielsen (Gyldenstjernes) oldemoder, fru Cecilie, gift med marsk Erik.

Et sådant bevis kunne åbenbart ikke skaffes, for 3. 9. 1409 blev der truffet aftale om arven i Skjern mellem Hans Podebusk og Abraham Brodersen. Det er, så vidt jeg kan se, dette brev, der har givet anledning til adelsgenealogernes oplysning om, at Bo Falk var gift med Cecilie Nielsdatter (Gyldenstjerne). Denne oplysning er forkert. Derfor er det nødvendigt at redegøre for, hvad jeg mener, de 2 breve fortæller om familieforbindelserne.

Brevet fra 1347 oplyser, at Peder Vendelbo havde i hvert fald 2 svigersønner, Erik Nielsen (Gyldenstjerne) og Peder Poulsen (Munk). Der nævnes ikke andre af drostens børn, end disse 2 navnløse døtre og sønnen Peder, der da endnu ikke var myndig. Desuden optræder 2 andre arvinger, Bo Falk og Ludvig Albrechtsen. De nævnes som lige-stillede arvinger, men der redegøres ikke for deres slægtskabsforbindelse. "Item quod dicti Boecius Falk et Lodouicus Albrichtsun partem in castro Skærnæ habeant. nec aliqui sine dictorum Erici et Petri Paulsun consensu et consilio assignetur, sed mihi Petro Pæterson dicto Wendelbo tantum et quatour fratribus meis couterinis supradictis. dictum castrum Skærnæ cum prædio eiusdem castri et innibus aliis eidem castro attinentibus cedat in perpetuum possidendum."^{*} Danmarks

* Fremdeles skal nævnte Bo Falk og Ludvig Albrechtsen have en lod i borgen Skern, og den må ikke uden nævnte Eriks og Peder Povlsens samtykke og råd overdrages til nogen anden, men nævnte

riges breve vælger at oversætte "fratres couterini" med halvbrødre og forklarer "supradictis" med, at der ved en fejltagelse er henvist til tidligere breve, som om det aftalte stod der. Halvbrødre er selvfølgelig den korrekte oversættelse, helt nøjagtigt betyder det halvbrødre ved samme moder. Hvis vi accepterer, at udtrykket er brugt rigtigt, står vi imidlertid i den uheldige situation, at vi foruden de mange NN Pedersdøtre Vendelbo, som blomstrer i adelsgenealogien, må indføre 4 personer, som har fælles moder med Peder Pedersen Vendelbo og arveret i Skjern, tiltrods for at de ikke er sønner af drosten. Konklusionen af dette må blive, at udtrykket ikke er brugt korrekt, men simpelthen betyder 5 mænd, som er beslægtede gennem kvinder. Ca. 1408 optræder 2 arvinger efter Peder Vendelbo, som har fået udbetalt deres arv og åbenbart mere, end hvad der tilkom dem: Hans Podebusk (som havde været gift med en datter af Kristian Vendelbo) og Folmer Jepsen Lunge. Folmer Jepsen var tilsyneladende mindre betydningsfuld end Hans Podebusk, for han optræder ikke i de endelige forhandlinger med Abraham Brodersen. Når referatet findes i hans brevbog, skyldes det sikkert, at han var gift med den ene af Hans Podebusks døtre (Ulsig 186). Hans Podebusk står altså, som efterkommer efter en tilfredsstillet arving. Der nævnes i referatet også en anden efterkommer efter en tilfredsstillet arving, hr. Peder Nielsen (Gyldenstjerne), hvis oldemor fru Cecilie fik udlagt sin fædrene arv efter drosten. Endelig nævnes efterkommere, Falkerne, efter en utilfredsstillet arving, Bo Falks hustru, der var en datterdatter af drosten og havde ret til en søsterdel.

Hvad Bo Falks hustru hed oplyses hverken her eller i samtidige kilder. Når hun som barnebarn havde ret til en søsterdel, må hun have været eneste arving efter moderen, der var død, da der i 1347 skiftedes efter hendes fader. Hvis Bo Falk (som det nævnes adskillige steder) var gift med en datter af Erik Nielsen (Gyldenstjerne), var der ingen grund til, at han skulle optræde i skiftet; marsk Erik var der jo selv og fik udlagt sin hustrus andel. Nej, når Peder Nielsens oldemor (brugt i den gamle betydning, formoder; hun var hans bedstemoder) fru Cecilie nævnes her, er det kun til sammenligning. Hun havde fået en søsterdel, og nu skulle Bo Falks arvinger sandelig have lige så god jord, som hun i sin tid havde modtaget.

Der er andre arvinger, som ikke nævnes i 1408. Der tales ikke om Peder Poulsen, og hvad hans efterkommere havde efter Vendelboerne. Det er forståeligt, når man har gjort sig klart, at Erik Nielsens kone kun nævnes som et eksempel og i øvrigt er mellemværendet uvedkommende.

borg Skern med samme borgs gods og alle andre tilliggender skal alene tilfalde mig, Peder Pedersen, kaldet Vendelbo, og mine fire ovennævnte halvbrødre til evig besiddelse.

Det er straks mærkeligere, at Ludvig Albrechtsen ikke omtales. I 1347 var han ligestillet med Bo Falk som arving. Når Bo blev snydt, har Ludvig sikkert heller ikke fået noget. Oplysningerne om samme Ludvig er sparsomme. Ebersteinstantavlen oplyser, at han var gift med NN Pedersdatter Vendelbo (en af de mange mystiske damer med denne betegnelse), han nævnes kun i årene 1343-49, og der kendes ingen børn efter ham.

Når han optrådte som ligestillet med Bo Falk, har han nok ligesom denne været gift med drostens datterdatter, hvis mor var død i 1347. Kort sagt, han og Bo Falk har været svogre og tilsammen berettigede til en søsterlod.

Da Ludvig Albrechtsen døde uden arvinger, gik hustruens arvepart til hendes familie, nemlig søsteren på Vallø, og det må være forklaringen på, at Falkerne, 60 år efter drostens død, kunne kræve en fuld søsterdel.

Vi kender ikke noget til, hvem der var fader til Bo Falks hustru, og det er muligt, at hendes fædrearv er kommet Vallø tilgode. Hendes mødrene arv blev ikke udbetalt i ægtemandens levetid, men gav ca. 65 år senere anledning til en fornem alliance.

Miljø.

En gennemgang af de personer, som Bo Falk beseglede for, sammen med, eller som beseglede for ham, burde give et billede af den kreds, han færdedes i som privatmand.

Da Niels Eriksen (Saltensee) af Linde i 1346 overdrog sin hustrus fædrearv til datteren Cecilies trolovede (BF 25, 26), var både Bo og Peder Falk blandt beseglerne.

Niels Eriksen tilhørte den jyske Saltenseeslæggt og var en betydelig mand p. g. a. det omfattende sjællandske gods han arvede efter sin første hustru Karen Timmesdatter, hvis afstamning er omdiskuteret (Ulsig s. 57), men som i hvert fald bragte Hvidegodset Hørsholm med sig. Det var samme Niels Eriksen, der året efter stod som den ene af udstederne af Vendelboskiftet, sandsynligvis som repræsentant for enken Arine, hvis slægt også er ukendt. Ser man på de andre beseglere af brevet, var der Jakob Nielsen (Rane) af Magleby, Niels Eriksens svigerfader, Jakob Olufsen Lunge, som var gift med en anden af Jakob Nielsens døtre, Niels Klementsens (Rane af Varpelevlinjen) og Niels Eriksen (Banner) af Jerstrup, hvis forbindelse med Ranerne Ulsig har påpeget (s. 192). Foruden disse, der udgør en tæt familie-kreds, blev brevene beseglet af 2 præster, af Jakob Bæger, hvis familie er ukendt, og af de 2 Falkbrødre. En forklaring på Bo og Peders tilstedeværelse kan, hvis man viser meget god vilje, findes i Bo Falks og Niels Eriksens fælles forbindelse til Vendelboerne. Men det lyder ikke overbevisende. Det er igen kun teori, når jeg foreslår, at deres

tilstedeværelse skyldes Hviderne. Det var Hvidegods, som via datteren gik til svigersønnen, Falkerne og Niels Klementsens står som repræsentanter for en sydsjællandsk gren af Hvidefterkommerne ⁶⁾.

Bo Falk står kun som besejler af et brev til. I 1347 var han det eneste vidne, da Peder Mortensen (Sparre i Sjælland) skænkede et $\frac{1}{2}$ bol til sin svend Niels Pedersen (BF 28). Denne besejling ligger helt i den modsatte ende af den sociale skala.

Ser man på de mænd, som besejlede for Bo Falk, er udvalget heller ikke stort. Det drejer sig om præsten i Vallø (BF 29), væbner Jon Bosen (Grubbe) (BF 8), samt Oluf Lunge (BF 8) og Oluf Pedersen Lunge (BF 29), der udmærket kan være samme person, og da hans segl ikke er bevaret, er det svært at afgøre, hvilket medlem han var af denne store og både økonomisk og socialt meget forskelligartede familie.

Resultatet af denne gennemgang må blive, at Bo Falk i det politiske liv havde sin faste plads i kredsen om kongen, men at han privat ikke har tilhørt noget fast miljø.

Eskil Falk af Vallø

Politisk.

Politisk synes Eskil Falk at have været lige så ubetydelig, som sine fætre på Gisselfeld. Vi kender i dag kun 2 lejligheder, hvor han optrådte på den politiske arena. Den ene gang var, da han som nr. 24 ud af 28 personer besejlede rigsrådets bekræftigelse på freden med Hansetæderne i 1370, 4 måneder efter den egentlige fredsslutning (EF 17). Anden gang var, da han som nr. 96 ud af 136 personer i 1377 besejlede kong Olufs håndfæstning. Begge gange er det tydeligt, at han er mødt op som en af mange til store rådslagninger.

Ægteskab.

Selv om faderens politiske stilling tilsyneladende intet har betydet for hans egen karriere, er det nok Bo Falks position, der har været afgørende for Eskils giftemål ind i en familie, som landets fornemste slægter var stolte af at alliere sig med.

1376 var han gift med Kirsten Evertsdatte Moltke. På det tidspunkt stod familien endnu højt i kongelig gunst og ejede store godsområder rundt om i riget. 25 år senere havde familien mistet sin betydning, og deres ejendomme var for hovedparten forsvundet ud af slægtens besiddelse.

Da Eskil Falk giftede sig med Kirsten Evertsdatte, må det imidlertid have været betragtet som et glimrende parti, men det er svært umiddelbart at se, hvad hun bragte til Vallø. Moltkerne havde interesser mange steder, både med køb og med pant på første, anden eller tredje hånd. Det er disse ejerforhold, der gør det vanskeligt at følge, hvordan familiens godsrigdom kunne forsvinde på så kort tid.

At Eskil var gift med Kirsten i 1376, ved vi fra regesten af et brev, der blev opbevaret på Folen i Kalundborg (EF 2). I brevet pantsætter Eskil for 600 mk. sine besiddelser på Falster og Møn til hustruen, og såfremt ægteskabet blev barnløst, skulle godset gå til hendes familie. Det vil være naturligt at antage, at brevet blev udstedt umiddelbart efter ægteskabets indgåelse som garanti for Kirstens medgift, og derefter som ekstra sikkerhedsforanstaltning anbragtes i et af rigets arkiver.

Når man derefter betragter Eskil Falks godserhvervelser, er der en handel, som springer i øjnene. Dels fordi den ligger helt uden for Falkernes normale interesseområde, dels fordi den repræsenterer nøjagtig samme sum, nemlig 600 mk. lybsk, og er udstedt af en Moltke. Vi kender den kun fra en regest i Valløbrevene, men den kan sikkert dateres samtidig med Eskils egen pantsættelse. Fikke Moltke pantsætter nemlig Egebjerg i Hindsholm i Fyn (EF 6).

Det kan godt vække lidt forundring, at det var en Fikke og ikke en Evert Moltke, som udstedte pantebrevet, men da Moltkerne tilsyneladende har handlet ivrigt imellem hverandre, er det ikke unaturligt, at en anden end faderen har stillet disponibelt gods til rådighed for en af de andre. Ifølge DAÅ 1921 var Kirsten datter af Evert Moltke, der skrev sig til Bjernede og senere til Hegnet, og hvis det er rigtigt, er pantebrevet udstedt af Kirstens fætter. Men da der netop i sidste halvdel af 1300-årene levede en del Moltker ved navn Evert, er det troligt, at også genealogen, som opstillede stamtavlen i DAÅ, har haft lige så svært ved at skelne dem fra hinanden, som alle andre. Jeg tror snarere, at Kirsten var datter af den Evert Moltke, som nævnes i årene 1365-81, og som skrev sig til Torbenfeld. I så tilfælde var det en onkel til hende, som udstedte pantebrevet.

Stig Juul gør i Fællig og Hovedlod (s. 191-92) opmærksom på, at medgiften, når det ikke drejede sig om arvejord, men enten en kontant sum eller en pantsættelse til manden kunne sikres som hustruens særlige, ved at ægtemanden pantsatte nogen af sine ejendomme til sikkerhed derfor. Det er tilsyneladende det, der her er sket.

Som godsejer.

I tilslutning til denne erhvervelse på Fyn har Eskil tilføjet et mindre pant på 80 mk. lybsk fra Esge Nielsen, som dels pantsatte ham sin ret i Hindsholm, dels 2 gårde i nærheden (EF 7).

Ellers lå hans godskøb i nogenlunde samme område, som interesserede faderen.

I selve Bjæverskov herred købte han den lille hovedgård Grubberholm med 9 øre jord i Himlingøje og 3 øre i St. Tårnby fra Peder Pedersen Grubbe (EF 1). I Tune herred, hvor Falkerne hidtil ikke havde haft andre interesser end det gods, de havde lejet fra Gudhem

kloster (og nok betragtede, som deres eget), købte han Bjerpegård. Det var vel nok hans største erhvervelse, selve gården med et tiliggende på et bol og en mølle, i Karlsrunder 1¼ øre jord, og i Strøby 3 gd. på tilsammen 1 bol (EF 4). Sælgeren var Anders Mortensen Pæp, men tilsyneladende var gården behæftet med andre krav, for ca. ½ år derefter fik Eskil pant deri på 20 mk. sølv fra Andres Pederesen (Panter) (EF 5). I Ringsted herred, ca. 10 km fra grænsen til Bjæverskov herred, købte han en gd. i Høm af Niels Urne (EF 9), og fik pant i Ortved med møllen fra Holger Gregersen (Krognos) (EF 8).

Når man sammenligner Eskil Falks godssamling med faderens, får man umiddelbart det indtryk, at han var langt mindre aktiv. Antallet af erhvervelser er mindre, og der nævnes ikke nær så mange lokaliteter, men måske var hans forøgelse af Vallø lige så stor. Både Grubberholm og Bjerpegård var ret store køb og svarer måske i omfang meget godt til faderens mange erhvervelser, hvoraf en del kun var i pant. Det er karakteristisk, at han handlede med sine standsfæller og ikke som faderen både med høj og lav. Det er sandsynligt, at ændringen i måden at samle gods på var et resultat af dronningens stærke modvilje overfor adelens køb af frit bondegods.

Da vi ikke kender andre arvinger end Eskil efter Bo Falk, må han have overtaget godset i sin helhed. Det nordlige godsområde lå stadig til Vallø, og derfra afhændede enken jord i Skovlunde til kannik Peder Lunge (EF 14). Desuden har han ejet 1 gd. i Herlufmagle i Tybjerg herred, som enken efter hans død skænkede Næstved St. Peder kloster. Vi ved ikke, hvorfra det er kommet til Vallø, og det samme gælder Vedelby i Horns herred, som sønnen, da han solgte det i 1400, betegnede som arvegods. Desuden har han ligesom faderen og farfaderen haft rådighed over Gudhem klostres gods. Få dage efter, at Eskil var død, skrev bisp Niels af Linkøbing til Roskildebispen om en udlevering af klosterets gods, men da brevet senere fandtes enten i bispens eller klosterets arkiv, anser Repertoriet det for sandsynligt, at det aldrig er blevet afsendt.

Efter Eskils død i august 1387 administrerede enken godset i nogle år. I 1387 skænkede hun, som nævnt, en gård til Næstved St. Peder kloster for læsning af sjælemesser. (EF 12). 1389 erhvervede hun et pant i den lille væbnergård Råris i Bjæverskov herred (EF 13), en panttagning, som senere fortsattes af sønnen. Samme år afhændede hun jord i Skovlunde fra godsområdet i Smørum herred (EF 14). Desuden fik hun pant i Agerup og Brorup i Flakkebjerg herred fra Anders Jacobsen (Lunge) af Skafterup (EF 16). Derefter hører vi ikke noget om Vallø, før sønnen Jens optræder første gang i 1395. Enken foretog endnu en godstransaktion i 1399, da hun tilbagegav Antvorskov kloster den gård i Brøstrup, som hun havde livsbrev på (EF 15), men det har sikkert været en privat forretning uden forbindelse til Vallø.

Med enkens forretninger i parentes, ser Eskil Falks godsadministration således ud:

Skema over Eskil Falks godshandler

Herred	Lokalitet	Omfang	Erhv. s art	Kilde	Antal gd. 1421
Bjæverskov	Grubberholm	fundum	køb	1	-
	Himlingøje	9 øre	køb	1	5
	St. Tårnby (Råris)	3 øre	køb pant	1 (13)	4 -
Tybjerg	(Herlufmagle)	(1 gd.)	(gives bort)	(12)	-
Ringsted	Ortved	?+møllen	pant	8	6
	Høm	1 gd.	køb	9	-
Ramsø (Smørum)	Skamstrup (Skovlunde)	(mansum)	leje ? (sælges)	10 (14)	-
Tune	Kagstrup		leje ?	10	-
	Karlstrup		leje ?	10	-
	Bjergegd.	1 bol+mølle	køb+pant	4,5	-
	Karlslunde	1 bol+ $\frac{1}{4}$ ø.	køb+pant	4,5	-
Horns	Strøby Vedelby		køb	4	-
			?	JF 8	-
Møn & Falster			pantsættes	2	-
Sjælland	?		pant	3	-
Fyn	Eskebjerg		pant	6	-
	Hindsholm		pant	6,7	-
	Torp		pant	7	-
	Mesinge		pant	7	-

Miljø.

Modsat faderen var Eskil uden tilhørsforhold til politiske kredse, men var i sine private transaktioner en del af et fast miljø. Først og fremmest optræder han sammen med sin svigerfamilie, Moltkerne (EF 4, 6, 11), som han handlede med, og som han besøgte for, og som besøgte for ham. De personer, som han i øvrigt optrådte sammen med, var solid sjællandsk adel som Lunge (EF 5), Grubbe (EF 1, 5), Neb (EF 4, 5), Pæp (EF 4) og Panter (EF 5).

Eskil Falks arvinger.

Det vides med sikkerhed, at Eskil Falk efterlod sig en søn Jens, som overtog Vallø.

Desuden tillægger Thiset ham 2 døtre. Den ene, Kirsten, gift med Anders Jepsen Stygge (Galen); hun nævnes i Falkstamtavlen

1892. Den anden, Åse, gift med Niels Bratse (Saltensee af Linde); hun føjes til familien ved en rettelse i DAÅ 1915 s. 592.

Jeg ved ikke, hvorfra Thiset har oplysningen om Kirsten. Hun nævnes ikke i samtidens kilder, men er muligvis navngiven i en slægtbog. Hendes optræden i Falkstamtavlen, forklares med en henvisning til et brev af 2. 2. 1417. Her oplader Anders Jepsen Stygge, hr. Aksel Pedersen (Thott), al den ret, som eventuelt er tilfaldet ham i det gods, Jens Eskilsen, og før ham hans fader, havde i værge. Derfra må Thiset have sluttet, at Anders Jepsen var arveberettiget efter Falkerne, og at dette må være ved ægteskab med en datter af Eskil Falk. Da jeg ikke har kunnet finde noget spor af et sådant ægteskab, og da denne del af Galenslægten ikke synes at have ejet jord, der kunne stamme fra Vallø, mener jeg godt, man kan slette denne datter fra stamtavlen. Brevet skal efter min mening opfattes helt anderledes. Galenslægten havde krav i Hyby (Marine Jensdatter (Galen) var gift med Niels Hak til Hyby og arvede det efter sin datter Ingefred (Ulsig s. 110)). Falkerne havde i flere generationer pant i dette gods, indtil Jens Falk mageskiftede sin ret med Jens Akselsen (Ulfeldt) i 1395 (JF 1-4). Det er nok dette gods, Anders Jepsen mener måske at have arv i. Thotterne var specialister i at udnytte tvivlsomme rettigheder (f. eks. Grubbe-Ordrup), og det hr. Aksel købte er vist bare en spinkel chance, som måske en dag kunne komme ham tilgode. Få personer har haft fingre i så mange kager, som netop Aksel Pedersen og hans sønner.

Heller ikke datteren Åse synes alt for sikker som medlem af slægten, men det er dog muligt at få lidt mere hold på hende, end på Kirsten. 12. 7. 1400 sælger Åse Eskilsdatter, enke efter Niels Bratse, sin arveret efter hr. Johannes af Torbenfeld til dronning Margrete. Hun ses ikke nogensinde at have brugt Falknavnet, og hendes efterkommere synes ikke at have ejet Falkgods.

Dronning Margrete begyndte sine opkøb af Moltkegods i 1391 (Ulsig s. 180), og efter hr. Johannes død i 1399 tog hun for alvor fat. Da Johannes Moltkes egne børn var døde før han selv, var kravene ret spredte, men dronningen var energisk, opsøgte nogle arvinger samlet og andre enkeltvis. Hun synes imidlertid ikke at have plaget Jens Falk på Vallø, og det er især mærkeligt, hvis min antagelse, at Kirsten var datter af Evert på Torbenfeld, er rigtig, for så var Eskils børn søskendebørn af hr. Johannes.

Da jeg gennemgik Moltkearvingerne fandt jeg kun en forbindelse, som kan have resulteret i en Eskilsdatter, nemlig Eskil Falks ægteskab med Karen Evertsdatter. Ligesom Thiset må have gjort det, sluttede jeg herfra, at Niels Bratses enke må have været en Falk. Denne formodning synes jeg støttes af 2 negativer. Saltenseerne af Linde ejede ikke Falkgods, og Jens Falk ses ikke at have fraskrevet sig nogen Moltkearverettigheder. Jeg tror, at Åse Eskilsdatter som medgift har fået pantet i Eskebjerg, som kronen ses at have ejet i 1423 (Ulsig 180).

Jens Falk af Vallø

Politisk.

Når man betragter Jens Falk i politisk sammenhæng, synes han at have været en smule mere betydningsfuld end faderen. Han optræder kun 1395-1405, men er i den tid med til 3 store rådslagninger 1396, 1398 og 1401 (JF 21, 22 og 24) og er desuden tilstede på kongens retterting i december 1400 (JF 23). Her synes hans position dog at være nogenlunde den samme som faderens. Han er blevet indkaldt til de store politiske beseglinger, men har ikke deltaget aktivt i politik. Dog har han i forbindelse med jordhandler været i nogen kontakt med dronningen. I 1396 besøgte hun Jens Akselsen Ulfelds jordsalg til ham, det, som hun selv købte senere samme år (JF 2, 3). Desuden er han tilstede i 1401, da Peder Andersen Munk sælger jord til dronningen (JF 19). Fra 1399 betegnes han ridder.

For både Eskil Falk og hans søn Jens galdt det, at de, i kraft af deres godsrigdom, deres afstamning og deres ægteskaber, var betydningsfulde medlemmer af adelen. Men de havde ingen interesse for eller indflydelse på landspolitiken.

Ægteskab.

Jens Falk var første gang gift med Margrete Holgersdatter af ukendt slægt (JF 20). Da ægteskabet var barnløst (moderen sælger senere arvegods efter datteren), har forbindelsen imidlertid ingen særlig interesse for os.

Det andet ægteskab synes anderledes betydningsfuldt. Jens blev nemlig siden gift med Birgitte Abrahamsdatter (Baad). Hendes familie var ikke fornem, men faderen Abraham Brodersen var både rig og betydningsfuld. Der er dog intet, som tyder på, at han der var dronningens yndling og dreven politiker forsøgte at trække svigersønnen ind i politik. Rigdommen fik heller ingen betydning for Jens Falk, for han døde 5 år før svigerfaderen, og Abraham Brodersens uheldige afgang fra denne verden gjorde arveforholdene efter ham temmelig udviklede. Til gengæld fik børnebørnene glæde af hans strålende evner som godssamler.

Som godsejer.

Jens Falk arvede Vallø efter sin fader. Der er ikke noget skifte eller stadfæstelsesbrev. Vi ser bare, at han i 1395 skrev sig til Vallø. Det skete først 8 år efter faderens død, og moderen administrerede godset i denne periode. Ligesom faderen fortsatte han opkøbene omkring Vallø. I forlængelse af moderens pant i Råris fik han yderligere 2 panter (JF 4, 13). I fortsættelse af faderens erhvervelser i Tune hrd. fik han

i 1404 pant i Karlslunde fra Hartvig Tralow (JF 10). Også fra landsdommer Johannes Gyrstinge, som også andre steder optrådte sammen med Jens Falk, fik han pant i gods i Klemmenstrup, Herfølge, Søllerup, Åshøj og Gl. Køge - en del af et godskompleks, som allerede Bo Falk havde begyndt købet af, og som fortsattes af Jens Falks arvinger, men mærkelig nok optræder disse erhvervelser ikke over fortegnelsen af Vallø gods i 1421. Fra Per Nielsen i Helnstrup erhvervede han endnu 2 gd. i Bjæverskov hrd. (JF 14). Fra Evert Moltke af Vexø fik han yderligere gods i samme herred, nemlig i Herfølge, Svansbjerg og Ringsbjerg, samt i Ugerløse i Merløse hrd. (JF 12). Måske er dette ikke så meget et køb som et mageskifte, for i 1400 afhændede Jens Falk gods til samme Evert i Herlev (JF 9).

Til hans fortjenester skal også nævnes, at han - næsten - fik ordnet sagen om Gudhem klostres gods. 1397 erklærede klosterets abbedisse, at konventet havde fået fuld erstatning for den jord, de ejede på Sjælland og Møn, og som 4 generationer af Falkerne havde brugt (JF 5).

Samtidig med, at Jens har søgt at nå til enighed med klosteret om den langvarige strid, har han prøvet at samle sit eget krav på jorden. 2 registre viser nemlig, at dette besværlige gods ikke hele tiden har været administreret fra Vallø. Karine, enke efter Eskil Falk på Gisselfeld, pantsætter Jens Falk al den ret, hun havde i Nørre og Sønder Østermark på Møn (JF 15). Han fik også pant i gods i Skamstrup for 10 mk., men det er nu nok ikke noget af det oprindelige klostergods, for jeg kan ikke se, hvordan ret til dette skulle være havnet hos Johan Moltke af Torbenfelds enke (JF 16).

Til hans erhvervelser hørte også et pant fra Jens Akselsen (Ulfeldt) i Egebjerg og Læstrup for 100 lød. mk. (JF 1). Denne erhvervelse indgik næste år i et langt større salg. Samme år fik han nemlig Egebjerg og Læstrup som ejendom, i stedet for den ret både hans far og hans farfader havde i Hyby, fra Niels Hak på 400 mk. i kølnsk vægt. Vi har ikke tidligere hørt om Falkernes ret i Hyby, så der må være sket en konvertering af det pantebrev, Bo Falk fik i 1359 på 320 mk. lød. sølv, til et pant i Hyby på 400 mk. kølnsk. (JF 2).

Dronningen synes at have været interesseret i salget allerede på dette tidspunkt, for hun var den fornemste af vidnerne. Allerede knap et år senere købte hun selv godset fra Jens Falk (JF 3).

Salget skal måske ses i en større sammenhæng, nemlig i forbindelse med dronningens udryddelse af Moltkeslægten. Jeg har tidligere nævnt, at Eskil Falks børn måske ordnede deres afgivelse af Moltkearv ved afståelse af Eskebjerg, som Åse Eskilsdatter Falk havde fået som sin fædrene arv. Da dronningen købte godset i Odsherred fra Jens Falk, var hun kun så småt begyndt at slagte Moltkegodset, men dette salg kan godt have været en del af den store plan. Hvad denne plan gik ud på, var tilsyneladende at inddrage Moltkernes gods, men hvorfor Margrete ønskede det, og hvordan hun fik gennemtvunget det, får vi nok aldrig at vide. Når jeg sætter Jens Falks salg i forbindelse

dermed, er det dels, fordi det synes mærkeligt, om han skulle være gået fri fra den almindelige forfølgelse af Moltkearvinger, dels, fordi salget åbenbart er blevet yderligere bekræftet i 1400. Denne bekræftigelse kender vi kun fra Vordingborgske registratur (JF 7). Det var på det tidspunkt, at dronningen havde allermost travlt med at rydde op efter Johannes Moltke af Torbenfelds død. Det, hun samme år købte fra Åse Eskilsdatter, var hendes arveret efter hr. Johannes. Det er muligt, at Egebjerg gik til kronen ved den lejlighed, det er også muligt at pantet fra Moltkerne i denne gård er gået til dronningen som afløsning af Jens og Åses mødrene arv. Hvis kronen i 1400 har været ude efter hr. Jenses arvekrav efter Johannes, kan bekræftigelsen af salget i 1396 være en udvidelse af denne transaktion, som så forhåbentlig har stillet dronningen tilfreds.

Desuden solgte Jens Falk 2 mindre godsmasser. Dels en lille hovedgård i Særsløse sogn med hele Jonstrup by i Volborg herred, som han afhændede i 1399 til Henning Gynselinsen. Dels solgte han arvegods i Vedelby i Horns herred til Predbjørn Podebusk, dog sikkert et beskedent område, da det kun kostede 18 lød. mk. (JF 8).

Skema over Jens Falks godshandler

Herred	Lokalitet	Omfang	Erhv. s art	Kilde	Antal gd. 1421
Bjæverskov	Råris		pant	3, 13	-
	Klemmenstrup		pant	11	1
	Herfølge		pant+køb	11, 12	2
	Åshøj		pant	11	-
	Søllerup		pant	11	-
	Svansbjerg		køb ?	12	1
	Ringsbjerg		køb ?	12	1
	Vollerslev	1 gd.	køb	14	-
	Lidemark	1 gd.	køb	14	-
Ramsø	Gl. Køge		pant	11	-
	Skamstrup		pant	16	-
Tune	Karlslunde		pant	10	-
Merløse	Ugerløse		køb ?	12	-
Sokkelund	Herlev		sælges	9	-
Volborg	Jonstrup		sælges	6	-
Horns	Vedelby		arv, sælges	8	
Ods	Egebjerg &		pant+køb+		
	Læstrup		salg	1, 2, 3, 7	
Møn	Østermark		pant	15	

Miljø.

Den faste kreds omkring Jens Falk bestod først og fremmest af Moltkerne, som han besøgte sammen med og lejlighedsvis også handlede med. Forbindelsen til den fædrene familie var svag. I et ret betydningsløst godssalg ses Bo Falk af Gisselfeld-linjen som besegler (JF 4), vigtigere er det, at da faderens kusine Ida i 1398 oprettede testamente (JF 17), indsatte hun Jens som eksekutor testamenti, såfremt bisp Peder og dronningen, som hun først og fremmest ønskede til at varetage sine interesser, skulle dø før hun selv.

Ud over denne kreds er der kun en enkelt person, som synes fast knyttet til Jens Falk, nemlig Ove Steg, der besøgte for ham (JF 3, 4, 5, 9) og i et brev kvitterer han for, hvad han evt. kunne have tilgode for ydede tjenester (JF 18). Jeg vil tro, han har været ansat hos hr. Jens som lavelig godsadministrator, og måske var gården Bøgede, som han i en periode skrev sig til, udlånt til ham fra Vallø, som i 1421 havde 2 gd. der.

Jens Falks arvinger.

Da Jens Falk døde engang mellem 24. 6. 1404 og 23. 10. 1405, efterlod han sig en enke, Birgitte Abrahamsdatter, sønnen Jens og døtrene Karen og Kirsten. Abraham Brodersen, som ikke synes at have haft nogen særlig forbindelse med svigersønnen, tog sig straks af arvingernes interesser.

Hans første forretning på deres vegne var at gøre endelig op med Gudhem kloster i dets lange strid med Falkerne. Den var blevet bilagt af Jens Falk i 1397, men nu sluttede hr. Abraham sagen definitivt ved at købe det omstridte gods 23. 10. 1405.

To år efter var fru Birgitte gift igen, denne gang med den svenske ridder Ture Stensen (Bjelke), og sønnen Jens var død. Derfor følte hr. Abraham, at tiden var inde til at sikre sine datterdøtres interesser. 18. 1. 1407 overlod hr. Ture alt det gods i Sjælland, som hans hustru havde arvet efter sin mand og sin søn til hr. Abraham Brodersen, således at dette gods, såfremt hr. Abraham ikke fik flere arvinger, skulle gå til fru Birgittes døtre Kirsten og Karen. Dermed var deres arvet til Vallø i orden.

Straks derefter tog den fremragende godssamler og administrator imidlertid fat på et langt mere speget arvekrav. Denne snedige økonom fandt nemlig ud af, at Falkfamilien var blevet snydt for arvegods i Jylland efter Peder Vendelbos død 60 år tidligere. Det er første gang siden Bo Falk, vi hører denne arv omtalt, men nu bragte hr. Abraham sagen for dronningen og rigsrådet. Vi kender kun dronningens indkaldelse fra en regest (DAB 13), men den stammer nok fra 1408, for den endelige ordning fandt sted 1409. Jeg har omtalt sagen under Bo Falk, nu blev den ordnet for hans oldebørn.

3.9. 1409 blev Abraham Brodersen og Hans Podebusk enige om, at Falkerne havde en søsterdel tilgode i Skern, og at denne androg sig til 6 læster korn, som hr. Abraham skulle have i værge på datterbørnenes vegne. Det har sikkert ikke været nemt at nå frem til et resultat. Der var gået over 60 år, siden drosten døde, og hans gods havde i mellemtiden været genstand for flere arvedelinger, ligesom det sikkert har fået nye tilliggender under den aktive Kristian Vendelbos administration og efter Podebuskernes overtagelse. Det er forståeligt, hvis hr. Hans har kviet sig ved at lade jord gå fra hovedgården, oven i købet jord, som kun kunne tilnærmelsesvis beregnes. Derfor nåede man frem til en løsning, der skulle kunne stille begge parter tilfredse. Falkerne fik, hvad der tilkom dem, og Podebuskerne beholdt godset omkring Skern samlet. Denne idealløsning nåedes ved at aftale ægteskab mellem Kirsten Jensdatter og Henning (Hansen) Podebusk. Når dette ægteskab resulterede i børn, skulle disse have de 6 læster korn som mødrearv, og som fædrearv skulle de have resten af Skern, som hr. Hans ville frigøre for andre arvekrav end Hennings.

Dette var sød fremtidsmusik for begge familier. Skulle det imidlertid ikke lykkes, hvis en af de unge døde, eller hvis ægteskabet blev barnløst, skulle de 6 læster gå tilbage til Falkerne, og indtil ægteskabet blev indgået, skulle Abraham Brodersen have godset i værge.

Heldigvis for Podebuskerne og Falkerne gik det som planlagt, og yderligere stridigheder blev undgået. Det var imidlertid kun kort tid endnu, hr. Abraham sad som værge. Året efter døde han, og vi har ingen kilder, der fortæller, hvem der varetog Falkedøtrenes interesser i de følgende år. Der findes endnu en forretning fra denne periode mellem Jens Falks død og skiftet i 1421. Herluf Nielsen (Snekken) skødede den ret han havde i Klemmenstrup, Herfølge, Søllerup, Åshøj og Gl. Køge til Falkarvingerne. Regesten er udateret, men salget er sikkert sket til Abraham Brodersen.

Konklusion.

Det følgende skema giver en samlet oversigt over Falkernes godsinteresser, som i det forudgående er gennemgået kronologisk under de enkelte Valløejere. Tallene henviser til kildebilagene til de enkelte Falker, og understregningerne markerer, hvilke breve der står i Valløbrevene.

Som jeg senere vil gøre rede for i 4. afsnit, mener jeg, at de Falkadkomster, der refereres i Valløbrevene, tilsammen udgør, hvad Vallø i hvert fald bestod af i 1421, men at dette er minimum. Både Oluf Akselsen og Rosenkrantzterne har senere solgt og mageskiftet fra Falkarven.

Skema over Falkernes godshandler i de forskellige herreder og landsdele med henvisning til kilde-numrene.

	Eskil Krage	Bo Falk	Eskil Falk	Jens Falk
Vallø	<u>4</u>	7, <u>13, 14</u>		
Bjæverskov		8, <u>11, 12, 15,</u> <u>16, 19</u>	1, <u>13</u>	<u>4, 11, 12, 13, 14</u>
Fakse		3, <u>17, 18, 19,</u> 22		
Stevns		<u>20, 21, 23</u>		
Ringsted			<u>8, 9</u>	
Ramsø	1	4, 5, 6, <u>15,</u> <u>16</u>	10	5, <u>11, 16</u>
Tune	1, <u>5</u>	4, 5, 6	<u>4, 5, 10</u>	5, <u>10</u>
Smørum		11, <u>13</u>	14	
Merløse				<u>12</u>
Sokkelund				9
Tybjerg			12	
Flakkebjerg		<u>24</u>	<u>16</u>	
Hammer	3			
Volborg				6
Horns			(JF 8)	8
Ods				1, 2, 3, 7
Møn	1	4, 5, 6	2, 10	5, <u>15</u>
Falster			2	
Fyn			<u>6, 7</u>	
Skåne	2	2, 9, 10		2, 3

Som det kan ses, har alle Falkerne især interesseret sig for Bjæverskov herred. Det er mit indtryk, at skriveren i 1541 omhyggeligt har gengivet adkomsterne til alt det gods, som stadig hørte til Vallø. Når der tilsyneladende mangler oplysninger om Bo og Eskil Falks erhvervelser i Himlingøje, skyldes det, at disse breve var samlede med senere tingvidner i en æske for sig selv (Valløbr. s. 132 1.5). Ud fra min bedømmelse af Valløbrevene sammenlignet med pantebrevet fra 1421, tror jeg, at en del af godset i Bjæverskov og Ringsted herreder har ligget til Vallø af arild. Det er karakteristisk, at vi slet ikke kender nogen adkomster til netop de byer, hvor Vallø i 1421 havde forholdsvis mange gårde: Slimminge, Kulerup, Gummersmark, Vedskølle, Vråby og Valløby. Jeg har i det forudgående argumenteret for, at kernen omkring Vallø var dele af gammelt Hvidegods.

Det samme har jeg hævdet om det nordlige godskompleks, som tilsyneladende ikke har interesseret ejerne efter Bo Falk. Jeg tror dog ikke, dette område er gået samlet fra Vallø, men snarere at det

efterhånden er solgt og mageskiftet bort, senest da Oluf Akselsen i 1438 (OA 4) bl. a. pantsætter gods i Avedøre.

Min overbevisning om, at pantet i 1421 var konstrueret til summen fra 1419, bestyrkes af den kendsgerning, at Falkerne havde gods i Ramsø herred, som endnu lå til Vallø over 100 år senere.

Falkernes forretninger på den øvrige del af Sjælland virker meget tilfældige, men har sikkert været mere omfattende, end vi kan se det i dag. Når Valløbrevene som hovedkilden til deres opkøb så stærkt giver indtryk af familiens østsjællandske erhvervelser, skyldes det nok til en vis grad efterfølgernes forvaltning af godset. Det gods på Møn og Falster, som Eskil Falk i 1376 pantsatte for 600 mk. lybsk (EF 2), lå sikkert stadig til Vallø i 1421, hvor det nævnes i skiftet. I dag kender vi kun godset i Østermark på Møn, som stammede fra Gudhem kloster.

Da Jens Falk døde o. 1405 havde han gods på Fyn, men dette gik ved skiftet til Podebuskerne. Når adkomsterne alligevel nævnes i Valløbrevene, skyldes det Rosenkrantzernes overtagelse af Podebusk godset.

3. kapitel

VALLØ 1421

Som et resultat af den sag om Vendelbo-arven, som Abraham Brodersen rejste i rigsrådet 1408-09, blev der som nævnt i 1409 arrangeret et ægteskab mellem Kirsten Jensdatter Falk og Henning Podebusk. Vi ved ikke hvornår ægteskabet blev indgået, men i 1419 var de gift. Først i 1421 skiftede arvingerne efter Jens Falk, og hans jordegods deltes mellem de 2 døtre.

13.11. 1421 skifter Henning Podebusk og hans hustru Kirsten Jensdatter med Aksel Pedersen Thott, der optræder på sin søn Olufs vegne. Vallø gård med forborgen, ladegården og abildgården deles i to dele, hvoraf hr. Aksel vælger den østre. Derefter lover Henning Podebusk og Kirsten, at alt, hvad Jens Falk desuden ejede i Sjælland, Møn og Falster, samt Bistrup gård med alt det gods hr. Henning fik samtidig i Fyn og Jylland, ligeledes skal deles, uden hensyn til om hr. Henning ønsker at skifte hver gård i to dele eller skifte de hele gårde. Men dette skal først ske et halvt år inden indløsningen af det pant, som hr. Henning i 1419 gav Aksel Pedersen på sin halvdel af Vallø, og som nu bliver fornyet samtidig med skifteforretningen. Indtil pantet løses og den endelige deling finder sted, skal Henning Podebusk sidde på Bistrup gård og Aksel Pedersen på Vallø. Dette skiftsbrev findes refereret i Valløbrevene (4), og umiddelbart derefter følger regesten til Aksel Pedersens "bekiendelse breff", hvor han overdrager sin søn Oluf sit pant på 800 eng. nobler fra Henning Podebusk.

Efter denne overførsel var det altså Oluf Akselsen, som skulle sidde på Vallø og nyde frugterne deraf, indtil den endelige deling skulle finde sted samtidig med pantets indløsning. Den ene halvdel af Vallø, Kirsten Jensdatters arvepart, havde han således erhvervet som pant-haver, den anden halvdel var Karen Jensdatters arvepart. Vi ved fra adskillige senere kilder, at Oluf Akselsen var gift med Karen, og det er naturligt at antage, at ægteskabet allerede har været planlagt i 1419, da Aksel Pedersen første gang modtog pant i Vallø, men vi ved ikke, hvornår ægteskabet har fundet sted. Det forekommer meget mærkeligt, at hun ikke en eneste gang, hverken i 1419 eller 1421, nævnes, enten ved navn eller indirekte som den anden arving. Det forekommer også ejendommeligt, at brevene alle udstedtes til Aksel Pedersen, i skiftet på sønnens vegne, i pantebrevene, som den der modtager pantet, men med den underforståede mening, at det vil blive Oluf Akselsen, der vil komme til at bruge pantet.

Det understreges i skiftebrevet, at delingen skal ordnes efter Thotternes ønske, hvad enten hr. Henning helst vil skifte i hele gårde eller dele gårdene, og de forbeholder sig også retten til først at vælge, hvilken del de helst vil have. Denne gardering viste sig dog at være overflødig. Ingen af parterne ønskede at ændre bestemmelserne ved en opsigelse af pantet. I virkeligheden kender vi intet til, om pantet nogensinde er blevet indløst, i hvert fald viser den foreløbige ordning sig at blive permanent.

29.10. 1419 udsteder Henning Podebusk et pantebrev til Aksel Pedersen. Pantessummen er 800 gl. eng. nobler "for de penge og det gods, som jeg fik på Vallø af hr. Aksel Pedersen og hans svende, og som tilhørte dem." Det opfatter jeg sådan, at han på et møde, der har fundet sted på Vallø, har modtaget værdier af Aksel Pedersen, som er helt uden forbindelse med Falkarven.

For denne sum pantsætter han "den halvdel af Vallø, som kommer i min del på min husfrue Kirstines vegne, med 8 mark korn eller 8 lødige mark til landgilde for hver mark korn". Det vil sige, at han pantsætter sin hustrus arvede del af Vallø, som udgør 8 læster korn eller 64 mark korn i landgildeydende jord.

Han lover derefter at foretage en deling af Vallø med "alt tilliggende gods i Sjælland, Møn og Falster". Og når pantet indløses, vil han ligeledes dele Bistrup gård "med tilliggende gods i Fyn og Jylland".

Det nævnes ved begge delinger, at "hr. Aksel skal have kår at kejsse, hvilken del han helst vil have på sin søns vegne".

Angående bygningerne på Henning Podebusks pantsatte del bestemmes det, at Aksel Pedersen ikke må bygge for over 200 mark lybsk på stedet, og op til dette beløb vil han få godtgørelse ved indløsningen.

Når pantet skal indløses, skal hr. Henning desuden erstatte hr. Aksel den udsæd, som han har sået på den andens jord.

Den af dem, som ønsker at indløse godset, skal varsle det på Mortens dag et år inden betalingen skal falde på et for Aksel Pedersen belejligt sted på Sjælland.

Indtil denne indløsning af pantet finder sted, skal Aksel Pedersen sidde på Vallø og Henning Podebusk på Bistrup, og når indløsningen er sket, skal de hver især være kvit for, hvad de har oppebåret deraf.

Tilslut lover Henning Podebusk, at hvis han ønsker at sælge noget af det nævnte gods, vil han ikke sælge det til nogen anden end Oluf Akselsen, for så meget som han vil kunne få derfor af andre.

Samtidig med udstedelsen af skiftebrevet 13.11. 1421 udsteder Henning Podebusk, denne gang sammen med sin hustru, et nyt pantebrev, der er mere præcist end det gamle, og selv om dets bestemmelser ligger meget nøje op ad de tidligere, synes det en smule gunstigere for hr. Henning.

Beløbet er det samme som i det første brev, nemlig 800 gl. eng. nobler. Det pantsatte område er "al vor del i Vallø gård og i det efterskrevne gods." Derefter følger den opremsning af lokaliteter med landgildeydelse, som er så vigtig til belysning af Vallø's historie. Stederne ligger alle forholdsvis nær Vallø, og landgilden beløber sig til lige knap 128 lødige mark. Det vil sige, at halvdelen af godset svarer til 64 lødige mark eller 8 mark korn, netop det beløb som nævnes i pantebrevet af 1419.

Da der lige er foretaget aftale om delingen af Jens Falks gods i skiftet, gentages den ikke her.

Bestemmelsen om bygning gentages i dette brev; hr. Aksel må ikke bygge for over 200 mark lybsk på den vestre del af Vallø, og erstatningen for bygninger skal udbetales inden hovedsummen.

Bestemmelsen om udsæden er udeladt i dette brev, og er det ene af de punkter, hvor brevet synes lidt mere fordelagtigt for Henning Podebusk.

Tilbagebetalingen skal også ifølge dette brev varsles et år forud på Mortens dag og skal betales på et for modtageren belejligt sted på Sjælland. Til yderligere gardering af hr. Aksels rettigheder tilføjes det, at hvis betalingen ikke falder rettidigt, skal skaden derved erstattes efter 4 af deres venners vurdering.

Det understreges endnu engang, at pantet er givet således, at Aksel Pedersen skal have fuld ret til at bruge det pantsatte gods.

Bestemmelsen om forkøbsret er det andet punkt, hvor Henning Podebusk kommer til at stå lidt gunstigere. I stedet for: "skal jeg ingen anden unde det end Oluf Akselsen. . . og skal Oluf gøre mig deslige igen", som bestemtes i brevet af 1419, står nu: "vil vi afhænde noget af det gods, som jeg fik med forn. min husfrue, skal ingen være nærmere end Oluf Akselsen, og desligeste skal han gøre os igen." Hvilket jeg opfatter sådan, at Henning Podebusk i 1419 ikke kunne sælge til nogen anden end Oluf Akselsen, mens han nu kan sælge til hvem som helst efter først at have tilbudt det til Oluf. Denne lempelse er selvfølgelig gensidig, men da det er Henning Podebusk, der er skyldneren, er hovedindtrykket af brevet, at det er ham, som nu er mindre bundet.

Det, som forekommer historikeren at være det vigtigste ved forretningen i 1421, er den beskrivelse af Vallø gods, som vi finder i det fornyede pantebrev.

En oversigt over godset med forklaring af beregningsmetoder findes hos Erik Ulsig i Danske adelsgodser i middelalderen bilag 13, og det følgende skema er en gengivelse af hans. Dog har jeg ved gennemgangen af stednavnene valgt at lokalisere nogle få af byerne anderledes, det drejer sig om byerne i Tune og Ramsø herreder og er markeret med *.⁷⁾

Herred	By	Landgilde	Antal gårde
Tune *	Kagstrup	24 sk. grot 3 pd. korn	5
Ramsø *	Brordrup	9	5
Ringsted	Terslev	4	2
	Tjæreby	3	2
	Ortved	13	6
Bjæverskov	Slimminge	18	9
	Kulerup	8	4
	Gummersmark	8	4
Stevns	Barup	12	6
Bjæverskov	Svansbjerg	2	1
Fakse	Børsted	18 $\frac{2}{3}$ sk. grot	3
Bjæverskov	Herfølge	10 $\frac{1}{2}$	2
	Klemmenstrup	5	1
	Bøgede	10	2
	Hastrup	2 $\frac{1}{2}$	1
	Egøje	27	4
	Olstrup	12	2
	Vedskølle	42	7
	Gunderup	5	1
	Ringsbjerg	3 $\frac{1}{4}$	1
	Vråby	34 $\frac{2}{3}$	6
	Endeslev	19 $\frac{1}{3}$	3
	Aggerup	10	2
	Vallø	25 $\frac{1}{2}$	4
	Himlingøje	28 $\frac{1}{2}$	5
	Tårnby	26 $\frac{1}{2}$	4
Faxe	Hovby	9	2
	Marskov	2	1
	Strandhoved	1	1
	Elmue-lille	1	1
	Elmue-store	1	1
	Vallebo	6	1
	Borup	9	2
	Orup	5	1
	Hyllede	5	1
	Roholte	1	1
	Kongsted	4 $\frac{1}{2}$	1
(Tybjerg)	Rønnede	2	1
	Jyderup	10	2
	Tystrup	10	2
I alt		370 sk. grot 11 grot + 80 pd. korn = 128 lød. mk + 2 sk. grot 5 grot	110 normal- gårde

Alt dette gods ligger inden for en radius af 25 km. fra Vallø. Man har begyndt listen med de kornydende byer i nord i Tune og Ramsø herreder. Fra Ringsted hrd. er man derefter gået over til Bjæverskov. Byernes rækkefølge i hovedområdet: Bjæverskov og Fakse herreder er ikke helt logisk, men heller ikke så rodet, som det umiddelbart synes, idet Barup i Stevns hrd. og Børsted i Fakse hrd. ligger umiddelbart op ad herredsgrensen og har været regnet til det Bjæverskofske gods.

Vi ved fra Valløbrevene, at Falkerne har haft andre besiddelser i disse områder. Det udeladte gods i Bjæverskov hrd. var imidlertid pantegods, og hører derfor ikke med her. Derimod ved vi med sikkerhed, at de har ejet mere gods i Tune hrd. (Ulvemose, Havdrup, Strøby).

Deraf slutter jeg, at denne liste er konstrueret. Den viser i hovedsagen, hvad der i 1421 regnedes til Vallø, men den er sammensat, så den svarer nøje til det dobbelte af, hvad pantsættelsen i 1419 lød på.

Det, som i dag interesserer os: nemlig opgørelsen over Vallø gods, var imidlertid kun en biting i 1421. Henning Podebusk havde i 1419 pantsat halvdelen af Vallø. Da man nåede frem til hovedsagen: nemlig skiftet efter Jens Falk, fornyede man pantet og fastslog, hvad det nøjagtigt var, der var blevet pantsat.

I dag eksisterer der inden for juraen et begreb, der kaldes fælles sameje, når et sådant opstår ved arv kaldes det tilfældigt sameje, og betragtes ofte som en overgangsordning, indtil en virkelig deling kan finde sted. Ved en gensidig udveksling af pantebrevne, forpligter parterne sig overfor hinanden til ikke at behæfte deres andel, men det er ikke meningen, disse pantebrevne nogensinde skal indløses, de står blot som garanti, indtil man får forhandlet sig frem til en endelig ordning.

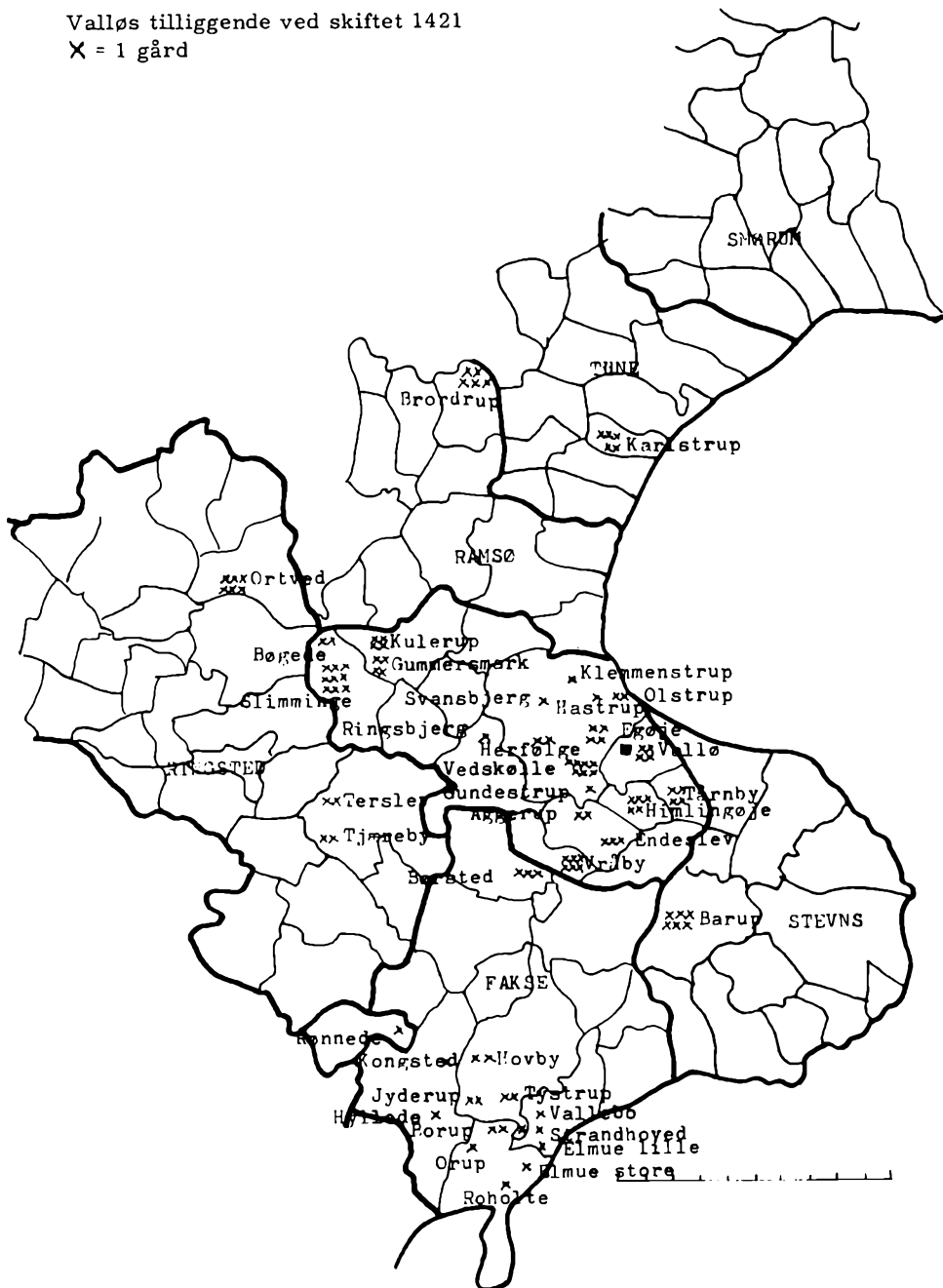
Alt tyder på, at det var noget lignende, som skete på Vallø i 1421. Den samlede arv har været svær at få overblik over, måske p. g. a. dårlig administration i årene 1410-21. Arven falder klart i 3 dele. Vallø med tilliggende udgjorde den største del, Bistrup, som udgjorde de 6 læster af Skjern, der i 1409 var truffet aftale om, og endelig det gods, Jens Falk desuden ejede på Sjælland, Møn, Falster, Fyn og i Jylland. Det er sikkert denne sidste del, der gjorde arven vanskelig at dele. To ting var sikre: Podebuskerne ville have Skern, og Thotterne ville have Vallø. Det meste af det løse gods har sikkert ligget bedst for Vallø, men man valgte at trække grænsen ved Storebælt, således at Henning Podebusk fik overdraget brugen af godset vest for bæltet, med Oluf Akselsen som panthaver af halvdelen. Oluf fik halvdelen af Vallø som hustruens arvepart, den anden halvdel havde hans far i pant, godset på Møn og Falster og det sjællandske strøgods fik han overdraget i brug, mens Henning Podebusk fik halvdelen i pant.

Jeg tror ikke, det har været meningen, at disse panter nogensinde skulle indløses. De omhyggelige aftaler for, hvordan en sådan ind-

løsning skulle finde sted, er blevet opstillet som en trussel, om hvad der ville ske, hvis en af parterne misligholdt sin aftale, ved f. eks. at videresælge rettigheder. Oluf var klart den, der havde fået det mest omfattende gods, men hr. Henning havde til gengæld fået en meget stor sum uden for boet. De 2 ting har sikkert opvejet hinanden, og det var først, da Henning var død, at der evt. kunne opstå problemer.

Vallø's tilliggende ved skiftet 1421

X = 1 gård

4. kapitel

OLUF AKSELSSENS BESIDDELSE AF VALLØ

Thotterne.

Aksel Pedersen (Thott)s sønner kom næsten alle til at spille en afgørende rolle i Nordens politik. Samtidig med deres aktivitet på den unionspolitiske scene samlede de ivrigt godser og forleneringer, der i sammenhæng nærmest dannede et Østersøimperium. Nyere historikere har i høj grad tolket deres samlede politiske optræden som en fortsættelse af deres store handelsinteresser. I denne forbindelse spiller en af de ældste af sønnerne, Oluf, en fremtrædende rolle. Dels gennem sin mangeårige stilling som lensmand på Gotland, dels som selvstændig handlende med Hansestæderne i den store stil, han var bl. a. medlem af Danske kompagni i København (G. Ilsøe s. 323). Her har hans besiddelse af Vallø nok spillet ind, ikke alene må produktionen fra dette store gods have udgjort en væsentlig del af hans eksport til de Vendiske stæder, men Vallø lå også ideelt for handelsruterne. Oluf blev lige som broderen Peder, der var bestemt for den gejstlige karriere, immatrikuleret i Leipzig. I Danmark optræder han først fra ca. 1421. 1435 var han medlem af rigsrådet og deltog i næsten alle de vigtigste forhandlinger i de følgende år. I Erik af Pommerns sidste regeringsår kom han i skarpt modsætningsforhold til kongen, (om grunden hertil har Huitfeldt en saftig historie).

Oluf Akselsens hurtige opbakning af Kristoffer af Bayern kom ham senere til gode, og han blev ham og hans efterfølger en god mand resten af livet. Ikke blot blev han ridder ved Kristoffers kroning, men fik næste år Vordingborg i forlening, allerede 1443 blev han marsk, og 1445-48 havde han Ålholm som forlening. Han var død, da bruddet kom mellem Kristian 1. og Akselsønnerne.

Efter Kristian 1.s tronbestigelse blev hr. Oluf sendt af sted for at indtage Gotland, hvor den afsatte kong Erik var hårdt trængt af svenskerne. Oluf Akselsen fik overdraget Visborg og fordrev svenskerne fra øen, som han derefter fik i forlening. Stillingen som høvedsmand beholdt han resten af livet, og han fik også siden øen i pant. Herfra generede han svenskernes handel med Hansestæderne, som flere gange beklagede sig over hans sørøveri. Fra ca. 1450 havde han sit faste hjem på Visborg, og herfra ledede han flere angreb mod Sverige. Han besøgte dog af og til det egentlige Danmark og sørgede ved disse lejligheder for at ordne forskellige forhold omkring Vallø.

Akselsønnernes særlige styrke lå i, at de på hver sin side af grænsen alle førte en fælles nordisk politik, som kun kunne være en fordel for deres meget vidtspredte økonomiske interesser. Da hr. Oluf døde i 1464, var Akselsønnerne endnu en stærk politisk magt til fordel for unionen, men få år efter fulgte bruddet mellem familien og kong Kristian, og da Karl Knutsons parti efter hans død blev fortrængt af Sten Sture, var Thotternes politiske magt brudt.

Alt dette er righistorie, og jeg har ikke, som for de forudgående ejere af Vallø, gennemgået alle kilderne. I stedet har jeg koncentreret mig om Oluf Akselsen, hvor han optræder i forbindelse med Vallø. Det er kun en lille del af det samlede materiale om ham, for hr. Oluf var absolut ingen lokal herremand. Han var først og fremmest politiker og kongelig lensmand; hans godspolitik kom i anden række.

Aksel Pedersen og hans sønners godssamling var nok en undersøgelse værd, (men ville være et omfattende arbejde, som jeg ikke har gjort til opgaven her). Når man kigger ud over deres aktivitet som godsejere, efterlader det dog et hovedindtryk. Thotterne samlede som slægt et enormt og spredt godsområde. De synes til en vis grad at have specialiseret sig i at jonglere med tvivlsomme rettigheder både i pant og arv (f. eks. Grubbe-Ordrup, Bassearven og pantelen, som ikke var til at vriste fra familien, når de først havde taget dem i besiddelse). Hovedsagen for dem har måske i højere grad været besiddelsen og brugen end den sikre ret til jorden. Der synes dog ikke at være noget tvivlsomt ved Oluf Akselsens ret til Vallø, hverken ved hans arvekrav eller panttagning, men det er mærkeligt, at der gik 40 år imellem, at han overtog Vallø, og at han fik låsebrev på gården.

Oluf Akselsens ægteskaber.

Når Oluf Akselsen først gjorde sig gældende i Danmark fra o. 1421, betyder det sikkert, at han har opholdt sig udenlands, fra han blev immatrikuleret i Leipzig 1414. Han har næppe, som broderen Peder fortsat ved Heidelberg universitetet, men han var vel heller ikke bestemt for den gejstlige stand. Han har nok snarere fået en uddannelse i Tyskland, som gjorde ham egnet til den stilling, han senere indtog, nemlig som leder af den danske hær.

Aksel Pedersen har sandsynligvis arrangeret sine børns ægteskaber med tanke både for økonomiske fordele og politiske forbindelser. Åge blev gift ind i den svenske Vinstorpslægt med godsbesiddelser i Vestergötland, som ved siden af Hjuleberg kom til at udgøre hans hovedgodsområde. Erik var første gang gift ind i den svenske Liljeslægt, siden allierede han sig ved giftemål med Sturefamilien, men det var efter faderens død. Iver var første gang gift med Margrete Laxmand, anden gang i Billeslægten, og tredje gang knyttede han sig til Karl Knutsons familie. Filipps ægteskab med arvingen Ermegerd

Frille ca. 1455 har faderen måske også nået at arrangere. Døtrene var gift ind i slægterne Krognos og Bille.

Det var min opfattelse, at det var Henning Podebusks økonomiske vanskeligheder, der gav Aksel Pedersen idéen til ægteskabet mellem den ugifte Falkdatter og sønnen Oluf. Økonomisk var ægteskabet fordelagtigt, og selv om Falkerne var uden politisk betydning, var en besvørgning med Podebuskerne ikke at rynke på næsen af. Desværre synes det kun at have været den økonomiske side af ægteskabet, der var en succes. Tale Ulfstand gengav sikkert gammel sladder, da hun i sin slægtbog skrev "Hendes vis befaldt ham ikke vel" (DAÅ 1900 s. 419), og brugte det som forklaring på, at han derefter sad enke-mand i 22 år. Den lærde dame har åbenbart ikke kendt hans andet ægteskab. Hvor meget der var om sladderen, kan vi ikke vide i dag, for Karen forbliver en skygge for os. Hun nævnes ikke i noget dokument i sin levetid, og hun var død inden 1430. Det er mærkeligt, så konsekvent hendes navn blev udeladt i alle forhandlingerne i 1421. hun nævntes ikke engang indirekte som den anden arving eller Olufs hustru. Forretningerne mellem Henning Podebusk og Thotterne blev ført, som om hun slet ikke eksisterede, selv om det er klart, at det netop var hendes eksistens, der nødvendiggjorde skiftet. Oluf Akselsen synes ikke at have haft meget tilovers hverken for sin første hustru eller deres eneste barn, datteren Birgitte.

Hvornår Karen døde, ved vi ikke, men senest 1430 var Oluf gift igen. Denne gang med den rige Johanne Nielsdatter (Brok) til Vemmetofte, der første gang havde været gift med Iver Bryske. Hun har, så vidt det kan ses af arven efter hende, været en af landets rigeste enker.

Som garanti ægtefællerne imellem, udstedte de gensidigt gavebrev på hinandens hovedgårde. Vi kender kun et referat af fru Johannes gave (OA 41), hvor hun skøder sin husbond halvdelen af sin hovedlod i jordegods, pantegods og penge. Vi kender ikke genbrevet, men må formode, at det har eksisteret. Lige efter fru Johannes gavebrev følger nemlig referatet af et brev, hvori Oluf Akselsen og Henrik Knudsen (Gyldenstjerne) skifter om Vallø og Vemmetofte. Den store økonomiske gevinst til Thotterne fulgte nemlig ikke med dette ægteskab. Oluf og Johanne fik ingen børn, så hendes arvegods gik tilbage til Brokkerne, men han har sikkert fået halvdelen af hendes købegods.

Fru Johanne døde o. 1445, men skiftet efter hende blev først afsluttet i 1472 (Ulsig 218). Længe inden den tid havde Oluf imidlertid ordnet sit forhold til arvingerne. Den ene aftale kender vi fra Valløbrevene (OA 40), nemlig skiftet om Vallø og Vemmetofte, som Oluf aftalte med Henrik Knudsen (Gyldenstjerne), der repræsenterede sin umyndige dattersøn, Lage Brok, der var søn af fru Johannes broder Eske. Brevet er sikkert nogenlunde samtidigt med et brev mellem hr. Oluf og den anden arving, som vi kender i original. 14.7. 1457 lod Aksel Lagesen, der var søn af fru Johannes anden broder, hr. Oluf

kvit for alt, hvad han havde oppebåret på hans vegne. Det vil vel sige den arv efter Johanne, som Oluf havde haft brugen af, indtil de rette arvinger overtog den.

Var Oluf Akselsens 2 første ægteskaber arrangeret med et sikkert blik for de økonomiske fordele, blev det tredje tilsyneladende indgået for at glæde den aldrende politiker og storgodsejer. Sandsynligvis få år før 1461 giftede hr. Oluf sig med Anne Jensdatter (Present). Hun stammede fra en af de nye slægter, som i løbet af et par generationer svingede sig op på grænsen mellem høj- og lavadel, og var datter af Jens Pedersen til Vollerup i Flakkebjerg herred. Næppe et strålende parti for stormanden på Gotland. Med hende fik han 6 børn, hvoraf de 4 døde som små. Desuden fik han en godsadministrator, som i de 20 år, hun sad enke på Vallø, stædigt og dygtigt sikrede og udvidede godset for datteren Birgitte (der altså hed det samme som stedsøsteren), som var det eneste af børnene, som overlevede hende.

Det var måske indgåelsen af dette ægteskab, som satte skub i fru Johannes arvinger o. 1457. Det var sikkert, da der kom børn i ægteskabet, at Oluf Akselsen ansporede til at afvikle sin ældste datters arvekrav i Vallø, der med rette burde komme til hende som mødrene arv. Da hr. Oluf i 40 år havde betragtet Vallø som sit eget, ønskede han imidlertid nu, at det skulle gå videre til hans og Annes børn.

Oluf Akselsens forskellige rettigheder i Vallø.

Når man vil have et overblik over de vigtigste faktorer ved besiddelsen af Vallø, inden det kom til Niels Eriksen Rosenkrantz gennem hans ægteskab med Birgitte Olufsdatter (Thott) (d. y.) ca. 1484, kan man ikke gøre noget bedre end at kigge i æske "A" i det første af skabene i tårnet på Vallø.

Det er ganske vist ikke hr. Olufs ordning af dokumenterne, vi træffer her. Men i den æske havde Rosenkrantzerne inden 1541 samlet alle de breve, som de anså for de vigtigste beviser på ejerskabet af Vallø, inden de selv overtog godset. Selve beviserne for Rosenkrantzerens adkomst til Vallø har måske aldrig ligget på Vallø, der ikke var rigshofmesteren Niels Eriksens vigtigste gård. Æsken indeholdt godt 14 breve.

- 1 Kong Valdemars stadfæstelsesbrev til Bo Falk.
- 2 Kong Valdemars skifte.
- 3 Kong Kristoffers stadfæstelse til Eskil Krage.
- 4 Oluf Akselsens låsebrev på Vallø. (orig. 12. 3. 1461)
- 5-6 2 vidisser fra Lars Jonsen på den arvepart i Vallø, som tilfaldt ham på hans hustrus vegne.
- 7 Erengisle Nielsen og hans hustru Birgitte skøder og mageskifter Oluf Akselsen al den arveret, som tilfaldt fru Birgitte efter hendes moder fru Karen. For dette gods skulle hr. Erengisle have Gli med alt tilliggende gods i Sverige og Halland.

- 8 Henning Podebusks børn giver fru Anne, enke efter Oluf Akselsen, skøde på al den ret i Vallø, som kunne tilfalde dem i arv efter fru Kirsten på Skern, datter af Jens Falk.
- 9 Skøde udstedt på Sjællands landsting af Erengisle Nielsen til Oluf Akselsen på al den ret i Vallø, som han havde på sin hustru Birgittes vegne. (original 11.3. 1461)
- 10 Henning Podebusk pantsætter sin hustrus del i Vallø til Aksel Pedersen. (original 13.11. 1421)
- 11 Skifte mellem Henning Podebusk og Aksel Pedersen på hans søn Olufs vegne, hvorved Vallø deles i 2 dele.(original 13.11. 1421)
- 12 Aksel Pedersens overdragelse af den del han har i pant fra Henning Podebusk.
- 13 Skifte mellem Oluf Akselsen og Erengisle Nielsen. Hr.Oluf erkender, at han skylder fru Birgitte 1200 rhinske gylden, da hun ikke fik fyldest i jordegods.
- 14 Vidisse på Vallø med flere breve.

Disse breve kan groft deles i 2 afdelinger: 1-3 vedrører Falkernes ret til Vallø og er behandlet i afsnit 2. Resten af brevene henhører til Oluf Akselsens besiddelse, måske med undtagelse af nr. 14, der evt. har været en vidisse på Vallø efter Oluf Akselsen.

Sagerne fra hans tid kan opdeles i 4 bunker. Først nr.9, låsebrevet fra 12.3. 1461, som er slutresultatet; nr.10-12, der omhandler forretningerne i 1421; nr.5, 6 og 8, der vedrører afviklingen af Podebuskernes pant; og nr.7, 9 og 13, der stammer fra forhandlingerne mellem Oluf Akselsen og hans ældste datter Birgitte og hendes mand. Det er min opgave i det følgende at gennemgå disse sager og afgøre, hvilken der har ført til låsebrevet.

Skiftet og pantsættelsen 1421 er gennemgået i kapitel 3. Her vil jeg kun gentage, at Vallø med et tilliggende på 16 læster korn (et tilliggende, der nok i hovedsagen svarede til det reelle, men konstrueret til nøjagtigt at svare til et tidligere pant) deltes i 2 halvdele. Den ene halvdel kom til Oluf Akselsen, som hans hustrus arv efter faderen. Den anden del blev pantsat til Aksel Pedersen af Henning Podebusk, der havde den på sin hustrus vegne. Dette pant blev af Aksel Pedersen overdraget til sønnen og må derfor nok betragtes som en del af hans fædrene arv.

Selvfølgelig har det betydning for opnåelsen af låsebrev på en gård, hvis halvdelen kun haves i pant, og normalt ville et sådant ejerskab ikke give ret til indførsel. Det har imidlertid ikke været afgørende her, for det endelige ejerbrev fra Podebuskslægten fik Oluf Akselsen aldrig, det opnåede først hans enke.

Når Oluf Akselsen blev indført på Vallø i 1461, tiltrods for at hans ret til halvdelen af godset kun var et pant, mener jeg, det skyldes dette pantebrevs særlige karakter. Som jeg har hævdet i kapitel 3, var pantebrevet ikke opstillet for nogensinde at skulle indløses, men udelukkende som en gensidig garanti, indtil en endelig ordning havde fundet sted. Denne endelige ordning blev aldrig officielt nået, men man må regne med, at Oluf Akselsen og Henning Podebusk privat har ordnet de eventuelle uretfærdigheder i godsfordelingen.

Det var først efter Henning Podebusks død, da hans rettigheder arvedes af 4 døtre, at Oluf Akselsen indså det upraktiske i, at han aldrig havde fået fuldt ejerbrev på Vallø. Han erhvervede den ret, som den ene af hr. Hennings svigersønner, Lasse Jonsen, havde i Vallø, men nåede åbenbart ikke at forfølge sagen. Det næste brev, vi kender, er refereret i Valløbrevene s. 128, hvor alle Henning Podebusks arvinger skøder fru Anne al den ret i Vallø, som var tilfaldet dem efter fru Kirsten Jensdatter Falk. Vi kender ikke originalen til dette brev, men det stammer sikkert fra 1469, for fra d. 17.7. dette år kender vi et brev fra fru Anne til Ellen Henningsdatter Podebusk, hvor hun afløser alle breve og skifter mellem Henning Podebusk og Oluf Akselsen eller Aksel Pedersen, som kunne skade fru Ellen. Lignende breve er sikkert blevet udstedt til de andre arvinger. Vi ved ikke, på hvis foranledning disse breve er udstedt, men netop på dette tidspunkt havde fru Annes steddatter Birgitte solgt Vallø til kong Kristian ved hjælp af falske breve. Det er nok dette, der har fået fruene på Vallø til at sikre sig breve på sine rettigheder.

Den sidste afdeling af breve er de tre regester, som beskriver Oluf Akselsens ordning med sin datter. Svenske fru Birgitte (som hun ofte kaldes, for at adskille hende fra den yngre halvsøster af samme navn) var eneste barn i ægteskabet mellem Oluf Akselsen og Karen Jensdatter Falk, og var således den retmæssige arving til den del af Vallø, som var moderens fædrene arv. Den anden halvdel tilhørte Oluf Akselsen som fædrene arv, da det jo var hans fader, der havde fået den i pant og derefter overdraget den til sønnen.

Birgitte Olufsdatter blev 14.1. 1442 gift med den svenske rigsråd Erengisle Nielsen af Hammersta, men "hun udviste et Gemyt, som ikke var af den bedste Slags, hun misbrugte sin Klogskab til Daarlighed og utilladelige Foretagender"⁸⁾. Under krigen mellem Danmark og Sverige i 1452 holdt hun kong Kristian underrettet om svenskernes planer, og da hun blev afsløret, måtte hendes mand fratræde stillingen som høvedsmand på Örebro slot, mens hun selv med nød og næppe slap for at blive brændt på bålet.

Der kan ikke være tvivl om at de 3 breve i æske A mellem Svenske fru Birgitte og hendes far er afgørende for hans overtagelse af Vallø.

Det eneste af disse breve, vi kender i original er vidnet fra Sjællands landsting 11. 3. 1461, hvor hr. Erengisle på sin hustru Birgittes vegne skøder hr. Oluf Akselsen Vallø med alle tilliggender i Danmark. Dagen efter blev Oluf Akselsen indført på Vallø af herredsfogeden og 4 vidner, "eftersom vi lovlig tiltagne og tilkrævede ere på landstinget".

Forud for skødningen på landstinget er udstedt 2 breve mellem parterne.

Først mageskifter Erengisle Nielsen og fru Birgitte al den ret i Vallø, som Birgitte havde efter sin moder, til hr. Oluf, og til gengæld får Erengisle Nielsen Gli, med al det gods der ligger dertil i Sverige og Halland. Dette har tilsyneladende ikke været tilstrækkeligt. I et senere brev erkender Oluf Akselsen, at han skylder fru Birgitte 1200 rhinske gylden for hendes mødrene del af Vallø, da hun ikke havde fået fyldst i jordegods. I maj måned var både hr. Oluf og hr. Erengisle i København, og d. 12. 5. 1461 gav hr. Erengisle Oluf Akselsen fuldmagt til at ordne fru Birgittes arv efter Jep Basse. Det må have været i dagene heromkring, at kong Kristian på Oluf Akselsens vegne udbetalte Erengisle Nielsen de 1200 rhinske gylden og satte Silbo herred i pant herfor. Den nøjagtige dato kendes ikke, fordi brevet kun findes overleveret i referat i en dom udstedt af det svenske rigsråd 1479.

Disse breve afslutter hr. Olufs mellemværende med Birgitte om Vallø. Efter at have afkøbt datteren hendes mødrene arv er han ejer af hele Vallø. I 1464 døde Oluf Akselsen på Gotland, og hans enke Anne Jensdatter (Present) overtog Vallø og bestyrede i næsten 20 år godset for sine umyndige børn. Der fandt tilsyneladende ikke noget skifte sted mellem Svenske fru Birgitte og hendes halvsøskende, til trods for at der, så vidt vi kan se af referaterne, kun var truffet aftale om Birgittes mødrene arv, og hun ikke havde givet afkald på sin fædrene arv.

Efterspil om fru Birgittes rettigheder i Vallø.

I 1467 kom bruddet mellem kong Kristian og Akselsønnerne. I det samme år hvor Thotterne sendte kongen fejdebrev, hvor Sverige trådte ud af unionen og for tredje gang valgte Karl Knutson til svensk konge, mens Kristian konfiskerede de thottske godser, først pantelenene siden vist også private besiddelser, henvendte Svenske fru Birgitte sig til den danske konge for at sælge ham Vallø.

Til understøttelse af sine krav på Vallø fremstillede fru Birgitte selv 2 breve.

Det ene brev er dateret 8. 5. 1461 i København. Her erklærer Oluf Akselsen, at kong Kristian samme dag havde udbetalt Erengisle Nielsen 1200 rhinske gylden og 700 lybske mark, som betaling for den brug Oluf Akselsen havde gjort af Vallø i perioden efter Karen Jensdatters død. Desuden er hr. Oluf Birgitte 1200 rhinske gylden skyldig

for hendes mødrene part af Vallø. Denne sidste sum skulle betales inden 2 år, ellers skulle Birgittes mødrene arv gå tilbage til hende. Desuden skulle Birgitte, når hr. Oluf døde, modtage fædrene arv i Vallø på lige fod med sine halvsøskende.

Det andet brev foregav at være udstedt i Stockholm i 1462. Her erkender Oluf Akselsen, at han skylder Birgitte 1200 rhinske gylden for brugen af Vallø i 32 år, og denne sum skulle betales inden 2 år, ellers ophævedes alle tidligere aftaler. Det gods Erengisle Nielsen havde modtaget på Birgittes vegne i Halland, Småland, Östergötland og Gli var Birgittes mødrene arv, men ikke hendes fædrene arv.

Disse 2 breve strider klart mod hinanden. I 1461-brevet har Erengisle Nielsen modtaget 1200 gylden og 700 mark for Oluf Akselsens brug af Vallø, i 1462-brevet lover hr. Oluf at betale 1200 gylden for sin brug af Vallø. I 1461-brevet lover Oluf Akselsen at betale Birgitte 1200 gylden for hendes mødrene arv, i 1462-brevet har Birgitte modtaget gods for sin mødrene arv. I begge brevene understreges det, at alle tidligere aftaler er ugyldige, såfremt de lovede penge ikke er betalt inden 2 år. I begge breve gøres det helt klart, at Birgitte foruden sin mødrene arv også har ret til arv i Vallø efter faderen.

Brevene er tydeligvis fremstillet på 2 forskellige tidspunkter og til 2 forskellige formål.

1462-brevet må være fremstillet til situationen i 1467, hvor Birgitte fremlægger det for kongen. Dels viser det at alle tidligere aftaler mellem Oluf Akselsen og Birgitte er ugyldige, men desuden at Birgitte har et krav på 1200 gylden i Vallø samt sin fædrene arv.

"Kong Kristian, der stundede efter en slig herlig Gaard" (ifølge Huitfeldt) købte Vallø af fru Birgitte og overdrog den til dronning Dorothea, der dog aldrig kom til at besidde gården, men i lang tid fremover gjorde krav på sine rettigheder i den.

I 1469 sendte fru Anne en kopi af 1462-brevet til den svenske herredag i Telge, men rigsrådet har, så vidt vi kan se, ikke ønsket at fælde dom i sagen. Som et resultat af Anne Jensdatters henvendelse mødtes hendes svogre Ivar og Åge Akselsen i Stockholm i august 1470, hvor de bevidner at Erengisle Nielsen på Sjællands landsting havde skødet hustruens rettigheder i Vallø til Oluf Akselsen. Både Ivars, Åges, Eriks og Peder Akselsens segl var under det falske brev.

Når det svenske rigsråd ikke fældede nogen dom i den sag, som kunne rejses på fru Annes klage, skyldtes det måske den politiske situation på dette tidspunkt. Kraftigt ansporet af hanseaterne, hvis handel var stærkt generet af urolighederne mellem Sverige og Danmark, diskuteredes løsningsforslag mellem parterne med hansestæderne som mellemlid. Hansestæderne nåede ikke frem til en løsning, der kunne akcepteres af alle parter, og forsøget blev opgivet i oktober. Det er imidlertid klart, at det ville være uheldigt at afsige en dom om fru Birgittes salg af Vallø til kong Kristian, da det endnu var uvist om

denne sag hørte sammen med mellemværendet mellem kongen og Akselsønnerne. En sådan dom kunne ikke afsiges på et tidspunkt, hvor mulighederne for en udsoning diskuteredes.

Fru Birgittes salg af Vallø synes mærkelig nok at være sket uden indblanding af Erengisle Nielsen, der døde i februar 1469. Hans død gav anledning til at fru Birgitte endnu en gang trak 1462-brevet frem. For rigsrådet fremlagde hun breve på at Erengisle Nielsen havde modtaget 1200 gylden fra kong Kristian, desuden et brev fra Erengisle Nielsen, som udlagde hende gods i Hammersta og andre steder for de 1200 gylden, og endelig fremlagde hun sit morgengavebrev fra hr. Erengisle. Det afgørende for fru Birgitte var at få dom på disse breve og derved en stadfæstelse på hendes ret til det gods, der var nævnt deri.

Rigsrådet undersøgte sagen, opdagede at der var tilføjet en del mere gods end der oprindeligt havde været nævnt i morgengavebrevet. 28. 8. 1472 afsagde de dom om dette falskneri, men tog stadig ikke stilling til hendes salg af Vallø.

I januar 1472 henvendte det svenske rigsråd sig til det danske med forslag om et forlig rigerne imellem og man aftalte at mødes i Kalmar i juni samme år.

I Kalmar nåede man til enighed om en række principielle punkter, men i aftalen om tilbagegivelse af godser undtoges Thotterne. Striden mellem den danske konge og Akselsønnerne skulle afgøres retligt, og det aftaltes, hvordan denne ret skulle sammensættes og at den skulle træde sammen i juli 1473.

Efter at beslutningen om retlig afgørelse kunne rigsrådet ikke allerede en måned senere træffe afgørelse om en sag der måske hørte til i den planlagte retsag imellem kongen og Akselsønnerne. Så der blev heller ikke denne gang svaret på fru Annes klage.

I midten af 1473 trådte den første af de dømmende forsamlinger sammen i Kalmar, for at afgøre bl. a., forholdet mellem kongen og Thotterne, men først og fremmest for at fastlægge en række strids-spørgsmål med henblik på en genoptagelse af unionen. På dette møde nåede man ikke frem til nogen domsafsigelser, og det gjorde man heller ikke på det næste, og det næste igen. Endelig i 1476 synes dommerne at nærme sig et resultat. Tidligere på året havde kong Kristian haft en sammenkomst med Ivar Akselsen, og selv om de 2 parter ikke ligefrem var nået frem til en forsoning, så havde de dog opnået en vis forståelse, og havde sluttet aftale om de beslaglagte godser. Tilsyneladende var der også mulighed for en løsning på de unionspolitiske uoverensstemmelser, og det besluttedes at lægge den endelige afgørelse ud til stænderne. Deres svar kender vi ikke, kun resultatet. Unionen blev ikke genoprettet. Men kong Kristian genoptog ikke stridighederne.

Med hensyn til Vallø var der stadig intet bestemt. Ivar Akselsen har tilsyneladende ikke forlangt at Birgittes salg blev inddraget i for-

handlingerne, hvor de jo heller ikke udpræget hørte hjemme. Men indtil der var truffet en aftale kongen og Akselsønnerne imellem om det gods som skilte dem, kunne en svensk ret heller ikke fælde dom om rettighederne til Vallø.

I Sverige var Birgittes rygte efterhånden mere end anløbet, hun var i flere tilfælde dømt for forfalskninger, men var hidtil sluppet fra det uden at miste hverken sin frihed eller sit gods. I 1476 blev det imidlertid besluttet at sætte hende under onklen, Erik Akselsens formynderskab. Det har nok været for hæmmende for hende, og kort tid efter forlod hun Sverige og bosatte sig i Danmark.

Ingen af de nævnte begivenheder fik følger i sagen om Vallø, og i 1479 begav Oluf Akselsens enke sig på rejse til Sverige. Her forelagde hun rigsrådet kopier af brevene mellem Oluf Akselsen og hans datter og hun medbragte også kopi af 1462-brevet og 1461-brevet. Dette er det første vi hører om 1461-brevet, der må være fremstillet i forbindelse med boopgørelsen efter Eregisle Nielsen. Rigsrådet erklærede brevene for falske, og Ivar Akselsen og flere andre hvis segl hængte under brevene erklærede at de intet kendte dertil.

Anne Jensdatter vendte hjem med denne for hende så vigtige dom. Den ændrede dog ikke noget ved kong Kristian og dronning Dorotheas holdning. De opgav ikke deres krav på Vallø og Svenske fru Birgitte nød fortsat deres gunst. Sådan stod sagen stadig da kong Kristian døde i 1481.

Da kong Hans's håndfæstning blev opstillet i 1483 indsattes en bestemmelse om køb af adelens jord med henvisning til Birgitte-sagen. I klagerne over kong Hans blev det senere fremhævet, at han ikke havde bragt orden i denne sag, og bestemmelsen blev gentaget i Kristian IIs håndfæstning. Den endelige ordning nåedes først i 1523.

Oluf Akselsens godsadministration.

Som det fremgår af bilaget med kilder til Oluf Akselsen, har jeg kun medtaget de, hvor han optræder i forbindelse med køb, salg, pant, retsstridigheder og arv af jord. Dog har jeg udeladt transaktioner mellem ham og hans familie, da jeg mener, de kun vil sløre billedet af Oluf som godsejer uden dog at give noget virkeligt indtryk af den aktivitet, som foregik Thotterne imellem.

Når man ser på Oluf Akselsens forretninger, fortæller de kronologisk ordnede kilder mere om hans aktivitet, end en topografisk opstilling, som jeg derfor har udeladt her.

I 1440'erne, mens han endnu var gift med Johanne Nielsdatter, og da han sad som høvedsmand på Ålholm, interesserede han sig hovedsagelig for Sjælland, og de udaterede breve om godskøb i Fakse herred stammer sikkert fra denne periode. I 1450'erne var han hovedsagelig optaget af kampen om Bassearven, men i 1458 købte han igen gods på

Sjælland, denne gang fra brødrene Grib, som tilsyneladende har stået i tjenesteforhold til ham. I foråret 1461 udfoldede han en pludselig og voldsom aktivitet omkring Vallø. Dels fik han ordnet sagen om Svenske fru Birgittes arveret og fik dermed sit låsebrev. Dels fik han bekræftet rettigheder, der tilsyneladende havde været forsømt. Det drejede sig både om Valløs ret til Tridie mølle, og om en besværlig trætte mellem ham og Køge bys borgere om græsningsrettigheder, en sag som fortsattes under hans enke. Man ser tydeligt, at han var godsejer af en helt anden støbning end Falkerne. Han købte da gerne gods, men havde hverken tid eller lejlighed til stædigt at opkøbe jord omkring sin hovedgård. Hans eneste succes i den retning var mageskiftet med Roskilde-bispen, som afsluttede hans besøg i 1461, da han fik afsat Skullerup hovedgård til fordel for temmelig meget gods i Bjæverskov herred.

Når man derefter betragter perioden 1465-85, da hans enke Anne Jensdatter (Present) sad på Vallø, får man indtryk af, at Vallø igen er kommet under ledelsen af en gammeldags og lokalinteresseret godsadministrator. Energisk købte hun mange små rettigheder, og ustandselig greb hun ind, når hun mente sine rettigheder gået for nær.

RESUMÉ

Ved gennemgangen af Falkgodset, må man straks erkende, at materialet har en slagside ved i så høj grad at være belyst gennem Valløbrevene. På grund af de efterfølgende ejeres interesse i godset omkring Vallø, får vi et meget stærkt indtryk af stædig godssamling i Østsjælland, mens Falkernes øvrige interesser er mere tilfældigt belyst. Disse kan nu ikke have været så små endda, hvis Jens Falk på Sjælland, Møn og Falster, foruden Vallø, efterlod sig over 6 læster korn. Her antager jeg, at strøgodset øst for Store Bælt, har svaret til de 6 læster korn, der ifølge aftalen fra 1409, skulle udlægges fra Skern, og som må have udgjort Bistrup.

En anden vigtig ting ved Falkernes gods bliver også understreget ved en helhedsbetragtning af registraturen. Skriveren har tilsyneladende trofast refereret alle Falkadkomster på gods omkring Vallø. Ikke desto mindre mangler vi proveniens på en del gods i Bjæverskov herred, og ofte i de byer, hvor Falkerne i 1421 netop havde flest gårde. Jeg tror, at netop Valløbrevenes omhu med adkomster på jord nær hovedgården, giver os ret til at formode, at det unævnte gods har ligget til Vallø af arild. Vi står over for en meget ældre godssamling, og meget peger på, at det oprindelig har været samlet af Hviderne.

Efter Jens Falks død o. 1405, henlå Vallø udelt mellem arvingerne indtil 1421, da de 2 svigersønner, Oluf Akselsen og Henning Podebusk indgik skifte.

De 2 hovedområder deltes således, at godset Bistrup med alt godset vest for Store Bælt tilfaldt hr. Henning, mens Oluf beholdt halvdelen heraf i pant. Oluf Akselsen fik godset på Sjælland, Møn og Falster, men Henning beholdt halvdelen som pant. Vallø gods deltes ligeledes i 2 dele, hvoraf Oluf fik halvdelen med sin hustru, den anden halvdel var allerede i 1419 blevet pantsat af Henning Podebusk til Aksel Pedersen. Samtidig med skiftet og de gensidige pantsættelser, blev Henning Podebusks pantebrev fra 1419 fornyet, således at det nu blev fastsat, nøjagtigt hvad det var, han havde givet i pant for de 800 eng. nobler, et beløb, der var hentet uden for Falkarven.

Især med det lys Valløbrevene har kastet over Falkernes køb i Østsjælland, som stadig lå til Vallø i 1541, fremtræder denne opgørelse over Vallø gods i 1421 som en konstruktion. Listen er sammensat for nøjagtigt at svare til, det dobbelte af, hvad Henning Podebusk havde pantsat. Derved er nok medtaget det vigtigste af Valløes godsområde, måske mere, måske mindre, end det, som følte som liggende til

gården. Den samlede Falkarv var langt større, end de 16 læster korn, som Vallø bestod af. Mon ikke godset på Sjælland, der deltes på samme måde som godset i Jylland og på Fyn, har været af samme omfang, nemlig over 6 læster, således at disse 2 områder med gensidig panteret har svaret til hinanden. Der er imidlertid stærk grund til at tro, at pantsættelserne var helt formelle og kun har været at betragte som gensidig garanti mod misligholdelse af aftaler.

Da Falkarven skiftedes i 1421, stod delingen af Vallø som en foreløbig ordning, men intet tyder på, at nogen af parterne har været indstillet på, at panterne skulle indløses. Først sent i sit liv begyndte Oluf Akselsen en afløsning af panterne, og først hans enke gennemførte den. Det er derfor klart, at dette ikke har haft væsentlig betydning for hans besiddelse af Vallø. Han havde fået halvdelen med sin hustru, den anden halvdel var formelt et pant, han havde fået overdraget af faderen, og det skal nok derfor betragtes som fædrene arv. Med tanke på tidens arveregler er det helt logisk, at det er opgøret med datteren, Birgitte, af første ægteskab, som bliver afgørende for hans formelle ejerskab. Vallø er i virkeligheden hendes arvegods fra moderen, og hr. Olufs øvrige børn har kun ret i den halvdel, han havde fået ved sin faders pant, og i denne halvdel havde også Birgitte arveret. Det er da Oluf Akselsen ønsker, at Vallø skal gå til børnene i hans og Annes ægteskab, at han køber Birgitte ud og derved får juridisk ret til Vallø. Svenske fru Birgitte solgte sin mødrene ret i Vallø, men hun ses ikke noget sted, at have givet afkald på sin fædrene arv, og den blev hun tilsyneladende snydt for.

KILDER

Kilder til Eskil Krage

Politisk.

1. 8. 9. 1326 (DD 2, IX, 316) Ingeborg, abbedisse i Gudhem, bortforpagter for 10 år sine godser i Danmark: Karlslunde, Kagstrup, Skamstrup og Østermark til hr. Eskil Krage for 18 mk. lød. sølv og 40 mk. nye sjællandske penge.
2. 8. 10. 1329 (DD 2, X, 158) Skånebrevfortegnelsen. Kong Kristoffer 2. giver hr. Eskil Krage alt Peder Jacobsens gods i Skåne.
3. 1336 (DD 2, XI, 350) Roskildegårds registratur. Eskil Krage pantsætter Gødeke Mogensen sit gods i Lille Tved (Hammer hrd.) for 11 mk. sølv.
4. 1319-32 (DD 2, VIII, 325) Valløbrevene 127, 1. 18. Kong Kristoffers stadfæstelsesbrev på Vallø til hr. Eskil Krage.
5. 1316-36 (DD 2, VII, 418) Valløbrevene 138, 1. 1. Peder Mortensen (Sparre i Sjælland)s brev til Eskil Krage på Havdrup og Ulvemose (Tune hrd.).

Som godsejer.

6. 2. 2. 1323 (DD 2, IX, 5). Kristoffer 2. giver Wismar privilegier i Danmark. Vidner: Esger, ærkebiskop i Lund, Peder, biskop af Odense, Lars Jonsen, vor drost, Peder Vendelbo, vor marsk, Eskil Krage, Henrik Nielsen, Uffe Nielsen, Eskil Grib, riddere.
7. 3. 5. 1326 (DD 2, IX, 262). Kristoffer 2. slutter forlig med fyrsterne af Mechlenburg og Werle. Vidner: Ingvar Hjort, Eskil Krage, Eskil Grib, Jens Olufsen, Sigfried Pløn, Georg Hasenkopf, Henrik Maltzan, Ulrik Maltzan, Benedikt Ahlefeld, riddere.
8. 3. 2. 1328 (DD 2, X, 5). Tingsvidne fra Sjællands landsting ang. gods skænket Roskilde Agnete kloster af kong Erik Plovpennings døtre Agnes og Jutta. Vidner: Eskil Krage, som nr. 2 ridder.
9. 12. 11. 1329 (DD 2, X, 172). Kristoffer 2. slutter forlig med grev Johan af Holsten. § 12 "fremdeles medtager vi i vor fred drosten Lars, hr. Uffe Nielsen, hr. Eskil Krage, og alle de danske, som har sluttet sig til os:"
10. 10. 1. 1332 (DD 2, X, 348). Grev Gerhard af Holsten slutter forlig med kongerne Kristoffer 2. og Erik. "§ 7: I denne omtalte fred skal være indbefattet på kongernes og vor fætters vegne hr. Uffe Nielsen, hr. Eskil Krage, hr. Knud Fris, Ove Hase, Henrik

Pedersen, Hedhege, Peder Dekan; på vore vegne hr. Lars Jonsen, hr. Peder og hr. Anders Stygge, hr. Lars Larsen, Timme Timmesen, Niels Andersen, Bo Falk, Bugge, Peder Brak og alle vore mænd".

11. Bisp Tyge af Børglum og kapitlet sst. slutter forlig med grev Gerhard af Holsten og indbyggerne i hans danske lande i striden om bispens fængsling. "idet dog arvingerne efter fornævnte herre, kong Kristoffer, samt hr. Eskil Krage, ridder, og Bo Falk, hovedmændene for den uret, som er os tilføjet, og overfor hvem vi har forbeholdt os vor, vor kirkes og vore efterfølgeres ret til tiltale, er udelukket fra dette forlig."
12. *Annales Danici medii ævi* p. 168, 169. 1316. "Eschyllus Krage, prefectus Hallandie, incendit castrum Øchkneljunge" 1317. "Eschylidus Krage inuasit omnem Schaniam usque fluuium Rygni" 1318. "Nicolaus Olaffsøn dapifer regis obtinuit turrem Langeholm et et castrum Falchenbierrig: Eschylidum uero Krage et alios in utroque presidio constitutos cum rebus suis liberos exire permisit."

Kilder til Bo Falk

Som godsejer.

1. o. 5. 6. 1334 (DD 2, XI, 146) Roskildegårds registratur. En vidisse af Roskilde kapitel over to breve, som Otto, kongen af Danmarks søn, har givet hr. Bo Falk. 1340
2. 11. 11. 1340 (DD 3, I, 77) Skånebrevsfortegnelsen. Kong Valdemar giver Bo Eskilsen frihed for alle afgifter til kongen, af det gods han beboede i Skåne.
3. 1345 (DD 3, II, 203) Vordingborgske registraturer. Bo Falk kvitterer kong Valdemar for de 200 lød. mk. han havde Fiskehoved i pant.
4. 25. 5. 1347 (DD 3, II, 348). Rackeby kloster sælger med kong Magnus og biskop Sigges samtykke klosterets gods i Sjælland, Kagstrup mm og Møn i Østermark til Bo kaldet Falk af Vallø for 300 mk. lød. sølv.
5. 25. 5. 1347 (DD 3, II, 349). Kong Magnus bevidner, at Rackeby kloster har solgt sit gods i Sjælland og Møn til Bo Falk for 300 mk. sølv.
6. (efter 25. 5. 1347) (DD 3, II, 350) Valløbrevene. Kong Magnus fritager Bo Falk fra sin forpligtigelse til at betale klosteret i Arus (fejlskrift) 300 mk. sølv.
7. 1351 (DD 3, III, 524) Danske Atlas III, 134. År 1351 har Oluf Jensen Glug været herre til Vallø og da skødet den til Bo Falk. Denne oplysning skyldes en fejl hos Pontoppidan. Magister Ryge gengiver det originale brev således: (Bo Falk har bøndergods) og i Himlingøje hvilket Oluf Jonsen Glug til Quistofte solgte og skiødte til Boe Falck aar 1351.

8. 30.11. 1356 (DD 3, IV, 489). Asser Bentsen (Gyldenstjerne) sælger alt sit gods i Himlingøje, nemlig 1 bol med $3\frac{1}{2}$ ørtug, til hr. Bo Falk. Vidner: Oluf Lunge, Jon Bosen (Grubbe), væbnere.
9. 1359. (DD 3, V, 276) Udkast til Skånebrevsfortegnelsen. Niels Hak erkender, at han skylder hr. Bo Falk 320 mk. lød. sølv.
10. 3. 9. 1360 (DD 3, V, 361) Skånebrevsfortegnelsen. Biskop Mogens af Børglum vidimerer hr. Niels Haks gælds brev af 1359 på 320 lød. mk. efter kølnsk vægt til hr. Bo Falk.
11. 1360 (DD 3, V, 420) Roskildegårds registratur. Bo Falk af Vallø mageskifter sit gods i Ll. Værløse til biskop Henrik af Roskilde for noget gods i Himlingøje.
12. 22. 9. 1366 (DD 3, VII, 433). Niels Ågesen af Karsholm sælger alt sit gods på Sjælland til kong Valdemar, bl. a. Egøje by og Olstrup med vandmølle, som tidligere var pantsat til Bo Falk.
13. - (DD 3, III, 525:1) Valløbr. s. 127 1. 11. Bo Falks brev fra kong Valdemar på Vallø og Vallø fang, Hersted, Glostrup, Vridsløse, Skovlunde, Avedøre og Vallensbæk med mere gods.
14. - (DD 3, III, 525:2) Valløbr. s. 127 1. 16. Skifte på Vallø, som kong Valdemar sad over.
15. - (DD 3, III, 525:3) Valløbr. s. 129 1. 29. Brev på Klemmenstrup, Herfølge, Søllerup, Åshøj og Gl. Køge som Jens Jul solgte Bo Falk.
16. - (DD 3, III, 525:4) Valløbr. s. 130 1. 13. Et brev, som Bodil Assersdatter gav Bo Falk på Hastrup, Gl. Køge og Svansbjerg.
17. - (DD 3, III, 525:5) Valløbr. s. 145 1. 8. Ludvig Gregersens brev, at han pantsatte Vallebo til Bo Falk.
18. - (DD 3, III, 525:6) Valløbr. s. 145 1. 10. Eggert Kats brev, at han pantsatte Kongsted til Bo Falk.
19. - (DD 3, III, 525:7) Valløbr. s. 148 1. 4. 2 breve, at Bo Falk har pantet og købt Børsted, Olstrup, Endeslev og "Porop".
20. - (DD 3, III, 525:8) Valløbr. s. 148 1. 14. Fikke Smegers brev, at han solgte Barup til Bo Falk.
21. - (DD 3, III, 525:9) Valløbr. s. 148 1. 11. Kong Valdemars domsbrev på Barup.
22. - (DD 3, III, 525:10) Valløbr. s. 162 1. 9. Kong Valdemars dom på Borup.
23. - (DD 3, III, 525:11) Valløbr. s. 149 1. 10. Et brev, at Peder Peder- sen pantsætter Sigerslev til Bo Falk.
24. - (DD 3, III, 525:12) Valløbr. s. 157 1. 4. 2 breve, der lyder på at Bo Falk har pant i Menstrup og Jenstrup.

Privat.

25. 22. 7. 1346 (DD 3, II, 259). Niels Eriksen (Saltensee) af Linde overdrager Niels Knudsen (Manderup) af Svanholm, som er tro-

- lovet med hans datter Cecilie, halvdelen af det gods, hun har efter sin moder Karen Timmesdatter. Vidner: Jakob Nielsen (Rane) af Magleby, rd., Niels Jensen, præst og kapellan hos kongen, Niels Mikkelsen, præst, Niels Eriksen (Banner) af Jerstrup, Bo Falk af Vallø.
26. 22.7. 1346 (DD 3, II, 260). Niels Eriksen (Saltensee) af Linde overdrager Niels Knudsen (Manderup) halvdelen af den søsterlod han har efter hustruen Karen Timmesdatter. Vidner: Niels Jensen, præst og kapellan hos kongen, Bo Falk, Niels Eriksen (Banner) af Jerstrup, Peder Falk, Niels Klømmensen (Rane), Jakob Olufsen (Lunge), Jakob Bæger.
27. 25.3. 1347 (DD 3, II, 336). Arine, enke efter Peder Vendelbo, Peder (Pedersen) Vendelbo og Niels Eriksen (Saltensee) af Linde forpligtiger sig til at holde Mikkel Pedersen (foged på Skern) skadesløs for de forpligtelser, han har påtaget sig på deres vegne.
28. 29.9. 1347 (DD 3, II, 394). Peder Mortensen af Skippinge skænker sin svend Niels Pedersen $\frac{1}{2}$ bol i Flædinge. Vidne: Bo Falk.
29. 12.1. 1360 (DD 3, V, 283). Bo Falk erklærer over for rådet i Stralsund, at de anklager, som Helmeke Snichewind, borger i Stralsund, har rejst mod hans svend Henneke Skytte, allerede er bragt i orden ved forlig på Vallø. Vidner: Jakob, præst i Vallø, Oluf Pedersen Lunge, væbner.

Politisk.

30. 6.10. 1333 (DD 2, XI, 70). Junker Otto overdrager Estland til markgreve Ludvig af Brandenburg. Bl. vidnerne: Bo Falk.
31. 6.10. 1333 (DD 2, XI, 71). Junker Otto erklærer, at overdragelsen af Letland til markgreven ikke berører Margretes arvekrav som dansk kongedatter. Bl. vidnerne: Bo Falk.
32. 6.10. 1333 (DD 2, XI, 72). Junker Otto meddeler kejser Ludvig overdragelsen af Letland. Bl. vidnerne: Bo Falk.
33. 29.6. 1334 (DD 2, XI, 143). Junker Otto tager grev Johan af Henneberg i sin tjeneste. Bl. vidnerne: Bo Falk.
34. 5.7. 1334 (DD 2, XI, 145). Junker Otto pantsætter Mors til grev Ludvig af Henneberg. Bl. vidnerne: Bo Falk.
35. 2.8. 1343 (DD 3, I, 343) Helsingborg. Kong Valdemar slutter fred med Magnus af Sverige. Blandt de 24 som skal sendes til Varberg nævnes Bo Falk som nr. 21.
36. 26.8. 1344 (DD 3, II, 79) Sønderborg. Kong Valdemar slutter fred med Henrik og Klaus af Holsten. Vidner: Klaus Limbek og Bo Falk.
37. 26.8. 1344 (DD 3, II, 80) Sønderborg. Grevernes genbrev. Samme vidner.
38. 14.2. 1350 (DD 3, III, 244) Bautzen. Voldgiftkendelse mellem Karl 4. og Ludvig af Brandenburg. Bl. vidnerne: Bo Falk, rd.

39. 8.5. 1350 (DD 3, III, 280) Lübeck. Mægling mellem Albrecht 2. og Johan af Mechlenburg. Bo Falk er en af de 4, som skal mægle.
40. 8.5. 1350 (DD 3, III, 281) Lübeck. Kong Valdemars genbrev. Bl. vidnerne: Bo Falk.
41. 21.11. 1350 (DD 3, III, 345) Kalundborg. Bisp Henrik af Roskilde overdrager København til kongen. Bl. vidnerne: Bo Falk.
42. 16.6. 1353 (DD 3, IV, 36). Aftale om våbenstilstand mellem kongen og greverne. Bl. forloverne: Bo Falk.
43. o. 21.7. 1355 (DD 3, IV, 271) København. Voldgift mellem kong Valdemar og kong Magnus. Blandt dommerne: Bo Falk.
44. 27.10. 1355 (DD 3, IV, 352). Godssalg til kong Valdemar. Bl. vidnerne: Bo Falk.
45. 25.2. 1356 (DD 3, IV, 423) Odense. Kgl. rettertingsdom om gods-overdragelse. Bl. vidnerne: Bo Falk.
46. 21.3. 1360 (DD 3, V, 296) Kalundborg. Vidne fra kongens retterting. Bl. vidnerne: Bo Falk.
47. 24.5. 1360 (DD 3, V, 325). Landefreden. Bl. vidnerne: Bo Falk.
48. Annales Danici medii ævi p. 173, 176, 180

Kilder til Eskil Falk

Som godsejer.

1. 22.5. 1376 (Rep. 3098). Peder Pedersen Grubbe rd. sælger (fundum) Grubberholm med 9 øre jord i Himlingøje og 3 øre i St. Tårnby til Eskil Falk. Vidner: Peder Jonsen Grubbe af Skulderup, rd., Niels Klementsén (Rane) rd., Jens Truelsen, landsdommer i Sjælland.
2. 1376 (ÆDA IV, 15) Folen på Kalundborg. Eskil Falk pantsætter sin hustru alt sit gods på Falster og Møn for 600 mk. lybsk.
3. 1380 (ÆDA III, 320) Roskilde bispestol. Pernille Pedersdatter, enke efter Johan Raabuk, giver Eskil Falk ret til at indløse hendes gods på Sjælland og holde det i pant for 10 mk. sølv.
4. 19.4. 1383 (Rep. 3392) = Valløbr. s. 137 1.11. Anders Mortensen Pæp rd. sælger Bjerpegård med 1 bol og et møllested, $1\frac{1}{4}$ øre jord i Karlslunde og 3 gd. i Strøby, til hvilke ligger 1 bol, til Eskil Falk. Vidner: Konrad Moltke, senior, Konrad Moltke, junior, Peder Offesen (Neb).
5. 29.9. 1383 (Rep. 3420) = Valløbr. 136 1.16. Anders Pedersen (Panter) af Svanholm pantsætter Bjerpegård i Tune hrd. for 20 mk. sølv til Eskil Falk. Vidner: Jacob Olufsen (Lunge) rd, Peder Offesen (Neb), Oluf Grubbe.
6. - Valløbr. s. 143 1.1. Fikke Moltke af Kyse pantsætter Eskil Falk Eskebjerg i Fyn for 600 mk. lybsk.
7. - Valløbr. s. 143 1.5. Esge Nielsen pantsætter Eskil Falk sin ret i Hindsholm i Fyn samt 1 gd. i Mesinge og 1 gd. i Torp for 80 mk. lybsk.

8. - Valløbr. s.155 1.5. Holger Gregersen (Krognos) pantsætter Ortved med møllen til Eskil Falk.
9. - Valløbr. s.155 1.11. Niels Urne sælger 1 gd. i Høm til Eskil Falk.
10. 31.8. 1387 (Rep.3606). Bisp Niels af Linkøbing skriver til bisp Peder i Roskilde om tilbagekrævning af Gudhem klostres gods fra Eskil Falk.

Privat.

11. 18.3. 1383 (Rep.3388). Tue Galen sælger gods til Kord Moltke. Vidner: Oluf Lunge rd., Jens, prior i Antvorskov, Jens Truelсен, landsdommer, Eskil Falk til Vallø, Jakob Nielsen, Jens Kælder-svend, væbnere.

Enkens administration.

12. 1387 (SRD IV, 359). Karen, enke efter Eskil Falk skænker Næstved St.Peder kloster 1 gd. i Herlufmagle (Tybjerg hrd.).
13. 11.4. 1389 (Rep.3693). Peder Laurensen Råris pantsætter sin hovedgård med 1 "colonia" i 3 år for 10 mk. sølv til Kirsten Evertsdatter. Vidner: Peder Offesen (Neb) til Egede rd., Ture Turesen af Særslev, Mogens Pedersen (Basse, ny) til Jonstrup, væbnere.
14. 27.5. 1389 (Rep.3698). Kirsten, enke efter Eskil Falk, overlader den "mansum" i Skovlunde, som hendes mand havde haft, til Peder Lunge kannik i København. Vidner: Johan Moltke rd., Evert Moltke, Johannes Gyrstinge.
15. 1399 (ÆDA IV, 73) Antvorskov kloster. Kirsten, enke efter Eskil Falk, overlader klosteret Bøstrup, som hun havde fået livsbrev på.
16. - Valløbr. s.156 1.27. Anders Jakobsen Lunge af Skafterup pantsatte fru Kirsten gods i Agerup og Brorup (Flakkebjerg hrd.).

Politisk.

17. 24.5. 1370 (Hanserecessen). Det øvrige rigsråds bekræftigelse af freden med Hansestæderne 25.1. 1370. Nr.24 bl.28 vidner: Eskil Falk.
18. 1.7. 1377. Kong Olufs Håndfæstning. Nr.96 ud af 136 vidner: Eskil Falk.

Kilder til Jens Falk

Som godsejer.

1. 30.6. 1395 (Rep.3993) Specification, acta privata 133. Vidne om, at væbner Jens Eskilsen Falk af Vallø har gårdene Egebjerg og Læstrup i pant for 100 mk. fra Jens Akselsen (Ulfeldt).

2. 1.7./1.8. 1396 (Molbeck & Pedersen, Codex Esromensis). Jens Akselsen (Ulfeldt) overlader Jens Falk Egebjerg og Læstrup i Odsherred for de 400 mk. i kølnsk vægt, som Bo Falk og Eskil Falk havde haft Hyby i pant for. Vidner: dronning Margrete, Jacob, ærkebiskop i Lund, Peder, biskop i Århus.
3. 28.4. 1396 (Molbeck & Pedersen, Codex Esromensis). Jens Falk oplader Egebjerg og Læstrup til dronning Margrete. Vidner: Johan Moltke rd., Henneke Moltke af Torbenfeld, Eskil Pedersen, Evert Moltke af Hegnede, Henning Olufsen, Jens Gyrstinge, Ove Steg, væbnere.
4. 29.6. 1396 (Rep.4058). Peder Laurensen Råris pantsætter Jens Falk sin gård Råris med tilliggende for 7 mk. sølv. Vidner: Bo Falk, Ove Steg, Oluf Lunge.
5. 2.2. 1397 (Rep.4097). Gudhem kloster erklærer, at have fået fuld erstatning for den tid Jens Falk og hans forfædre har haft klosterets gods i værge.
6. 24.6. 1399 (Rep.4268). Jens Falk rd. sælger sin hovedgård i Særløse sogn med hele byen Jonstrup i Volborg hrd. til Henning Gynselinsen. Vidner: Johan Moltke rd., Evert Moltke, Evert Grubbe, Ove Steg.
7. - 1400 (ÆDA I, 147) Vordingborgske reg. Jens Falk oplader til evig tid dronning Margrete den ret han og Jens Akselsen havde i Egebjerg.
8. 10.7.1400 (Rep.4360). Jens Falk sælger sin gård i Vedelby i Horns herred, som titl. har tilhørt hans fader, til Predbjørn Podebusk for 18 lød.mk. Vidner: Jens Andersen, Niels Iversen, Peder Nielsen riddere.
9. 14.9. 1400 (Rep.4382s). Jens Falk sælger gods i Herlev (Sokkelund hrd.) til Evert Moltke af Vexø. Vidner: Johan Moltke rd., Johannes Gyrstinge, Ove Steg.
10. 24.4. 1404 (se Rep. II 4.7. 1466) = Valløbr. s.137 1.6. Hartvig Tralow pantsætter sit gods i Karlslunde til Jens Falk.
11. - Valløbrevene s.130 1.2. Jens Gyrstinge pantsætter Jens Falk sin ret i gods i Klemmenstrup, Herfølge, Søllerup, Åshøj og Gl. Køge.
12. - Valløbr. s.130 1.10. Evert Moltke af Vexø giver Jens Falk brev på Herfølge, Svansbjerg, Ringsbjerg og Ugerløse.
13. - Valløbr. s.132 1.10. Peder Lauridsen Råris pantsætter med sin hustru Kirstens samtykke Råris til Jens Falk.
14. - Valløbr. s.134 1.15. Per Nielsen af Helnstrup sælger 1 gd. i Vollerslev til Jens Falk og 1 gd. i Lidemark.
15. - Valløbr. s.143 1.26. Karine, Eskil Falk af Gisselfelds efterleverske pantsætter al sin ret i Nørre og Sønder Østermark på Møn til Jens Falk.

16. 9.4. 1405 (Eline Gøyes Jb 200). Grete Pedersdatter, enke efter Johan Moltke, giver Albrecht Engelbrechtsen medgift bl. a. i Skamstrup, de gårde hr. Jens Falk havde i pant for 10 mk.

Privat.

17. 11.8. 1398 (Erslev: Testamenter). Fru Ida af Gladsaxes testamente. Jens Falk indsættes som eksekutor testamenti, hvis bisp Peder og dronning Margrete skulle dø før ham.
18. 13.1. 1398 (Rep. 4181). Ove Steg kvitterer Jens Falk for alt tilgodehavende for hans tjeneste. Vidner: Johan Moltke af Bavelse rd., Johannes Gyrstinge.
19. 29.9. 1401 (Molbech og Pedersen). Peder Andersen Munk sælger gods til dronning Margrete. Bl. vidnerne Jens Falk.
20. 28.9. 1401 (Sv. Dipl. II, 99). Merete Ågesdatter, pantsætter gods til Aksel Pedersen Brahe, som hun har arvet efter datteren Margrete Holgersdatter.

Politisk.

21. 17.6. 1395 (Reg. 2904, Huitf. IV, 97). Hertug Johan af Mechlenburgs brev om fred m. Dronning Margrete og Albrecht af Sverige.
22. 10.10. 1398 (Huitf. 151-56). Forbundet med hærmesteren i København.
23. 5.12. 1400 (Rep. 4398). Vidne fra kongens retterting, tilstede var bl. a. Jens Falk.
24. 27.8. 1401 (Nye Danske Mag. V, 2). Kong Olufs bekræftelse af dronning Margretes testamente. Bl. vidnerne Jens Falk som nr. 62 af 172.

Kilder til Oluf Akselsen

1. 29.10. 1419 (Rep. 5809). Henning Podebusk pantsætter sin halvdel af Vallø til Aksel Pedersen for 800 gl. eng. nobler.
2. 13.11. 1421 (Rep. 5944). Henning Podebusk og hans hustru skifter med Aksel Pedersen på hans søn Olufs vegne Jens Falks gods i 2 dele.
3. 13.11. 1421 (Rep. 5945). Henning Podebusk og hans hustru pantsætter deres del af Vallø med tilliggende gods til Aksel Pedersen for 800 gl. eng. nobler.
4. 11.8. 1437 (Rep. 6892). Oluf Akselsen af Vallø pantsætter Kristian Brynning gods i Mørkøje, Gladsakse, Snoldelev og Avedøre for 225 rhinske gylden. (K.B. solgte samme dag Aksel Pedersen 1/3 af Grubbe-Ordrup).
5. 29.10. 1438 (Rep. 6975). Kongens retterting: I trætten mellem Oluf Akselsen, Fikke Laurensen (Fikkesen) og Jens Hvas mod Oluf Pedersen, tilkendtes Lystrup i Faxe herred Oluf Pedersen.

6. 21. 3. 1442 (Rep. 7232). Oluf Akselsen sælger Marine, Jens Viders enke gods i Gunderød og Mørkøje for en gård i København.
7. 21. 3. 1442 (Rep. 7233). Oluf Akselsen overdrager godset i Gunderød og Mørkøje til Vor Frue højalter i København.
8. 26. 6. 1443 (Rep. 7341). Henrik Staverskov kærer, at Oluf Akselsen med urette holder 1/3 af Kærstrupgård i Lolland.
9. 23. 4. 1445 (Rep. 7511). Oluf Akselsen skøder Marine, Jens Viders enke, gods i Gunderød og Mørkøje, til Vor Frue i København for en gård sst.
10. - 1451 (Rep. 110). Eline (Bjørn), Sten Basses enke, testamenterer Oluf Akselsen alt sit gods.
11. 14. 4. / 11. 8. 1451 (Rep. 29). Eline, Sten Basses enke, pantsætter Skullerup for 600 eng. nobler til Oluf Akselsen.
12. 15. 9. 1451 (Rep. 75). Forlig mellem Oluf Akselsen og Torben Bille om Sten Basses gods i Fyn.
13. 27. 6. 1454 (Rep. 382). Oluf Akselsen skifter med Niels Eriksen (Gyldenstjerne), Peder Eriksen og Johan Bjørnsen på den ene side og Oluf Daa, Eggert Frille, Oluf Lunge, Åge Akselsen og Stig Olsen på den anden, om det gods Oluf Akselsen havde efter fru Eline.
14. 14. 7. 1457 (Rep. 747). Aksel Lagesen Brok i Græse lader Oluf Akselsen kvit for alt, hvad han har oppebåret på hans vegne.
15. 9. 4. 1458 (Rep. 833). Lydeke Grib overlader Oluf Akselsen al sin panteret i Rislev.
16. 9. 4. 1458 (Rep. 834). Lydeke og Offe Grib sælger Oluf Akselsen alt arvegods efter deres fader og broder i Rislev.
17. 12. 3. 1459 (Rep. 1099). Oluf Akselsen pantsætter Hans Ándersen 1 gd. i Kolderup på Fyn. (Af Bassegodset).
18. 21. 1. 1461 (Rep. 1258). Vidne fra Ramsø herredsting, at Tridie mølle ligger til Vallø.
19. 21. 1. 1461 (Rep. 1259). Vidne fra Tune herredsting, at Tridie mølle ligger til Vallø.
20. 11. 2. 1461 (Rep. 1263). Vidne fra Sjællands landsting, at Tridie mølle ligger til Vallø.
21. 5. 3. 1461 (Rep. 1278). Var Oluf Akselsen på Bjæverskov herredsting ang. græsningsrettigheder mellem Vallø og Køge by.
22. 5. 3. 1461 (Rep. 1279). Var Oluf Akselsen på Bjæverskov herredsting ang. græsningsrettigheder mellem Vallø og Køge by.
23. 11. 3. 1461 (Rep. 1282). Vidne fra Sjællands landsting, at Erengisle Nielsen og hans hustru Birgitte skøder Vallø med al tilliggende i Danmark til Oluf Akselsen.
24. 12. 3. 1461 (Rep. 1283) (A. Pedersen: Vallø og Omegn s. 32). Oluf Akselsen indføres på Vallø, og får låsebrev derpå.
25. 12. 3. 1461 (Rep. 1284). Var Oluf Akselsen på Køge rådhus om skel mellem Vallø og Køge bys græsning, men opnåede ikke enighed.

26. 12. 3. 1461 (Rep. 1285). Var Oluf Akselsen på Køge rådhus, han søgte afgørelse i skelstriden og klagede over overgreb mod hans bønder fra byen.
27. 19. 3. 1461 (Rep. 1294). Var Oluf Akselsen på Bjæverskov herredsting ang. skeltrætten med Køge bys borgere.
28. 5. 5. 1461 (Rep. 1306). Var Oluf Akselsen og Køge bys borgere for kongens retterting, hvor de klagede over strid om græsningrettigheder, der udmeldtes vidner til sagens afgørelse.
29. 19. 5. 1461 (Rep. 1315). Mageskiftede Oluf Akselsen Skullerup hovedgård, 1/3 af Kidserup, 2 gd. i Kamstrup og 2 gd. i Solrød til Roskilde kapitel for al kirkens gods i Hastrup (1 læst korn), 1 gd. i Vedskølle, 1 gd. i Svansbjerg, 1 gd. i Hejnerup, (8 gd.) i Herfølge, (2 gd.) i Klemmenstrup og 1 gd. i Tårnby.
30. 16. 10. 1463 (Rep. 1654). Kongen indkalder til afgørelse af skelstridighederne mellem Vallø og Køge bys borgere.
De kilder til Oluf Akselsen, som ligger i den første æske i "Valløbrevne", er gennemgået i afsnittet om hans adkomst til Vallø, og er derfor ikke refereret her.
31. - Valløbr. s. 131 1. 1. Erik Bille lover Oluf Akselsen gods i Tessebølle.
32. - Valløbr. s. 134, 1. 21. Else Bremlesdatter sælger Oluf Akselsen 2 gd. i Ringsbjerg og 1 gd. i Ugerløse.
33. - Valløbr. s. 135 1. 3. Ove Lunge sælger Oluf Akselsen sin andel af Kulerup mølle.
34. - Valløbr. s. 145 1. 21. Frederik Vardenberg sælger Oluf Akselsen sit pant fra Margrete Fikkedatter (Moltke) på Hans Reimersens gods.
35. - Valløbr. s. 145 1. 26. Niels Krog og Margrete Fikkedatter (Moltke) sælger Oluf Akselsen al den ret, som de arvede efter hendes moder i Vivede, Kissendrup, Ebbeskov, Værløse og Kjærvad.
36. - Valløbr. s. 147 1. 16. Gert Bryske sælger Oluf Akselsen al sit gods i Sjælland: 2 gd. i Årby, 2 gd. i Skippinge, 1 gd. i Torslunde, 1 gd. i Kundby, 3 gd. i Markeslev, 1 gd. i Søllerup, 2 gd. i Rode, 1 gd. i Høng og 1 gd. i Valby.
37. - Valløbr. s. 147 1. 23. Mads Bonde skøder Oluf Akselsen en hestehave ved Vemmetofte.
38. - Valløbr. s. 147 1. 26. Mads Bonde skøder Oluf Akselsen 1 gd. i Snekkelstrup for 1 gd. i Havnelev.
39. - Valløbr. s. 149 1. 1. Oluf Akselsen skøder Mads Bonde 1 gd. i Havnelev.
40. - Valløbr. s. 150 1. 3. Skifte mellem Oluf Akselsen og Henrik Knudsen (Gyldenstjerne) om Vallø og Vemmetofte.

41. - Valløbr. s.149 1.23. Fru Johanne af Vemmetofte giver Oluf Akselsen halvdelen af sit gods.
42. - Valløbr. s.152 1.9. Else Bremlesdatter af Slangerup sælger Oluf Akselsen al sin ret i Bildstrup mark i Lyngby sogn.
43. - Valløbr. s.156 1.7. Per Simonsen sælger Oluf Akselsen 1 gd. i Lundby.
44. - Valløbr. s.164 1.18. Mogens Gøye sælger Oluf Akselsen sin hovedgård Bregning i Falster.

NOTER

- 1) I sin artikel om Bo Falk i Dansk Biografisk Leksikon foreslår Henry Bruun, at Bo og Peder var brødre.
- 2) Curt Wallin: Ide Pedersdatter Falk till Gladsax Lund
- 3) I sin ovenfor nævnte artikel mener Henry Bruun, at både Eskil Krage og Bo Falk d. æ. besejlede forliget i 1325. Denne fejl er en gentagelse fra det gamle biografiske leksikon. Eskil Krage deltog ikke i denne besejling.
Henry Bruun mener desuden, at det var Bo Falk d. y. som sammen med faderen i 1329 fængslede bisp Tyge.
- 4) Indberetningen findes i National-museets bibliotek. Siellands Kirkers Sogners samt Herregaardenes Beskrivelse af Sogne-Præsterne og andre 1755 og 1773 Bind 2.
- 5) I stamtavlen over familien Falk skriver Thiset, at Bo Falk var gift med Cecilie Eriksdatter Gyldenstjerne, denne oplysning må stamme fra en fejllæsning i referatet om Vendelboarven, Danmarks adelige Brevkister s. 13.
I Gyldenstjernestamtavlen 1926 oplyses, at Cecilie var gift med hr. Bo Eskilsen Falk af Gisselfeld. En sådan person har aldrig eksisteret. Bo Falk ses intet sted at have ejet Gisselfeld. Kun Peder kan i Gisselfeldlinjen betegnes hr. Den eneste Bo Eskilsen i Gisselfeldlinjen, tilhører yngste generation, og må være ca. 100 år yngre end marsk Eriks børn. Det er til denne Bo Eskilsen rettelsen i DAÅ 1944 henfører ægteskabet.
- 6) Desværre findes der ingen genealogiske arbejder over Skjalm Hvides talrige efterslægt, så den efterfølgende sammenstilling af slægterne Rane, Skovgård, Saltensee af Tystofte og Falk er - ligesom de øvrige forbindelser, hvor jeg forsøger at inddrage Hviderne - kun hypotetisk.
Der forekommer spredte fællestræk mellem de nævnte østsjællandske familier og Hviderne, som sammen med tegn på fællesgods mellem Falkerne og Hviderne, har fået mig til at foreslå fælles Hvideoprindelse for de nævnte slægter.
Heraldisk kan med god vilje siges, at Ranevåbnet er en kombination af Hvidevåbnet og Saltenseevåbnet. Det ældste Falkvåben, den siddende fugl, ligner Skovgårdvåbnet og det kun spinkelt overleverede oprindelige Hvidevåben, den tværstribede falk. Sune Ebbesens datter Margrete, gift med Herluf, nævnes i Galenstamtavlen, og deres datter Cecilie betegnes som stammoder til Erlandsønnerne.

Slægten Skovgård (den linje, som rummede den berømte drost med tilnavnet Hoseøl) nedstammer iflg. DAÅ fra Margrete, datter af Sune Ebbesen. Denne slægts gods er temmelig ukendt, men en af efterkommernes gravsten ligger i Varpelev kirke.

En af linjerne af Raneslægten nedstammer fra en Herluf, og er tilknyttet Varpelev.

- 7) Kagstrup - både Thiset, Repertoriums register og Ulsig henfører byen til Ringsted herred.

Trap nævner 3 landsbyer på Sjælland ved navn Kagstrup, det ene i Karlstrup s. Tune hrd., det andet i Skelby s. Tybjerg hrd., og det tredje i Ørslev s. Ringsted hrd. Det er kun det Kagstrup, som nævnes i pantebrevet, som Thiset henfører til Ringsted hrd., det Kagstrup som optræder tre andre steder i Valløbrevene, henfører han til Tune hrd.

Gudme kloster sælger Abraham Brodersen Kagstrup, Karlslunde, Skamstrup og Møn (Vb. s. 136, 8). Det er det brev som udstedtes 23.10.1405 (Sv. Dipl. I, 650). Brevet er ordnet i skabet med breve på Ramsø herred, hvor Skamstrup ligger.

Vidne om åresild for Kagstrup (Vb: 137, 14). Kan ikke dateres, det er ligeledes ordnet under Ramsø hrd.

Arus kloster sælger Bo Falk Kagstrup og Møn for 300 mark sølv, og kong Magnus kvitterer derfor (Vb. 143, 17). Det er det samme brev som gengives i Dipl. Dan. under 25.5.1347, blot er Arus en fejlskrift for Rackeby.

En kvittering fra Gudme kloster, til Jens Falk for hans forlening af Kagstrup og Møn (Vb. 143, 22) = 2.2.1397. Begge disse breve er ordnede i skabet med Møn.

Det gods, som i 1421 anføres i pantebrevet, kan ikke være det samme, som tre generationer af Falkslægten havde stredes med Gudhem kloster om, og som via Abraham Brodersen og hans datter senere igen kom til Vallø, for så ville også de andre lokaliteter, hvor der var erhvervet gods fra klosteret, nemlig: Karlslunde, Skamstrup og Møn være nævnt.

Alligevel mener jeg, at godset ligger i det samme Kagstrup. Havde en hovedgård først erhvervet gods i en by, medførte det ofte flere godskøb samme sted, og Kagstrup havde jo længe haft Falkernes interesse. At klosterets Kagstrup er det i Tune herred sandsynliggøres ved, at det nævnes sammen med Karlstrup, og det er desuden det eneste Kagstrup, som der kan høre åresild til. En yderligere bekræftigelse kan måske ses i at Vallø under Christen Skeel ejede alle 17 gårde i Kagstrup i 1658, gods som han ved skiftet mellem sine børn fik overført til Gammelkjøgegård. (Franzisca Carlsen: Efterretninger om Gammelkjøgegård og Omegn I, s. 186 og 204).

Brorstrup-Thiset har valgt at lade det være Brorup, Marvede s., Ø. Flakkebjerg hrd., det samme gør Repertorium med et vedhæftet spørgsmåltegn, Ulsig foretrækker at lade identifikationen stå åben.

Trap nævner 2 byer ved navn Brorup på Sjælland, det ene i Slagelse hrd. det andet i Ø. Flakkebjerg hrd. samt et Brorstrup i Ramsø hrd. Falkerne havde pantegods i Brorup og Agerup i Øster Flakkebjerg hrd. (Vb. 156, 27), som Eskil Falks enke, Kirsten, havde erhvervet. Det kan ikke være det samme gods, for det Aggerup, der nævnes som nr. 23 i pantebrevet kan kun være i Bjæverskov hrd., desuden er det nok usandsynligt, at pantegods er medtaget i brevet.

Under Kagstrup skrev jeg, at godskøb i én by ofte medfører flere erhvervelser samme sted. Alligevel kan jeg ikke acceptere Brorup i Ø. Flakkebjerg herred, som en del af Valløskiftet, den ligger simpelthen for langt væk. Der er ingen kilder, som støtter valget af Brorstrup i Ramsø hrd., kun en subjektiv fornemmelse af, at den er den eneste by ved det navn, som ligger i en rimelig afstand fra hovedgården.

- 8) Citatet stammer fra indledningen til Birgittes falske breve, der gengives i Danske Magasin, 2. Bind, s. 36, 1746.

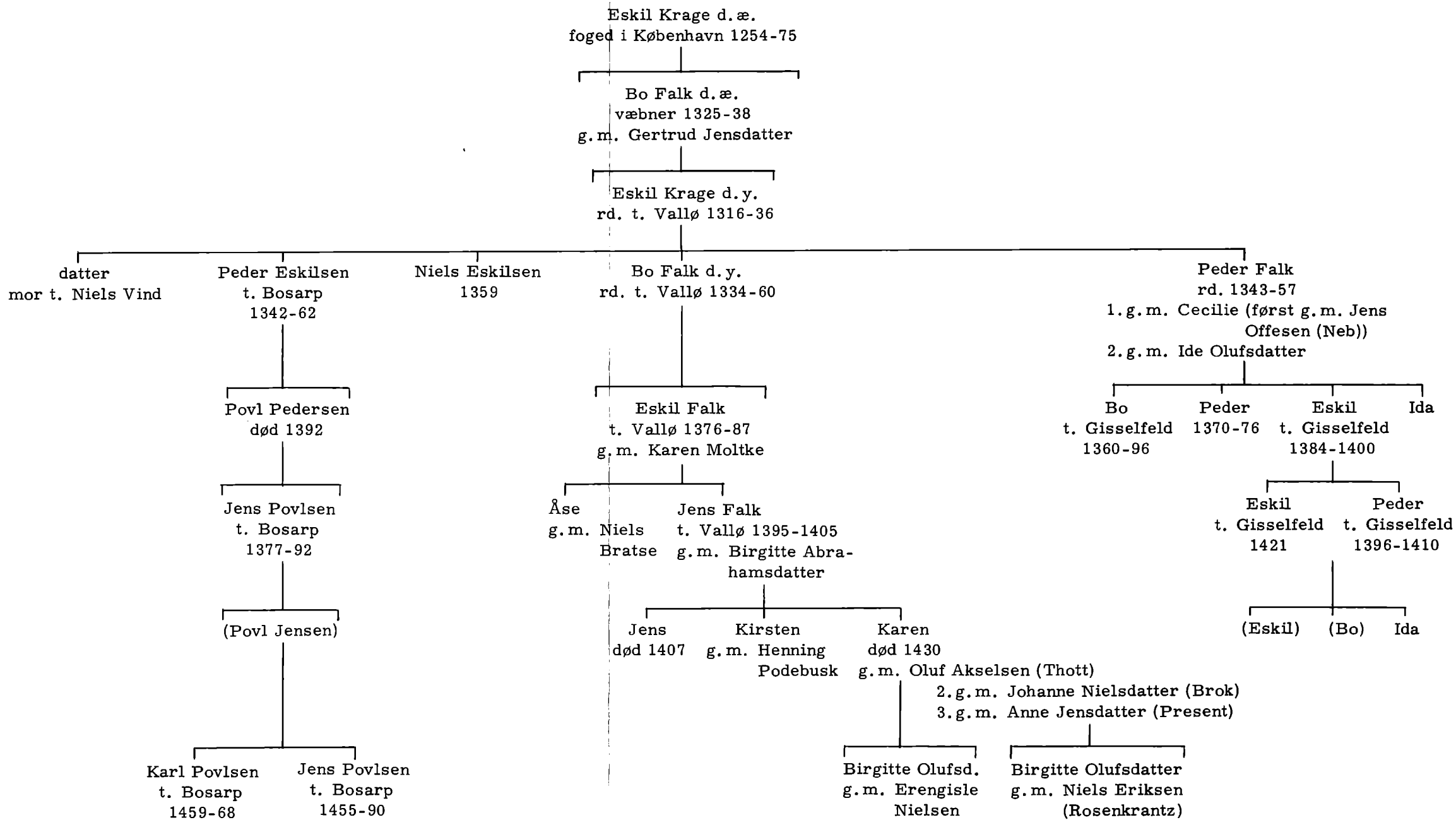
Til afsnittet om fru Birgitte har jeg især benyttet Henry Bruuns artikel om hende i Dansk Biografisk Leksikon, og Heise, der gennemgår sagen grundigt i Familien Rosenkrantz's Historie, II.

LITTERATUR OG KILDEFORTEGNELSE

- Annales Danici medii aevi, ed. Ellen Jørgensen, 1920
Henry Bruun: Abraham Brodersen, Historisk Tidsskrift 11.rk. 3
William Christensen: Dansk Statsforvaltning i det 15. Aarhundrede, 1903
Codex Esromensis, Esrum Klosters Brevbog ved Oluf Nielsen, 1880-81
Danmarks Adels Aarbog, 1884 ff (Hvor Erik Ulsig har gennemgået enkeltpersoner eller slægtskabsforhold, har jeg foretrukket hans opstillinger).
Diplomatarium Danicum, 1938 ff
Eline Gøyes Jordebog ved A. Thiset, 1892
Kr. Erslev: Testamenter fra Danmarks Middelalder, 1901
A. Heise: Familien Rosenkrantz's Historie II, 1882
H. J. Helms: Næstved St. Peders Kloster, 1940
Grethe Ilsøe: Dansk herremandshandel med Hansestæderne i senmiddelalderen, Middelalderstudier 1966
Stig Juul: Fællig og Hovedlod, 1940
Henning Matzen: Den danske Panterets Historie, 1869
Molbeck & Pedersen: Udvalg af hidtil utrykte danske Diplomer og Breve, 1858
S. U. Palme: Sten Sture den Äldre, 1950
Anders Pedersen: Vallø og Omegn, 1877
Henry Petersen: Danske adelige Sigiller fra det 13. og 14. Aarhundrede, 1897
O. F. C. Rasmussen: Optegnelser om Gisselfeld, 1868
Repertorium Diplomaticum Regni Danici Mediævalis, 1894 ff
Scriptores Rerum Danicarum Medii Ævi, 1772-1878
Alexandra Skoglund: De yngre Axelsönernas förbindelser med Sverige, 1903
A. Thiset: Danske adelige Sigiller fra det 15., 16., og 17. Aarhundrede, 1905
A. Thiset: Danske adelige brevkister, 1897
Erik Ulsig: Danske adelsgodser i middelalderen, 1968
Curt Wallin: Ide Pedersdatter Falk till Gladsax, 1954
De ældste danske Archivregistraturer, 1854-1910

FORKORTELSER

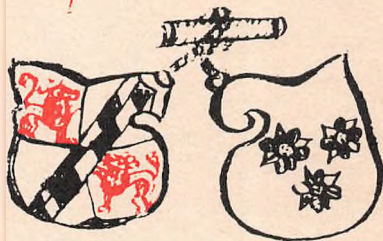
- DAS A. Thiset: Danske adelige Sigiller fra det 15., 16. og 17. Aarhundrede, 1905
- DAÅ Danmarks Adels Aarbog, 1884 ff
- DD Diplomatarium Danicum, 1938 ff
- Rep. Repertorium Diplomaticum Regni Danici Mediævalis, 1894 ff
- SRD Scriptorum Rerum Danicarum Mediævi, 1772-1878
- Vb. Valløbrevene, A. Thiset: Danske adelige Brevkister, 1897
- ÆDA De ældste danske Archivregistraturer, 1854-1910

Lokalhistorisk afdelings skriftserie

1. John Erichsen: Frederiksstaden.
1972 (Udsolgt)
2. Jon Sundbo: Lokalsamfundet
i defensiven? 1972
3. Peter Bredsdorff: Kortlægning
og historiske studier. 1973
4. Margit Mogensen: Fæstebønderne
i Odsherred. 1974
5. Marianne Antoniewitz: Vallø gods
og dets ejere indtil 1461. 1976

Jens Othmann og D. et
egen ottensdags dag
anden var rest eider
Jens Othmann dette
Register for: Affvælt
7. Vallø

27 = 183 første jule brev
per minde forfatterens sig
Løge T

